

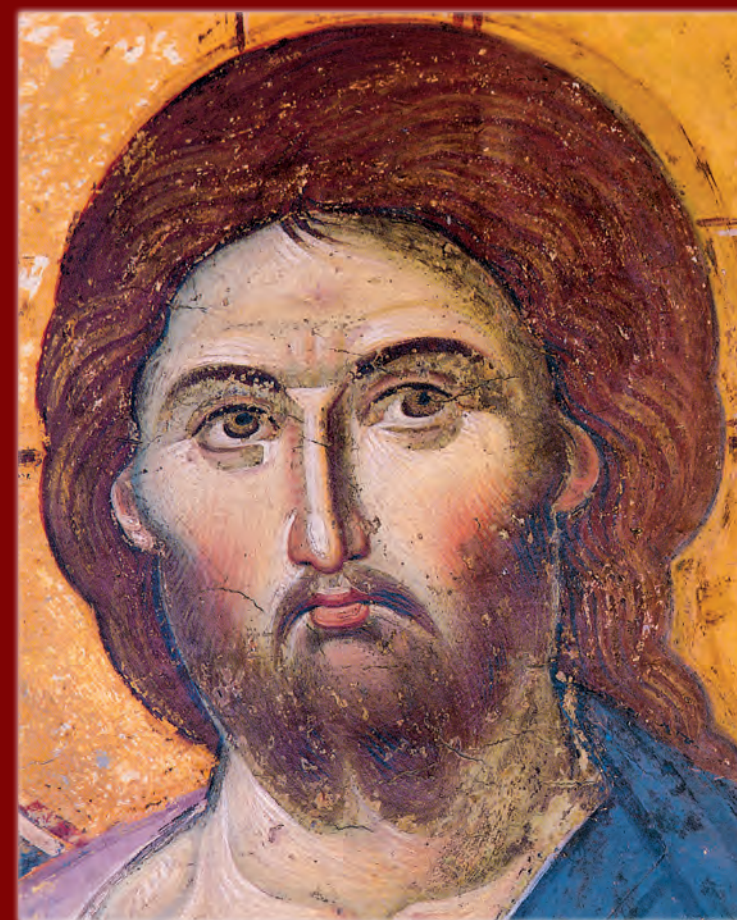
Από τό πολυσχιδές ἔργο του ἀναφέρονται ἐνδεικτικά ἡ ἴδρυση τοῦ Κέντρου Μελετῶν Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου, ἡ λειτουργία σύγχρονου ἐκκλησιαστικοῦ Μουσείου στήν Κεντρική Μονή, ἡ συμβολή του στήν ἀνάπτυξη τῶν θεολογικῶν σπουδῶν στήν Κύπρο, θέτοντας ὑπό τήν ἐπιστασία του τό Τμῆμα Θεολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Λευκωσίας, ἡ λειτουργία τοῦ Ἰδρύματος «Ἐλεοῦσα τοῦ Κύκκου», γιά τή φιλοξενία ἐνήλικων ἀτόμων μέ νοητική στέρση καί ἀναπηρία, καί ἄλλα.

Γιά τό ἐκκλησιαστικό, κοινωνικό καί πολιτιστικό του ἔργο τιμήθηκε ἀπό πολλούς φορεῖς, ὅπως ἀπό τόν Δῆμο Ἀθηνῶν, πού τοῦ ἀπένειμε τήν ἀνώτατη τιμητική διάκρισή του, τό Χρυσό Κλειδί τῆς Πόλης, τό 2001. Ἐπίσης, τό Τμῆμα Ποιμαντικῆς καί Κοινωνικῆς Θεολογίας τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καί τό Τμῆμα Κοινωνικῆς Θεολογίας τοῦ Ἐθνικοῦ καί Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τόν ἀναγόρευσαν Ἐπίτιμο Διδάκτορά τους, τό 2008.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ
ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΟΥΚΡΑΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ
**ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΟΥΚΡΑΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ
ΚΑΙ Η ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΘΕΙΟΥΣ
ΚΑΙ ΙΕΡΟΥΣ ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΟΥ**

ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2020

Ο Μητροπολίτης Κύκκου καί Τηλλυρίας καί Ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου Νικηφόρος γεννήθηκε στό χωριό Κρήτου Μαρόττου, τό 1947. Εἰσήλθε σέ νεαρή ἡλικία στή Μονή Κύκκου καί πραγματοποίησε σπουδές στή Νομική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1970-1974) καί στή Θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1974-1978). Διάκονος χειροτονήθηκε τό 1969 καί Πρεσβύτερος τό 1979, ὅποτε προχειρίσθηκε Ἀρχιμανδρίτης. Ἀκολούθως, τό 1984, ἐνθρονίσθηκε Ἡγούμενος τῆς Μονῆς Κύκκου. Τό 2002, ἐξελέγη ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου Ἐπίσκοπος Κύκκου, καί, τό 2007, ἀπό κληρικολαϊκή συνέλευση, παμψηφεῖ, Μητροπολίτης Κύκκου καί Τηλλυρίας. Διετέλεσε μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Πανεπιστημίου Κύπρου.

ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΟΥΚΡΑΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ
ΚΑΙ Η ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΘΕΙΟΥΣ
ΚΑΙ ΙΕΡΟΥΣ ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΟΥ

Ἐξώφυλλο: Ὁ Χριστός, τοιχογραφία τοῦ Μανουήλ
Πανσελήνου, ναός Πρωτάτου, Ἅγιον Ὅρος (13ος αἰ.).

ISBN: 978-9963-253-35-7

© 2020 ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ

Τ.Θ. 28192, 2093 ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ

ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΟΥΚΡΑΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ
ΚΑΙ Η ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΘΕΙΟΥΣ
ΚΑΙ ΙΕΡΟΥΣ ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΟΥ

ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2020

Τῇ ἐνότητι τῆς
Ὁρθοδοξίας,
εὐγνωμοσύνης ἕνεκεν,
εὐσεβῶς τό παρόν
ἀνατίθημι

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	11
Εισαγωγικό Σημείωμα	20
Στήν Ἐκκλησιαστική Δικαιοδοσία ποιοῦ Πα- τριαρχείου ἀνήκει ἡ Οὐκρανία	34
Ποιός ἔχει τό δικαίωμα χορηγήσεως Αὐτοκε- φαλίας καί μέ ποιές προϋποθέσεις	69
Ἔχει ἢ ὄχι τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κων- σταντινουπόλεως τό Κανονικό Δικαίωμα νά δέχεται ὑπερορίως ἐκκλήτους προσφυγές . . .	86
Διακοπή Εὐχαριστιακῆς Κοινωνίας μεταξύ Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν	114
Ποιός εἶναι ἡ Κεφαλή τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθο- λικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας	122
Ἡ Παράδοση τῆς Μείζονος Ἐνδημούσης Συ- νόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως	137
Τό Συνοδικό καί Ἱεραρχικό Πολίτευμα τῆς Ὁρ- θόδοξης Καθολικῆς Ἐκκλησίας	141

Συμπεράσματα.....	159
Είσηγήσεις.....	166
Έπιλογικό Σημείωμα.....	174
Βιβλιογραφία.....	193
Εύρετήριο	205

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Δέν μπορεί κανένας νά ἀρνηθεῖ τό γεγονός, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Καθολική Ἐκκλησία βρίσκεται σήμερα σέ κατάσταση διχαστικῆς κρίσεως, ἐξαιτίας τοῦ Οὐκρανικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ζητήματος, πού δημιουργήθηκε μέ τήν ἀυθαίρετη καί ἀντικανονική παραχώρηση ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως «Αὐτοκεφαλίας» σέ σχισματικές δομές τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας, καί ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Ὁρθοδόξου Ρωσικοῦ Πατριαρχείου, πού εἶναι ἡ μητέρα Ἐκκλησία τῆς, κατά Οὐκρανία, Ὁρθοδόξου Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας. Τό Οὐκρανικό Ζήτημα βρίσκεται τά τελευταῖα χρόνια στό ἐπίκεντρο τῆς σύγχρονης Ὁρθόδοξης προβληματικῆς μέ ἀτέρμονες συζητήσεις, ἐπιχειρήματα καί ἀντιρρήσεις ἐκατέρωθεν, γεγονός, πού προκαλεῖ ρήγματα στά θεμέλια τῆς ἐνότητας τῆς Πανορθόδοξης Ἐκκλησίας.

Γιά μέρες καί μῆνες ἀμφιταλαντευόμεον, ἂν θά ἔπρεπε νά παραμείνω βυθισμένος στή σιωπή μου ἢ ἂν θά ἔπρεπε νά ἐκφράσω καί γραπτῶς τίς ἀγωνιώδεις ἀπόψεις μου πάνω σέ αὐτό τό τόσο καυτό θέμα.

Μέσα μου ἐπιτακτικά ἀντηχοῦσε ἡ φωνή τῆς ἀρχιερατικῆς μου συνειδήσεως. Πρέπει νά ὑπερβεῖς

τίς ἀμφιταλαντεύσεις σου. Πρέπει νά βγεῖς ἀπό τή μοιρολατρική σου νωθρότητα καί τήν ἄνετη παθητικότητα. Πρέπει νά ἀσχοληθεῖς ἐνεργητικότερα, καί μέ τή γραφίδα σου, μέ τό θέμα αὐτό, γιατί, κατά τό λατινικό ἀπόφθεγμα, *verba volant-scripta manent*¹, δηλαδή τά λόγια πετοῦν-τά γραπτά μένουν. Τελικά ἡ συνείδηση τῆς εὐθύνης καί τοῦ χρέους, γιά τήν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, δέν μοῦ ἐπέτρεψε νά παραμείνω ἕνας ἐπιτήδειος οὐδέτερος, ἕνας ἄχρωμος, ἀδιάφορος, νησταλέος καί βολεμένος Ἐπίσκοπος. Συνεχόμενος, λοιπόν, ἀπό τόν φόβο μήπως καταλογίσει ὁ Θεός καί σέ μᾶς εὐθύνη γιά τήν ἔνοχη σιωπή μας σέ ἕνα θέμα τόσο δραματικό, πού ἀπειλεῖ νά διχάσει τήν Οἰκουμενική Ὁρθοδοξία, ἄρχισα δειλά-δειλά, μέ συνείδηση ἐπιτακτικοῦ χρέους, νά ἐρευνῶ καί νά γράφω γιά τό πολύπλοκο αὐτό θέμα ἀπό τόν μῆνα Νοέμβριο τοῦ ἔτους 2019. Στήν πορεία τῆς ἔρευνας κάποιες φορές οἱ ποικίλες μέριμνες (ποιμαντικές φροντίδες, διοίκηση, οἰκονομική διαχείριση, πολιτιστικές, φιλανθρωπικές, κοινωνικές καί ἄλλες ἐνασχολήσεις) ἐμπόδιζαν τή συνέχιση τῆς

1. «Χρησιμοποιούμεναι ξενόγλωσσοι φράσεις (ἐκ τῆς Λατινικῆς καί ἄλλων γλωσσῶν)», *Νεώτερον Ἐγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Ἡλίου*, τόμος 18^{ος}, Ἀθῆναι χ.χ., σ. 1053.

παρούσας μελέτης, και κάποιες άλλες φορές απειλούσαν και με αυτή ακόμα τη διακοπή της συνέχισης και ολοκλήρωσής της.

Μέσα, όμως, στις δυσχέρειες, στους κλυδωνισμούς και στις άμφιταλαντεύσεις αυτές, ήρθε ξαφνικά ή μεγάλη δοκιμασία της πανδημίας του κορωνοϊού (covid-19), που συνοδεύθηκε από μία όδυνηρή, επώδυνη και αναγκαστική απομόνωση, ή όποια έφτανε στα όρια του τραγικού. Όμως, αυτή ή απομόνωση, αυτή ή μοναξιά, με απελευθέρωσε από τον κόσμο και τις βιοτικές μέριμνες και μου έδωσε την ευκαιρία να ξανασκύψω έντονότερα στην παρούσα έρευνητική μου προσπάθεια και να αρχίσω να γράφω, με συνειδητή ταπεινότητα των όριών μου, την εργασία που ακολουθεί. Στις ιδιαίτερα ασφυκτικές ώρες της υποχρεωτικής απομόνωσης, εξαιτίας της σκληρής υπαρξιακής δοκιμασίας της πανδημίας του κορωνοϊού, μου δόθηκε ή ευκαιρία να αποθέσω «πᾶσαν τήν βιοτικήν μέριμναν» και χωρίς τον πανικό του θανάτου, που πλανᾶτο στην ατμόσφαιρα, να ριχθῶ με πάθος οὐράνιο στην έρευνα και συγγραφή της μικρῆς αὐτῆς πραγματείας.

Οι τρεῖς σχεδόν μήνες της υποχρεωτικῆς απομόνωσης ἦταν για μένα οι πῶ γόνιμοι πνευματικά και ἀποδοτικοί μήνες. Πραγματικά, σέ τέτοιες περιπτώ-

σεις, «δίκαια θυμᾶται κανείς... τίς παλιές ρήσεις: “οὐδέν κακόν ἀμιγές καλοῦ” καί πώς “ἀπό τό πικρό βγαίνει γλυκύ”»².

Τό λιτό αὐτό καί ταπεινό, ἀφιλόδοξο πόνημα δέν ἔχει καμία ἄλλη φιλοδοξία, παρά μόνο νά δώσει, χωρίς ἀποκρύψεις καί ὑστεροβουλίες, στούς Ὀρθόδοξους πιστούς, πού ζοῦν μέσα στόν «φόβο» καί στή «σκιά» ἑνός καταστροφικοῦ γιά τήν Ὀρθοδοξία σχίσματος, τά ἀναγκαῖα στοιχεῖα, τά ὅποια συνθέτουν τό Ουκρανικό Ἐκκλησιαστικό Ζήτημα, γιά νά μορφώσουν πλήρη καί ὀρθή ἄποψη, σύμφωνα μέ τήν ἱεροκανονική παράδοση τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καί, ἔτσι, νά ὀδηγηθοῦν καί σέ συμπεριφορά ἀνάλογη. Πιστεύω, ὅτι κάθε πιστός, κάθε πνευματικός, θρησκευόμενος ἄνθρωπος, εἶναι ὑποχρεωμένος νά γνωρίσει τήν ἀλήθεια τοῦ θέματος, ἂν θέλει σωστά νά τό ἀξιολογήσει· διαφορετικά θά ἔχει μία ὀμιχλώδη, μία θολή, παραμορφωμένη εἰκόνα τοῦ προβλήματος, πού θά φροντίσουν νά τοῦ ὑποβάλουν ὄχι ἀντικειμενικοί, ἀλλά προκατειλημμένοι διαφωνοῦντες.

Ἡ βασική προβληματική, ἡ ὅποια πρόκειται νά

2. Π. Β. ΠΑΣΧΟΥ, *Ὁ διάλογος μέ τή Δύση γιά τό Θεό καί τόν ἄνθρωπο - Ἡ ποιητική θεολογία τοῦ Pavel Nicolaievitch Evdokimov*, Ἀθήνα 1995, σ. 9.

μας άπασχολήσει στην έρευνα αυτή, είναι, άν όρθά ή λανθασμένα παραχωρήθηκε τό «Αύτοκέφαλο» στην Ούκρανία. Η μελέτη αυτή επιδιώκει, χωρίς άποκρύψεις και ύστεροβουλίες, νά δώσει τά άναγκαία στοιχεΐα, πού συνθέτουν τό Ούκρανικό Ζήτημα. Δέν επιδιώκει νά ώραιοποιήσει ή νά δραματοποιήσει, αλλά νά παρουσιάσει τήν αλήθεια άπροσωπόληπτα, χωρίς δηλαδή προκαταλήψεις, συμπάθειες ή άντιπάθειες. Γράφω, κατά τόν θεΐο Άπόστολο, «ώς έξ ειλικρινείας... ως έκ Θεοῦ κατενώπιον τοῦ Θεοῦ»³.

Στήν ταπεινή μας προσπάθεια, νά αναπτύξουμε έπαρκώς τό θέμα, θά προχωρήσουμε μέ γνώμονα τούς ίερούς Κανόνες τῶν Οικουμενικῶν Συνόδων, τῶν Τοπικῶν Συνόδων μέ Οικουμενικό κῦρος, τούς Κανόνες τῶν Θεοφόρων Πατέρων και τή σχετική βιβλιογραφία και θεματογραφία. Όταν θά παρίσταται άνάγκη, θά έπικαλούμαστε και τόν λόγο τοῦ Θεοῦ, τόν τεθησαυρισμένο στην Άγία Γραφή (Παλαιά και Καινή Διαθήκη).

Γράφοντας για τό Ούκρανικό Ζήτημα, ένα πρόβλημα τόσο καυτό και πολύπλοκο, δέν άποβλέπω σε τίποτα προσωπικό. Τό πράττω για λόγους συνειδήσε-

3. Β' ΚΟΡ. β' 17.

ως καί συνέπειας, ἔχοντας μάλιστα ἀπόλυτη συναίσθηση πιθανῶν παρεξηγήσεων ἢ καί κινδύνων, πού συνεπάγεται ἡ προσπάθειά μας αὐτή. Πολύ πιθανό ἡ ἀντικειμενική ἀνάπτυξη τοῦ θέματος αὐτοῦ νά προκαλέσει ἀντιδράσεις. Μπορεῖ τό βιβλίό αὐτό νά δεχθεῖ πολεμική ἀπό μισαλλόδοξους ἐθνικιστές ἢ καί ἄλλους διαστρεβλωτές τῆς ἀλήθειας. Μπορεῖ, ἀκόμα, μέ τήν ἔκδοση τοῦ μικροῦ αὐτοῦ πονήματος νά προκαλῶ τούς κεραυνούς νά κτυπήσουν καί ἐμένα τόν ἴδιο προσωπικά. Μπορεῖ τά βέλη τῆς κακόπιστης κριτικῆς καί ἡ λάσπη τῆς διαβολῆς νά στραφοῦν ἐναντίον μας. Ἐνδέχεται «ἐχθροί καί ἐπίβουλοι»⁴, φανεροί καί ἀφανεῖς νά ἐπιζητήσουν τό κακό μας.

Δέν ἀγνοῶ, ὅτι αὐτός, πού ἀναζητεῖ τήν ἀλήθεια καί ἔχει τό θάρρος νά τή διακηρύττει, πρόσκαιρα, πάντα ζημιώνεται. Ἀλλά δέν ἀγνοῶ ἐπίσης, ὅτι πάντοτε «ἡ χριστιανική ἐλπίδα ἀτενίζει πίσω ἀπό τόν Γολγοθᾶ τίς φωτεινές ἀνταύγειες τῆς λαμπροφόρου Ἀναστάσεως. Προσωρινός εἶναι πάντοτε ὁ θρίαμβος τοῦ κακοῦ»⁵.

4. ΧΡ. Ν. ΠΑΠΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ (Ἀρχιμ.), *Λόγοι τῆς Χάριτος*, Ἀθῆναι ²1969, σ. 31.

5. Γ. Β. ΜΕΛΕΤΗ, *Διάλογος μέ τόν οὐρανό*, Ἀθῆναι 1974, σ. 174.

Στήν προκειμένη λοιπόν περίπτωση, ἄν αὐτό συμβεῖ, ἄν δηλαδή οἱ ἀντιφρονοῦντες ἐπιστρατεύσουν ὄλο τό θράσος καί τήν ἀδιαντροπιά, γιά νά μέ κακολογήσουν καί νά προσπαθήσουν νά μέ καταδαφίσουν, τότε θά μέ παρηγοροῦν καί θά μέ ἐνισχύουν οἱ λόγοι τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου: «Εἰ ὄνειδίξεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι...»⁶. Κυρίως, ὁμως, θά μέ παρηγοροῦν καί θά μέ ἐνισχύουν οἱ λόγοι τοῦ ἴδιου τοῦ Κυρίου στήν ἐπί τοῦ Ὅρους Ὁμιλία του: «Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὄνειδίσωσιν ὑμᾶς καί διώξωσι καί εἴπωσι πᾶν πονηρόν ρῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἔνεκεν ἐμοῦ»⁷. Ἔχοντας λοιπόν αὐτά κατά νοῦν, μέ παρρησία θά λέγω μαζί μέ τόν ψαλμωδό: «Ἐάν γάρ καί πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι σύ μετ' ἐμοῦ εἶ»⁸. Περιμένω ὄχι τόν ἔπαινο τῶν ἀνθρώπων, ἀλλά τή δόξα τῶν οὐρανῶν.

Πρίν θέσουμε πέρας στόν Πρόλογο τῆς παρούσας μελέτης, θεωροῦμε καθῆκον ἐπιβεβλημένο νά ἀποδώσουμε δημόσια τόν φόρο τῆς εὐγνωμοσύνης

6. *Α΄ ΠΕΤΡ.* δ΄ 14.

7. *ΜΑΤΘ.* ε΄ 11.

8. *ΨΑΛΜ.* κβ΄ 4.

καί τῶν εὐχαριστιῶν μας πρὸς τοὺς ἐκλεκτοὺς συνεργάτες μας, γιὰ τὴν ἀνιδιοτέλεια, τὴν ἐπιμέλεια καί τοὺς κόπους, στοὺς ὁποίους ὑποβλήθηκαν, γιὰ νά καταστεῖ δυνατὴ ἡ ἔκδοση τοῦ παρόντος πονήματος. Ἡ ἀνά χεῖρας ἐργασία προσέλαβε τό ὀριστικό περιεχόμενο καί τὴν τελικὴ μορφή της χάρις στίς πολύτιμες συντελεστικές παρατηρήσεις καί ὑποδείξεις, καί στίς χρήσιμες γλωσσικὲς διορθώσεις τοῦ Διευθυντῆ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Διακονίας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κύκκου καί Τηλλυρίας, Ὁμότιμου Καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί Καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου Λευκωσίας Νίκου Νικολαΐδη, καθὼς, ἐπίσης, καί στήν εὐγενική, οὐσιαστικὴ συμβολή καί πολύτιμη βοήθεια τῶν ἐκλεκτῶν συνεργατῶν μας, Βούλας Παπανδρέου, Προσωπικῆς μας Γραμματέως, Κωστῆ Κοκκινόφτα, Διευθυντῆ τοῦ Κέντρου Μελετῶν Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου, καί Πρωτοπρεσβυτέρου Παρασκευᾶ Παπαμιχαήλ, Διευθυντῆ τοῦ Ἰδιαιτέρου μας Γραφείου, οἱ ὅποιοι μέ ἐπαινετὴ προθυμία εἰσέφεραν ἕκαστος τὰ ἐξ ἑαυτοῦ. Ἡ συνεργασία τους ἦταν πολὺ σημαντικὴ. Θὰ ἤθελα, ἐπίσης, νά εὐχαριστήσω τό Κέντρο Μελετῶν Ἱερᾶς Μονῆς Κύκκου, γιὰ τὴν ιδιαίτερη τιμὴ νά συμπεριλάβει τὴ μικρὴ αὐτὴ πραγματεία, πού δέν διεκδικεῖ ἐπιστημονικὴ πληρότητα, στή σειρά τῶν βαρυτίμων

ἐκδόσεών του. Τίς εὐγνώμονες εὐχαριστίες μας ἐκφράζουμε καί πρὸς τό τυπογραφεῖο R.P.M. Lithographica, γιά τή σωστή τεχνική καί καλλιτεχνική σελιδοποίηση τοῦ βιβλίου αὐτοῦ καί, γενικά, γιά τήν αἰσθητική ὁμορφιά τῆς ἄρτιας τυπογραφικῆς ἐμφάνισής του.

Κατακλείοντας τόν παρόντα Πρόλογο, εὐχαριστῶ καί δοξολογῶ ἐκ βαθέων «τῷ Θεῷ μου διά Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁹, πού μέ ἀξίωσε νά φέρω σέ πέρας τήν παροῦσα μελέτη, τήν ὁποία καί προσφέρω, ὡς ἐλάχιστο ἀντίδωρο, σέ Αὐτόν καί στό Ἅγιο Πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας του.

Παραδίδουμε τήν ἔκδοση αὐτή στήν ἐπιείκεια καί στίς προσευχές τῶν θεοφιλῶν ἀναγνωστῶν, μέ τίς διάπυρες εὐχές μας πρὸς τόν Παντοδύναμο καί Πανάγαθο Κύριο, νά χαρίζει σέ ὅλους τήν ἔμφρονα ἀντίληψη.

8 Σεπτεμβρίου 2020,
Γενέθλιον τῆς Ὑπεραγίας
Θεοτόκου τῆς Ἐλεούσας
τοῦ Κύκκου

Ὁ Μητροπολίτης
Κύκκου καί Τηλλυρίας
Νικηφόρος

9. ΡΩΜ. α' 8.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ἡ παροῦσα μελέτη εἶναι γέννημα μίας ἔντονης ἀνησυχίας καί μεγάλης ἀγωνίας, γιά ὅσα συμβαίνουν σήμερα γύρω ἀπό τό χρονίζον Ἐκκλησιαστικό Ζήτημα τῆς φίλης καί ὁμοδόξου χώρας τῆς Οὐκρανίας, ἐξαιτίας τῶν προσφάτων ἐνεργειῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου νά χορηγήσει, ἐν ἀγνοίᾳ καί χωρίς τή συναίνεση τῶν ὑπόλοιπων Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, «Αὐτοκεφαλία» στίς δύο ἀντικανονικές, σχισματικές δομές τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας, δηλαδή, τοῦ καθηρημένου καί ἀναθεματισμένου ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας Φιλαρέτου Ντενισένκο καί τοῦ αὐτοχειροτονημένου - ἀχειροτονήτου Μακαρίου Μαλέτιτς.

Στόχος τῆς μελέτης αὐτῆς εἶναι, ἀφενός μὲν ἡ ἐνημέρωση τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, τό ὁποῖο μεγάλο ἐπιδεικνύει ἐνδιαφέρον γιά τά ἐν Οὐκρανία τεκταινόμενα, ἐκφράζοντας ταυτόχρονα τούς φόβους του γιά τήν εὐρύτερη Ὁρθοδοξία, εὐχόμενο καί προσευχόμενο, τό μή θεραπευθέν Οὐκρανικό Ἐκκλησιαστικό Ζήτημα νά μή διαπεράσει ὄλο τό Σῶμα τῆς

Οικουμενικής Ὁρθοδοξίας, μέ ὅ,τι αὐτό συνεπάγεται τραγικό καί ὀλέθριο. Ἀφετέρου δέ, ἡ ἐν πνεύματι ταπεινώσεως καί ἀγάπης κενωτικῆς πληρέστερη, κατά τό δυνατόν, ἐνημέρωση τῶν ἀγαπητῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν καί συνεπισκόπων, Μελῶν τῆς Ἀγίας καί Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου, γιά νά εἶναι καλύτερα προετοιμασμένοι καί νά ἀποφανθοῦν ὀρθά, ὅταν θά ἔλθει ἡ ὥρα, πού θά παρθοῦν καί ἀπό τήν Ὁρθόδοξη, Αὐτοκέφαλη καί Ἀποστολική Ἐκκλησία τῆς Κύπρου οἱ ἀναγκαῖες γιά τό θέμα αὐτό ἀποφάσεις.

Προτοῦ, ὅμως, προβοῦμε στή διαπραγμάτευση τοῦ παρόντος θέματος, αισθανόμαστε τήν ἀνάγκη νά δηλώσουμε ἐξ ἀρχῆς, ὅτι βαθύτατα σεβόμαστε καί τιμοῦμε τό σεπτό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως, τή Μεγάλη αὐτή τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, πού ἔχει, κατά τούς θείους καί ἱερούς Κανόνες, τά «πρεσβεῖα τιμῆς»¹⁰ καί τήν πρωτοκαθεδρία μεταξύ ὄλων τῶν Ὁρθοδόξων, Αὐτοκεφάλων

10. Γ. Α. ΡΑΛΛΗ - Μ. ΠΟΤΛΗ, *Σύνταγμα τῶν Θείων καί Ἱερῶν Κανόνων τῶν τε Ἀγίων καί Πανευφήμων Ἀποστόλων, καί τῶν Ἱερῶν Οἰκουμενικῶν καί Τοπικῶν Συνόδων, καί τῶν κατά μέρος Ἀγίων Πατέρων*, τόμος Β΄, Ἀθήνησιν 1852, σ. 173: γ΄ Κανόν τῆς Β΄, ἐν Κωνσταντινουπόλει, Οἰκουμενικῆς Συνόδου: «Τόν μὲν τοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τά πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετά τόν τῆς Ρώμης ἐπίσκοπον, διά τό εἶναι αὐτήν νέαν

Ἐκκλησιῶν, ἀλλά καί γιά τή μοναδική καί ἀνεπα-
νάληπτη προσφορά της στή «Μίαν, Ἀγίαν, Καθολι-
κήν καί Ἀποστολικήν Ἐκκλησίαν».

Οὐδεὶς μπορεῖ νά ἀμφισβητήσῃ τή μεγάλη προ-
σφορά τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου τῆς Κωνσταντι-
νουπόλεως, γιά τήν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδόξου Καθο-
λικῆς Ἐκκλησίας στήν ὀρθή πίστη, τάξη καί ἀγάπη.
Ἡ σύγκληση, μέ τή συνδρομή τοῦ ἐκάστοτε Αὐτο-
κράτορα, ὅλων σχεδόν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων,
εἴτε στήν ἴδια τήν Κωνσταντινούπολη¹¹ εἴτε σέ πό-
λεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκου-

Ρώμην» σ. 281: κη' Κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆς
Συνόδου: «Γνωρίζοντες, τά αὐτά καί ἡμεῖς ὀρίζομεν τε καί ψη-
φίζομεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς
Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης... Καί τῶ αὐτῶ σκοπῶ κινού-
μενοι οἱ ἑκατὸν πενήκοντα (sic, ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς εἶναι ἑξακό-
σιοι πενήκοντα) θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, τά ἴσα πρεσβεῖα ἀπέ-
νειμαν τῶ τῆς νέας Ρώμης ἀγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες,
τήν Βασιλεία καί συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καί τῶν ἴσων ἀπο-
λαύουσαν πρεσβείων, τῇ πρεσβυτέρῳ βασιλίδι Ρώμῃ καί ἐν τοῖς
ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν
μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσιν».

11. Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἐν Κωνσταντινουπόλει, τό ἔτος
381· Ε' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἐν Κωνσταντινουπόλει, τό ἔτος
553· ΣΤ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἐν Κωνσταντινουπόλει, τό ἔτος
680· Πενθέκτη ἢ ἐν Τρούλλῳ, τό ἔτος 691.

μενικοῦ Πατριαρχείου¹², ἀνέδειξαν τό ἐξαιρετικό ἐκκλησιαστικό κῦρος τοῦ Θρόνου τῆς Βασιλεύουσας. Εἶναι ἐπίσης ἀναντίρρητο γεγονός, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως λαμπρύνθηκε, ἀκόμα περισσότερο, μέ τό ἐξαιρετικό κῦρος Ἀρχιεπισκόπων καί Πατριαρχῶν, πού κλέϊσαν κατά καιρούς τόν Πατριαρχικό Θρόνο, ὅπως π.χ. ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ Νεκτάριος, ὁ Πρόκλος, ὁ Ταράσιος, ὁ Νικηφόρος, ὁ ἱερός Φώτιος καί πολλοί ἄλλοι. Λαμπρύνθηκε ἐπίσης ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία καί μέ τήν ὑψηλή πνευματική στάθμη τοῦ κλήρου της, καί μέ τή δυναμική μαρτυρία τῶν Μοναστικῶν Κέντρων της, ὅπως τήν περίφημη καί ξακουστή Μονή Στουδίου, μέ τεράστια συμβολή στήν ἐκκλησιαστική, πνευματική, κοινωνική καί πολιτιστική ζωή τῆς Βασιλεύουσας καί τῆς Ὁρθοδοξίας ὅλης.

Θά ἦταν, ὅμως, μεγάλη παράλειψη, ἂν παραβλέπαμε νά τονίσουμε καί τό τεράστιο ἱεραποστολικό ἔργο, πού ἔχει νά ἐπιδείξει τό Οἰκουμενικό Πατριαρ-

12. Α' Οἰκουμενική Σύνοδος, ἐν Νικαία τῆς Βιθυνίας, τό ἔτος 325· Γ' Οἰκουμενική Σύνοδος, ἐν Ἐφέσῳ, τό ἔτος 431· Δ' Οἰκουμενική Σύνοδος, ἐν Χαλκηδόνι, τό ἔτος 451· Ζ' Οἰκουμενική Σύνοδος, ἐν Νικαία τῆς Βιθυνίας, τό ἔτος 787.

χειό Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ κη' Κανόνας τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καθόρισε ὄχι μόνο τήν «ἐνόρ-
 ρια», ἀλλά καί τήν «ὑπερόρρα» δικαιοδοσία τοῦ
 Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὁποία ἐπεκτει-
 νόταν ὄχι μόνο στίς διοικήσεις Ἀσίας, Πόντου καί
 Θράκης, ἀλλά καί στά «βαρβαρικά», δηλαδή στά
 πέραν τοῦ διοικητικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Βυζαντινῆς
 Αὐτοκρατορίας σύνορα, ὀριοθετώντας, ἔτσι, τίς μελ-
 λοντικές προοπτικές τῆς ἱεραποστολικῆς εὐθύνης
 τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Καί πράγματι, «μετά τό
 πέρας τῆς Εἰκονομαχίας, ἐνεργοποιήθηκε μέ ἐκ-
 πληκτικό τρόπο ἡ ἱεραποστολική συνείδηση τοῦ
 Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἡ ὁποία κάλυψε μέ ἄριστα
 ὀργανωμένες ἱεραποστολές ὀλόκληρο τόν ἀχανῆ
 χῶρο ἀπό τήν Κεντρική Εὐρώπη μέχρι τόν Βόλγα,
 καί ἀπό τόν Αἴμο μέχρι τή Βαλτική Θάλασσα¹³...
 Ὀλόκληρη ἡ Κεντρική καί Ἀνατολική Εὐρώπη ἔζησε
 τή συγκλονιστική πνευματική μυσταγωγία τοῦ πο-
 λύπτυχου θρησκευτικοῦ, πολιτιστικοῦ καί κοινωνι-
 κοῦ ἔργου τῆς Βυζαντινῆς ἱεραποστολῆς»¹⁴.

13. ΒΛ. ΙΩ. ΦΕΙΔΑ, «Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Ἡ δια-
 χρονική ἐκκλησιαστική διακονία του», *Τό Οἰκουμενικό Πατριαρ-
 χεῖο - Ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία*, Ἀθήνα 1989, σ. 30.

14. Ὁ.π., σ. 31.

Μέ τό ἔργο αὐτό θεμελιώθηκε καί ἀναπτύχθηκε ἡ νέα ταυτότητα τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, τό δέ Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀναδείχθηκε σέ Μητέρα Ἐκκλησία ὄλων τῶν νέων αὐτῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν. Σέ αὐτές μεταλαμπαδεύθηκε προοδευτικά ὀλόκληρη σχεδόν ἡ πλούσια πολιτιστική παράδοση τοῦ Βυζαντίου. «Ὅλοι οἱ λαοί, οἱ ὅποιοι κινήθηκαν ἀπό τήν Κεντρική Εὐρώπη μέχρι τήν Κασπία Θάλασσα καί ἀπό τή Βαλκανική μέχρι τή Βαλτική Θάλασσα, γνώρισαν τή χριστιανική πίστη ἀπό τήν ἱεραποστολική δράση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί βίωσαν τήν ἐμπειρία τῆς πίστεως μέ τήν πνευματική τροφή τῆς Μητρῶς Ἐκκλησίας»¹⁵. Ὅπως ἰδιαιτέρως σεβόμαστε, ἐπίσης, καί βαθύτατα τιμοῦμε τήν ἱερή μνήμη καί ὄλων τῶν κατὰ καιρούς Προκαθημένων, Ἀρχιεπισκόπων καί Πατριαρχῶν, οἱ ὅποιοι ἀγλαΐσαν τόν Οἰκουμενικό Θρόνο τῆς Βασιλεύουσας μέ τή ζωή καί τό ἔργο τους. Πάντοτε ὁ ἐκάστοτε Οἰκουμενικός Πατριάρχης αἰσθανόταν τό «πρωτεῖο», πού εἶχε χορηγηθεῖ ἀπό Οἰκουμενικές Συνόδους, ὡς «πρωτεῖο τιμῆς» καί ὄχι ὡς «πρωτεῖο ἐξουσίας», τό αἰσθανόταν ὡς «πρωτεῖο

15. Ὁ.π., σ. 11.

εϋθύνης καί διακονίας» γιά τήν ένότητα τῆς Ἐκκλησίας στήν ὀρθή πίστη καί τήν ἀγάπη. Ὡς Προκαθήμενος τοῦ Πρώτου Θρόνου τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὁ ἐκάστοτε Οἰκουμενικός Πατριάρχης εἶχε, ἔχει καί πάντοτε θά ἔχει τό κανονικό δικαίωμα:

α. Τῆς τιμητικῆς προεδρίας ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ὡς «πρῶτος μεταξὺ ἴσων» (*primus inter pares*),

β. Τοῦ συντονισμοῦ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν σέ κρίσιμα θέματα διορθόξου ἐνδιαφέροντος,

γ. Τῆς ἐκφράσεως καί ὑλοποιήσεως τῶν ἀποφάσεων, πού ἔχουν ληφθεῖ, μετά ἀπό Πανορθόδοξη Σύνοδο ἢ Σύναξη τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων,

δ. Τῆς χορηγήσεως Αὐτοκεφαλίας καί Αὐτονομίας, ὑπό τήν προϋπόθεση τῆς συναινέσεως καί ἐγκρίσεως τῶν λοιπῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, καί

ε. Τέλος, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, ὡς Πρωτόθρονος Προκαθήμενος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἶναι ὁ διαχρονικός φύλακας καί ἐγγυητής, τόσο τῆς κανονικῆς τάξεως, ὅσο καί τῆς αὐθεντικῆς λειτουργίας τοῦ Ὁρθοδόξου Συνοδικοῦ, Δημοκρατικοῦ Συστήματος.

Ὅποιαδήποτε παρερμηνεία καὶ ἀπόπειρα μετατροπῆς τῶν πῖο πάνω τιμητικῶν πρεσβείων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου σέ «πρωτεῖο ἐξουσίας» ἀλλοιώνει τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησιολογία, καταργεῖ τὸ Συνοδικό Δημοκρατικό Σύστημά της καὶ εἰσάγει μίᾳ μοναρχική ἐξουσία παπικοῦ τύπου, μέ τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη νά μετατρέπεται σέ Πάπα τῆς Ἀνατολῆς, πού θά ἐκφράζει «ἀπό καθέδρας» (ex cathedra) τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, χωρίς τὴ γνώμη τῶν ἄλλων Ὁρθοδόξων Προκαθημένων. Σέ μίᾳ τέτοια περίπτωση, ὁ κάθε Ἐπίσκοπος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δέν μπορεῖ νά μένει ψυχρὸς καὶ ἀδιάφορος, ἀλλὰ ὀφείλει νά μετασχηματίζει τὴν παθητικὴ του ἀγωνία σέ ἐνεργὴ ὑπευθυνότητα καὶ νά ὑψώνει τὸ ἀνάστημά του, καὶ μέ ὁδηγὸ τὴν ἀρχιερατικὴ του συνείδηση νά ἀγωνίζεται, χωρίς σκοπιμότητες καὶ φοβίες, ἐνάντια σέ κάθε αὐθαιρεσία, πού ἐπιβουλεύεται τὴ Συνοδικότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀπειλώντας μέ διχασμὸ τὴν Οἰκουμενική Ὁρθοδοξία.

Ὡς Ἐπίσκοπος, λοιπόν, τῆς Ὁρθοδόξου Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς μαρτυρικῆς Νήσου τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα, τῆς ἀγιοτόκου Κύπρου, νοιώθω βαθύτατη τὴν ἀνάγκη νά ἐκφράσω τίς ἀνησυχίες μου καὶ νά καταθέσω ἐνώπιον τοῦ χριστεπωνύμου πλη-

ρώματος τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά καί γενικότερα τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τίς ἀγωνίες καί τούς φόβους μου, ἐξαιτίας τοῦ συνεχιζόμενου Οὐκρανικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ζητήματος, πού δημιουργήθηκε ἀπό τή μονομερή ἀπόφαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου νά χορηγήσει, προσφάτως, καθεστῶς Αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας στήν Οὐκρανία, μέ ἀποτέλεσμα τή διαμόρφωση μίας δύσκολης, διχαστικῆς κατάστασης, πού ταλανίζει ὄχι μόνο τήν Οὐκρανική Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, ἀλλά καί τήν Παγκόσμια Ὀρθοδοξία, τήν ὁποία ἀπειλεῖ μέ τό ἐπάρατο κακούρηγμα τοῦ σχίσματος, ἕνα ἀμάρτημα ἀσυγχώρητο καί θανάσιμο, ἀφοῦ, κατά τόν ἱερό Χρυσόστομο, «...οὐδέ μαρτυρίου αἷμα ταύτην δύνασθαι ἐξαλείφειν τήν ἀμαρτίαν»¹⁶. Δηλαδή, οὔτε τό αἷμα τοῦ μαρτυρίου, πού εἶναι ἡ πιό πειστική ἀπόδειξη θερμῆς καί ζωντανῆς πίστεως καί πιστῆς πρὸς τόν Θεό ἀφοσιώσεως, μπορεῖ νά ἐξαλείψει αὐτή τή θανατηφόρα ἀμαρτία τοῦ σχίσματος.

Σήμερα, δυστυχῶς, σέ ἐποχές δύσκολες καί πονηρές, ὅπου θά ἔπρεπε ἡ ἀνά τήν Οἰκουμένη Ὀρθό-

16. ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Ὁμιλία ΙΑ'*, εἰς τήν πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολήν, PG 62, 85.

δοξη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία νά εἶναι ἐνωμένη καί ἐνισχυμένη, γιά νά εἶναι σέ θέση νά δίνει σωστικές ἀπαντήσεις στίς σύγχρονες προκλήσεις τῶν ταραγμένων καιρῶν μας, μέ λύπη πονεμένη βλέπουμε τό Σκάφος της νά κλυδωνίζεται ἀπό τίς τροφοδοτούμενες ἀπό ἐγωισμό καί δοξομανία καί ἀρχομανία ἀντιπαραθέσεις καί διχόνοιες τῶν Ἡγετῶν της, μέ ἀποτέλεσμα ἀπογοητευτικό νά χλευάζεται καί νά διακωμωδεῖται ἀπό τοὺς ἐχθροὺς της. Μπροστά στή σημερινή αὐτή τραγική κατάσταση τῆς Ὁρθοδοξίας, πού μᾶς θυμίζει τά φρικτά ἐκεῖνα γεγονότα τοῦ μεγάλου σχίσματος τοῦ 1054 καί πού ἀπειλεῖ νά σχίσει γιά δεύτερη φορά τόν ἄρραφο τοῦ Κυρίου χιτῶνα, ἐμεῖς οἱ Ἀρχιερεῖς τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας δέν ἔχουμε τό δικαίωμα νά μένουμε ψυχροί καί ἀδιάφοροι, βυθισμένοι στή σιωπή μας. Χρέος ἔχουμε νά ὑψώνουμε τή φωνή μας καί νά διακηρύττουμε τήν ἀλήθεια μέ παρρησία, χωρίς φόβο καί χωρίς πάθος, μέ ἀναλλοίωτη, σταθερή θέση τήν προστασία τῆς διαχρονικῆς ἐκκλησιαστικῆς παράδοσης καί ἱεροκανονικῆς τάξης, καί, ἐν γένει, τοῦ Συνοδικοῦ καί Ἱεραρχικοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος τῆς Ἐκκλησίας, πού ἀποτελεῖ ἐγγύηση διαφυλάξεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητας καί βάση πρὸς ἀντιμετώπιση τῆς σημερινῆς κρίσεως.

Χωρίς καμία άμφιβολία, ή μονομερής απόφαση του Οικουμενικού Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίου νά χορηγήσει καθεστώς «Αυτοκεφάλου Έκκλησίας» σέ μία σχισματική δομή άμετανοήτων καθηρημένων, άναθεματισμένων και άχειροτονήτων ψευδοκληρικῶν, περιφρονώντας ταυτόχρονα τήν υπό τόν Μητροπολίτη Όνούφριο Κανονική Έκκλησία τής Ουκρανίας, δημιουργεῖ σοβαρότατο έκκλησιαστικό πρόβλημα, πού άπειλεῖ τήν πανορθόδοξη ένότητα μέ σχίσμα τεραστίων διαστάσεων. Γι' αυτό και έμεις, οί «εἰς τύπον και τόπον Χριστοῦ» εύρισκόμενοι Έπίσκοποι τής Όρθοδόξου Καθολικῆς Έκκλησίας, ύποχρεούμαστε νά εγείρουμε φωνή διαμαρτυρίας και συγχρόνως νά διατυπώνουμε, χωρίς ληθαργικούς δισταγμούς, όρισμένες σκέψεις και εἰσηγήσεις, ὅπως μᾶς ύπαγορεύει ή άρχιερατική μας συνείδηση και ὅπως μᾶς έπιτάσσει και ύποδεικνύει ή κανονική παράδοση τής Όρθοδόξου Έκκλησίας, προς άναζήτηση λύσεως στό άκανθῶδες αυτό Ουκρανικό Ζήτημα, ὅστε νά επανέλθει ή σωστική ένότητα, πού έχει διασαλευθεῖ στην Όρθοδοξία· διαφορετικά θά εἴμαστε συνένοχοι μέ εκείνους, οί όποιοι μέ τίς ένέργειές τους ὀδηγοῦν και πάλι σέ σχίσμα καταστροφικό τήν Όρθόδοξη του Χριστοῦ Έκκλησία.

«Ένας άρχιερέας», σημειώνει ὁ μεγάλος διανοη-

τής του εικοστού αιώνα, Γεώργιος Θεοτοκάς, «δέν είναι ένας οποιοσδήποτε προϊστάμενος νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, πού είναι φυσικό και θεμιτό νά δίνει ιδιαίτερη σημασία στή σταδιοδρομία του, στά συμφέροντά του... ό Αρχιερέας είναι ένας κατ' ευθείαν γραμμήν διάδοχος τῶν Αποστόλων, πού άντλεῖ τήν ἐξουσία του από πηγή μυστική και πού ἐκφράζει, μέ τήν ὕπαρξή του, τό πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ. Είναι ἔτοιμος πάντα, μόλις ἀκούσει τήν καμπάνα, πού σημαίνει τήν ὥρα τῆς θυσίας, νά ἀνεβῆ στόν Γολγοθά και νά σταυρωθεῖ γιά τό καλό τῶν ἀνθρώπων. Καί είναι πανευτυχής τήν ὥρα ἐκείνη και εὐχαριστεῖ τόν Θεό, πού τόν διάλεξε»¹⁷.

Σήμερα, πού τό Οὐκρανικό Ζήτημα, εὐρισκόμενο κάτω από τήν πίεση γεωπολιτικῶν, γεωστρατηγικῶν και γεωοικονομικῶν συμφερόντων, ἀπειλεῖ μέ σχίσμα καταστροφικό τήν Οἰκουμενική Ὁρθοδοξία, καλούμαστε ὅλοι οἱ Ὁρθόδοξοι Ἐπίσκοποι νά ἀναλογισθοῦμε τίς εὐθύνες μας ἔναντι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅπως τό ἀπαιτοῦν οἱ κρίσιμες περιστάσεις τοῦ παρόντος. Ἡ καμπάνα τοῦ χρέους σημαίνει σήμερα ἐπίμονα και ὀφείλουμε νά τήν ἀκούσουμε

17. Γ. ΘΕΟΤΟΚΑ, *Ἡ Ὁρθοδοξία στόν καιρό μας - Δοκίμια*, Ἀθήνα 1975, σ. 44.

όλοι οι Ίεράρχες τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἡ μεγαλύτερη «ὑβρις» εἶναι νά δεχόμαστε τούς ἐσωτερικούς κλυδωνισμούς τῆς Ἐκκλησίας παθητικά καί ἀδιάφορα. Αὐτή ἡ «σιγή ἰχθύος» ἰσοδυναμεῖ μέ ἐνοχή. Ἡ ἀγάπη γιά τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί τήν ἐνότητά της πρέπει νά συνδραυλίζει καί νά γιγαντώνει τήν ἐσωτερική φλόγα κάθε Ἐπισκόπου, γιά νά εἶναι πάντοτε ὑπεύθυνος, φλογερός μαχητής τῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδοξίας.

Γιά νά κατανοηθεῖ καλύτερα τό λεγόμενο Ἐκκλησιαστικό Ουκρανικό Ζήτημα καί ἐάν ὀρθά ἢ ὄχι χορηγήθηκε ἀπό τόν Παναγιώτατο Οἰκουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο Αὐτοκεφαλία στήν Ἐκκλησία τῆς Ουκρανίας, θά πρέπει νά ἀπαντηθοῦν, ὅπως πολύ ὀρθά τονίζεται ἀπό πολλούς κανονολόγους καί διακεκριμένους πανεπιστημιακούς θεολόγους, τά ἐξῆς τρία σημεῖα:

α. Κατά πόσο ἡ Ἐκκλησία τῆς Ουκρανίας ἀποτελεῖ κανονικό ἔδαφος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἢ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας,

β. Ποιός νομιμοποιεῖται νά χορηγήσει Αὐτοκεφαλία καί μέ ποιές προϋποθέσεις, καί

γ. Ἔχει ἢ ὄχι τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο τό

προνόμιο υπερτάτης κανονικής δικαιοδοσίας, νά δέχεται, δηλαδή, υπερορίως έκκλητους προσφυγές από κληρικούς κάθε βαθμίδας άλλων Πατριαρχείων και Αυτόκεφάλων Ἐκκλησιῶν;

Πέραν, ὅμως, τῶν τριῶν αὐτῶν κρίσιμων σημείων-θεμάτων, ἡ ἀπάντηση τῶν ὁποίων εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία γιά τήν ὀρθή κατανόηση τοῦ Οὐκρανικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ζητήματος, στήν παροῦσα ἐργασία ἐξετάζονται κατά σειρά καί τά ἀκόλουθα ὑψίστης σπουδαιότητας θέματα, τά ὁποῖα εἶναι ἀπότοκα τοῦ ὑπό διαπραγμάτευση ἐπίμαχου Οὐκρανικοῦ Ζητήματος:

α. Ἡ διακοπή τῆς Εὐχαριστιακῆς Κοινωνίας μεταξὺ δύο Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν,

β. Ποιός εἶναι ἡ Κεφαλή τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας,

γ. Ἡ Παράδοση τῆς Μείζονος Ἐνδημούσης Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως,

δ. Τό Συνοδικό καί Ἱεραρχικό Πολίτευμα τῆς Ὀρθόδοξης Καθολικῆς Ἐκκλησίας,

ε. Συμπεράσματα,

στ. Εἰσηγήσεις.

Ἡ ὅλη μελέτη ἐπιστεγάζεται μέ ἓνα σχετικό Ἐπιλογικό Σημείωμα, Βιβλιογραφία καί Εὐρετήριο.

ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΑ ΠΟΙΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΑΝΗΚΕΙ Η ΟΥΚΡΑΝΙΑ

Όφείλουμε εκ προοιμίου νά τονίσουμε, ότι είναι πανθομολογούμενο και υπό ούδενός άμφισβητούμενο, πώς ή Όρθόδοξη Έκκλησία τής Ρωσίας, πού έξαρχής άποτελοϋσε μέ τή Μητρόπολη Κιέβου ένα έναϊο σύνολο και μέχρι τό 1593, έτος ανακηρύξεως της σέ Πατριαρχεϊο Μόσχας από τούς τέσσερις Πατριάρχες τής Άνατολής, ήταν κανονικό έδαφος του Οικουμενικου Πατριαρχεϊου Κωνσταντινουπόλεως, όποτε, και σύμφωνα μέ ιστορικές αναφορές, κατείχε τήν έξηκοστή θέση, ως Μητρόπολη του Οικουμενικου Θρόνου. Η Έπαρχία Κιέβου έξακολουθοϋσε νά υπάγεται υπό τή δικαιοδοσία του Πατριαρχεϊου Κωνσταντινουπόλεως και μετά τό 1593, μέχρι και τό έτος 1686. Κατά τήν περίοδο δέ αυτή των έπτακοσίων ετών 988-1686 (από τό Βάπτισμα, δηλαδή, τής μεγάλης ήγεμονίας του Κιέβου μέχρι και τήν Πατριαρχική Συνοδική Πράξη του Διονυσίου Δ΄, μέ τήν όποία παραχώρησε τήν Έπαρχία Κιέβου στό Ρωσικό Πατριαρχεϊο), τό Οικουμενικό Πατριαρχεϊο άσκοϋσε πλήρως τά κανονικά δικαιώματά του και, κυρίως, τά δύο θεμελιώδη δικαιώματα τής έκκλη-

σιαστικῆς ὑπαγωγῆς, δηλαδή τό δικαίωμα τοῦ «χειροτονεῖν» καί τό δικαίωμα τοῦ «κρίνειν» τούς Ἐπισκόπους.

Τό 1686, ὅμως, ἡ Μητρόπολη Κιέβου ἐνώθηκε μέ τή Ρωσική Ἐκκλησία. Τό ἴδιο ἔτος, μετά τήν προσάρτηση τῆς Οὐκρανίας ἀπό τόν Μέγα Πέτρο στό ρωσικό κράτος, ὁ τότε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Διονύσιος Δ΄, μέ Πατριαρχική καί Συνοδική Πράξη, «ἀποφαίνεται, ἵνα ἡ ἀγιωτάτη Ἐπαρχία Κιέβου εἶη ὑποκειμένη ὑπό τοῦ Ἀγιωτάτου Πατριαρχικοῦ Θρόνου τῆς μεγάλης καί θεοσώστου πόλεως Μοσχοβίας»¹⁸. Ἀπό τότε δέ τά παλαίφατα Πατριαρχεῖα, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, καί στή συνέχεια καί οἱ ὑπόλοιπες Ὀρθόδοξες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, ἔβλεπαν πάντοτε τήν Οὐκρανική Ἐκκλησία ὡς ἀναπόσπαστο μέρος τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, σεβόμενοι τό δικαίωμά του νά ἔχει ὑπό τήν ἐκκλησιαστική δικαιοδοσία του ὅλο τόν χῶρο τῆς Οὐκρανίας.

Σήμερα, ὅμως, ἐπίλεκτα στελέχη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ ἴδιος ὁ Οἰκουμενικός Πα-

18. Θ. Ν. ΖΗΣΗ (Πρωτ.), *Τό Οὐκρανικό Αὐτοκέφαλο*, Θεσσαλονίκη 2019, σ. 90.

τριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος καί θεολογικοί συνεργάτες του, ἀλλά καί ἄλλοι, δέν ἀποδέχονται τήν πραγματικότητα αὐτή καί ἰσχυρίζονται, ὅτι μέ τήν Πατριαρχική καί Συνοδική Πράξη τοῦ 1686 δέν παραχωρήθηκε πλήρως καί ὀριστικῶς ἡ Μητρόπολη Κιέβου στή δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ἀλλά ἐπιτροπικῶς, «ἵνα ἔχη ἐπ' ἀδεία»¹⁹ καί μόνο τό δικαίωμα νά χειροτονεῖ καί νά ἐνθρονίζει τόν ἐκάστοτε ἐκλελεγμένο ἀπό τήν Κληρικολαϊκή Συνέλευση Μητροπολίτη Κιέβου. Τό γεγονός αὐτό τεκμηριώνεται, ὅπως ἰσχυρίζονται, μέ τήν ἀναφορά τοῦ ὅρου, πού περιλαμβάνεται στό Γράμμα Ἐκδόσεως τοῦ 1686 καί, σύμφωνα μέ τόν ὁποῖο, ὁ Κιέβου ὀφείλει, κατά τή Θεία Λειτουργία, νά μνημονεύει ἐν πρώτοις τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐκάστοτε Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη, «ὡς ὄντος πηγῆ, καί ἀρχῆ, καί ὑπερκειμένου πάντων τῶν πανταχοῦ παροικιῶν τε καί ἐπαρχιῶν»²⁰, καί ἔπειτα τό ὄνομα τοῦ Πατριάρχη Μό-

19. «Αὐτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας. Εἰσήγησις τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος Ἱερωνύμου (12 Ὀκτωβρίου 2019)», *Ἐκκλησία*, τόμος 96^{ος} (Ὀκτώβριος 2019), σ. 854.

20. «Ἐπιστολή Μητροπολίτη Βιδυνίου Δανιήλ στούς Ἱεράρχες τῶν Ἐκκλησιῶν γιά τό Οὐκρανικό», 19 Ἰουνίου 2019, στό <https://spzh.news/gr/zashhita-very/62935-obrashhenije-mitropolita-vi>

σχας. Αὐτή ἡ ἀναφορά τοῦ ὄρου στό Γράμμα τοῦ 1686, νά μνημονεύεται πρῶτα τό ὄνομα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, πρῖν ἀπό τό ὄνομα τοῦ Μόσχας, ἀποτελεῖ, ὅπως ἐπισημαίνουν, ἀπόδειξη τῆς δικαιοδοσιακῆς ἐξαρτήσεως τῆς Μητροπόλεως Κιέβου ἀπό τό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως καί, ὅπως ὑπογραμμίζουν, χάριν αὐτοῦ τοῦ ὄρου ἡ Μητρόπολη Κιέβου οὐδέποτε παραχωρήθηκε στό Πατριαρχεῖο Μόσχας ὀριστικά καί ἀμέτακτα.

Τό Ὁρθόδοξο Πατριαρχεῖο Μόσχας ἀπορρίπτει τά ὄψιμα αὐτά ἐπιχειρήματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καί ἐπισημαίνει, ὅτι τό κείμενο τῆς Πατριαρχικῆς Πράξεως τοῦ 1686 δέν ἀναφέρει διοικητικές ἀρμοδιότητες τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἐπί τοῦ παραχωρουμένου ἐδάφους. Ἐπομένως, ἡ ἐκφρασθεῖσα στό Γράμμα εὐχή, γιά τήν ἐν πρώτοις μνημόνευση τοῦ ὀνόματος τοῦ Κωνσταντινουπόλεως καί μετέπειτα ἐκεῖνου τῆς Ρωσίας, οὐδεμία σχέση ἔχει πρὸς τίς διοικητικές ἀρμοδιότητες. Μέ ἔμφαση δέ τονίζουν, ὅτι

dinskogo-ijerarkham-cerkvej-po-ukrainskoj-probleme (ἡμερομηνία τελευταίας πρόσβασης, στό σύνολο τῶν προερχομένων ἀπό διάφορες ἱστοσελίδες ἄρθρων τῆς ἀνά χειρας μελέτης, εἶναι ἡ 21^η Σεπτεμβρίου 2020).

δέν εἶναι τόσο ἡ μνημόνευση ἑνός Προκαθημένου, ὅσο τό δίκαιο τοῦ «χειροτονεῖν» τούς Ἐπισκόπους (jus ordinandi) καί τό δίκαιο τοῦ «κρίνειν» τούς Ἐπισκόπους (jus jurandi), πού καθορίζει τήν ὑπαγωγή μίας Ἐκκλησίας στή δικαιοδοσία μίας ἄλλης.

Πρός ἐνίσχυση τοῦ ἐπιχειρήματος αὐτοῦ ἐπικαλοῦνται τόν διακεκριμένο Καθηγητή τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί στενότατο συνεργάτη καί σύμβουλο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Βλάσιο Φειδᾶ, ὁ ὁποῖος, σέ ἀνύποπτο χρόνο, σχολιάζοντας σέ ἄρθρο του τήν ἀπόφαση τῆς Γ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, διά τῆς ὁποίας ἐπικυρώνεται τό Αὐτοκέφαλο καθεστῶς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, γράφει καί τά ἐξῆς: «Εὐνόητον ὅτι τό θέμα τῆς διοικητικῆς ὑπαγωγῆς τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου εἰς τήν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἀντιοχείας συνεδέετο ἀρρήκτως μέ τήν κανονικήν κατοχύρωσιν τῆς ἀρμοδιότητος αὐτοῦ εἰς τό δίκαιον τοῦ χειροτονεῖν καί κρίνειν τόν Μητροπολίτην Κύπρου, διό καί ἡ ὑπό τῆς Γ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου μή ἐκχώρησις τοῦ δικαίου τούτου εἰς τόν Ἀντιοχείας διεφύλαξε τό Αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου»²¹.

21. ΒΛ. ΙΩ. ΦΕΙΔΑ, «Τό “Αὐτοκέφαλον” καί τό “Αὐτόνομον”

Ἀλλά, γιά νά μήν ὑπάρχει καμία παρερμηνεία, οἱ τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας ἐπικαλοῦνται καί σωζόμενο Γράμμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Διονυσίου Δ΄ πρὸς τοὺς Βασιλεῖς τῆς Ρωσίας Ἰωάννη Ἀλεξιοβίτση καί Πέτρο Ἀλεξιοβίτση, στό ὁποῖο ρητῶς ὀρίζεται, ποιός ἔχει δικαίωμα διοικήσεως τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κιέβου. Στό Γράμμα αὐτό πρὸς τοὺς Βασιλεῖς τῆς Μοσχοβίας, παράλληλα πρὸς τό δικαίωμα χειροτονίας τοῦ Μητροπολίτη Κιέβου ἀπό τόν Πατριάρχη Μόσχας, ὑποτάσσεται σέ αὐτόν καί ἡ Μητρόπολη Κιέβου. Ἐπί τοῦ προκειμένου, ὁ Πατριάρχης Διονύσιος Δ΄, μεταξύ ἄλλων, «ἀποφαίνεται, ἵνα ἡ ἀγιωτάτη Ἐπαρχία Κιέβου εἶη ὑποκειμένη ὑπό τοῦ ἀγιωτάτου Πατριαρχικοῦ Θρόνου τῆς Μεγάλης καί Θεοσώστου Πόλεως Μοσχοβίας... καί γινώσκειν ἐκεῖνον γέροντα, καί προεστῶτα αὐτοῦ, ὡς παρ' ἐκεῖνου χειροτονούμενοι, καί οὐχί ὑπό τοῦ Οἰκουμενικοῦ»²².

Τά δύο αὐτά κείμενα, τονίζουν οἱ τοῦ Πατριαρ-

ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ», *Νέα Σιών*, ἔτος οα΄, τεῦχος Α΄ (Ἰανουάριος - Ἰούνιος 1979), σ. 16.

22. «Ἐπιστολή Μητροπολίτη Βιδυνίου Δανιήλ στοὺς Ἱεράρχες τῶν Ἐκκλησιῶν γιά τό Οὐκρανικό», 19 Ἰουνίου 2019, <https://spzh.news/gr/zashhita-very/62935-obrashhenije-mitropolita-vidin-skogo-ijerarkham-cerkvej-po-ukrainskoj-probleme>

χείου Μόσχας, δέν κάνουν κανένα λόγο για προσωρινό χαρακτήρα τῆς μεταβιβάσεως τῆς Μητροπόλεως Κιέβου, ἀλλά ἀντίθετα ὑπογραμμίζουν τόν μόνιμο καί ὀριστικό χαρακτήρα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπαγωγῆς τῆς στή Ρωσική Ἐκκλησία.

Γιά νά ἀπαντήσουμε, λοιπόν, καί ἐμεῖς στό ἐρώτημα, ἐάν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ουκρανίας ὑπάγεται στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως ἢ στό Πατριαρχεῖο Μόσχας, θά πρέπει, πέραν ἀπό τά πύθ πάνω, νά ἀνατρέξουμε στά λεγόμενα «Συνταγμάτια», τά ὁποῖα, κατά γενική ὁμολογία, ὄχι μόνο τῶν εἰδικῶν κανονολόγων, ἀλλά καί ὄλων τῶν θεολόγων, κληρικῶν καί λαϊκῶν, πανεπιστημιακῶν καί μῆ, ἀποτελοῦν ἀδιάψευστο μάρτυρα τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχείων καί Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Ἡ δέ καταγραφή σέ αὐτά εἶναι ἀκαταμάχητο τεκμήριο, γιά τό ποῦ ὑπάγεται μία Μητρόπολη. Ἡ ἀπλή καί μόνο ἀναγραφή μίας Μητροπόλεως στό «Συνταγμάτιον» μίας Αὐτοκέφαλῆς Ἐκκλησίας δηλώνει, πέραν πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι ἡ Μητρόπολη αὐτή ὑπάγεται κανονικῶς στήν Αὐτοκέφαλη αὐτή Ἐκκλησία²³.

23. ΑΝ. Κ. ΓΚΟΤΣΟΠΟΥΛΟΥ (Πρωτ.), «Μικρή συμβολή στόν

Τί εἶναι, ὅμως, αὐτά τά «Συνταγμάτια», τά ὁποῖα, τόσο μεγάλη ἀποδεικτική δύναμη, κατά κοινή ὁμολογία, ἔχουν;

«Συνταγμάτιον», κατά τόν Πρωτοπρεσβύτερο Ἀναστάσιο Γκοτσόπουλο, εἶναι ὁ κατάλογος τῶν Μητροπόλεων, Ἀρχιεπισκοπῶν καί Ἐπισκοπῶν, καί ἡ τάξη πρωτοκαθεδρίας τους στά πλαίσια τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας τῶν κατά τόπους Ὁρθόδοξων Πατριαρχείων καί Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Τά «Συνταγμάτια» παλαιότερα ὀνομάζοντο «Τακτικά» (Notitia Episcopatum), ἐνῶ σήμερα ἐκδίδονται ὑπό τήν ὀνομασία «Ἡμερολόγιον», «Δίπτυχα», «Ἐπετηρίς», «Τυπικά Διατάξεις» κ.λπ.²⁴.

Κρίνουμε σκόπιμο νά ἀναφέρουμε ἐδῶ, ὅτι τό παλαιότερο «Τακτικόν» εἶναι ἡ «Ἐκθεσις τοῦ Ἐπι-

διάλογο γιά τό Οὐκρανικό “Αὐτοκέφαλο”», 8 Ἰανουαρίου 2019, <https://www.impantokratoros.gr/961E0E58.el.aspx> ἘΣύγκληση Πανορθόδοξης Συνόδου γιά τό Οὐκρανικό ζητοῦν 4 Μητροπολίτες (Κονίτσης Ἀνδρέας, Πειραιῶς Σεραφεῖμ, Κηθύρων Σεραφεῖμ καί Αἰτωλίας Κοσμάς)», 29 Νοεμβρίου 2019, www.ethnos.gr/ekklesia/ekklesia-tis-ellados/74798_sygklisi-panorthodoxis-synodoy-gia-oykraniko-zitoy-n-4

24. AN. K. ΓΚΟΤΣΟΠΟΥΛΟΥ (Πρωτ.), «Μικρή συμβολή στόν διάλογο γιά τό Οὐκρανικό “Αὐτοκέφαλο”», 8 Ἰανουαρίου 2019, <https://www.impantokratoros.gr/961E0E58.el.aspx>

φανίου», ἀρχές τοῦ Ζ' αἰώνα, κατά τήν ὁποία υπάγοντο στόν Θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως 33 Μητροπόλεις, 34 Ἀρχιεπισκοπές καί 352 περίπου Ἐπισκοπές. «Σύμφωνα, ἐπίσης, μέ τό “Τακτικόν” τῆς ἐποχῆς τῶν Ἰσαύρων (Παρισινός κώδικας 1555Α), ὁ Οἰκουμενικός Θρόνος εἶχε στή δικαιοδοσία του, κατά τά μέσα τοῦ Η' αἰώνα, 51 Μητροπόλεις, 40 Ἀρχιεπισκοπές καί 608, περίπου, Ἐπισκοπές»²⁵. Ἀνατρέχοντας, λοιπόν, στά «Συνταγμάτια», τούς ἀδιάψευστους αὐτούς μάρτυρες κανονικῆς δικαιοδοσίας τῶν Θρόνων, διαπιστώνουμε, ὅτι, ἀπό τό 1686 καί μετά, σέ κανένα «Συνταγμάτιον» καμίας Ἐκκλησίας ἀναγράφεται ἡ Οὐκρανία ὡς Ἐπαρχία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἀπό τό περίφημο «Συνταγμάτιον» τοῦ 1715 τοῦ Πατριάρχη Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου Νοταῤ, στό ὁποῖο ἀναγράφεται ἡ Οὐκρανία ὡς Ἐπαρχία τῆς Μοσχοβίας καί ὄχι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, μέχρι καί τό 2018, ὅλα τά «Τυπικά» «Ἡμερολόγια», «Δίπτυχα» καί «Ἐπετηρίδες» ὄλων τῶν κατά τόπους Ὁρθόδοξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν θεωροῦσαν τήν Οὐ-

25. ΒΛ. ΙΩ. ΦΕΙΔΑ, «Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Ἡ διαχρονική ἐκκλησιαστική διακονία του», *Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο - Ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία*, Ἀθήνα 1989, σ. 34.

κρανία ὡς τμήμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας. Ὅλες οἱ Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες ἀναγνώριζαν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας ὑπάγεται στήν κανονική δικαιοδοσία τῆς Μόσχας καί θεωροῦσαν τόν Ὀνούφριο, ὡς τόν μόνο κανονικό Μητροπολίτη Κιέβου καί πάσης Οὐκρανίας.

Ὅλες, λοιπόν, οἱ Ὀρθόδοξες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, χωρίς καμία ἔνσταση ἢ ἐπιφύλαξη, γιά 330 καί πλέον χρόνια θέλουν τήν Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας νά ὑπάγεται ἐκκλησιαστικά στό Πατριαρχεῖο Μόσχας καί ὄχι στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀλλά ἡ βεβαιότητα αὐτή, ὅτι, δηλαδή, μέ τήν Πατριαρχική Πράξη τοῦ 1686 τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη Διονυσίου Δ΄, ἡ Οὐκρανία ὑπήχθη κανονικῶς στό Πατριαρχεῖο Μόσχας, ἔχει γίνει ἀποδεκτή καί ἀπό αὐτό τό ἴδιο τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί ἔχει καταγραφεῖ μέ τόν πιό ἐπίσημο τρόπο σέ ὅλα τά «Συνταγμάτια», «Ἡμερολόγια», «Δίπτυχα», «Ἐπετηρίδες» καί «Τυπικάς Διατάξεις» του, πού ἔχουν ἐκδοθεῖ ἀπό τό ἴδιο τό πατριαρχικό τυπογραφεῖο στήν Κωνσταντινούπολη, ὅπως εἶναι τό «Συνταγμάτιον» τοῦ 1797, πού συντάχθηκε ἀπό τόν ἔθνομάρτυρα καί ἱερομάρτυρα Πατριάρχη Κωνστα-

ντινιουπόλεως Γρηγόριο Ε΄, αλλά και τά «Συνταγμάτια» τοῦ 1829, τοῦ 1896, τοῦ 1902 καί σέ ὅλα τά «Συνταγμάτια» καί «Ἐπετηρίδες» μέχρι καί τό 2018. Στίς ἐπίσημες αὐτές πατριαρχικές ἐκδόσεις ὁ Οἰκουμενικός Θρόνος δεχόταν μέχρι καί τό 2018 καί χωρίς καμία ἐπιφύλαξη, ὅτι ἡ Οὐκρανία ὑπάγεται κανονικῶς στό Πατριαρχεῖο Ρωσίας.

Πέραν, ὅμως, τούτων, αὐτός ὁ ἴδιος ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος σέ λόγο του πρὸς τόν ουκρανικό λαό, πού ἀπηύθυνε στίς 26 Ἰουλίου 2008, ἐξέφρασε αὐτή τήν ἴδια ἐκκλησιαστική βεβαιότητα, ὅτι, δηλαδή, ἡ Οὐκρανία ἔχει παραχωρηθεῖ ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί ὑπάγεται πλέον στήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας. Στόν λόγο του ἐκεῖνο εἶπε καί τά ἐξῆς ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης: «Ἡ ἐπί προφανεῖ θυσία τῶν ἰδίων δικαιωμάτων ὀφειλετική διακονία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἔχει τήν περισσοτέραν ἔκφρασιν εἰς τήν ὅλην ἐξέλιξιν τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τήν ἐκλεκτήν, μεταξύ τῶν θυγατέρων Ἐκκλησιῶν, τήν Ἐκκλησίαν τῆς Οὐκρανίας, ἡ ὁποία ὑπήγετο ὑπό τήν κανονικήν δικαιοδοσίαν του ἐπί ἐπτά συναπτούς αἰῶνας, ἦτοι ἀπό τοῦ βαπτίσματος τῆς μεγάλης ἡγεμονίας τοῦ Κιέβου (988-1687), μέχρι τῆς προσαρτήσεως αὐτῆς ὑπό τοῦ Μ. Πέτρου εἰς τό

Ρωσικόν κράτος. Πράγματι ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία προσέφερε προθύμως ἐπὶ ἑπτὰ αἰῶνας καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς... Οὕτως ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Διονύσιος Δ΄, μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Οὐκρανίας εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ Μ. Πέτρου, ἔκρινεν ἀναγκαίαν, ὑπὸ τὰς περιστάσεις ἐκεῖνας, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑπαγωγὴν αὐτῆς εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Μόσχας»²⁶.

Ἐπιπροσθέτως αὐτῶν, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος στίς δύο ἀπαντητικὲς ἐπιστολές του πρὸς τὸν Πατριάρχη Μόσχας ἀναγνωρίζει, τόσο τὴν καθαίρεση (1992) ὅσο καὶ τὸν ἀναθεματισμὸ (1997), πού ἐπέβαλε τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας στὸν πρῶην Μητροπολίτη Κιέβου Φιλάρετο. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, ἀπαντώντας στὴν πρώτη ἐπιστολή τοῦ τότε Πατριάρχου Μόσχας μακαριστοῦ Ἀλεξίου, σχετικά μέ τὴν καθαίρεση τοῦ Φιλαρέτου, ὑπογραμμίζει τὰ ἑξῆς: «Ἡ καθ' ἡμᾶς Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, ἀναγνωρίζουσα εἰς τὸ ἀκέραιον τὴν ἐπὶ τοῦ θέματος

26. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ (Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου), «Πρὸς τὸν Οὐκρανικὸν λαόν (26 Ἰουλίου 2008)», *Ὁρθοδοξία*, περίοδος Β΄, ἔτος ΙΕ΄, τεῦχος Γ΄ (Ἰούλιος-Σεπτέμβριος 2008), σσ. 532-533.

ἀποκλειστικήν ἀρμοδιότητα τῆς ὑφ' ὑμᾶς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας, ἀποδέχεται τά συνοδικῶς ἀποφασισθέντα περί τοῦ ἐν λόγῳ, μὴ ἐπιθυμοῦσα τό παράπαν ἵνα παρέξῃ οἰανδήτινα δυσχέρειαν εἰς τήν καθ' Ὑμᾶς ἀδελφὴν Ἐκκλησίαν»²⁷.

Στή δεύτερη ἐπιστολή του πρὸς τόν Πατριάρχη Μόσχας γράφει γιά τόν ἀναθεματισμό τοῦ Φιλαρέτου (1997) καί τά ἐξῆς: «Λαβόντες γνῶσιν τῆς ὡς ἄνω ἀποφάσεως, ἀνεκοινωσάμεθα ταύτην τῇ Ἱεραρχία τοῦ καθ' ἡμᾶς Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καί προετρεψάμεθα αὐτήν, ὅπως οὐδεμίαν ἐκκλησιαστικήν κοινωνίαν ἔχη τὸν τεῦθεν μετὰ τῶν εἰρημένων»²⁸.

Μέ ἄλλα λόγια, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἀναγνωρίζει στό Πατριαρχεῖο Ρωσίας ὄχι μόνο τό δικαίωμα τῆς χειροτονίας, ἀλλά καί τό δικαίωμα τῆς κρίσεως τῶν Ἐπισκόπων τῆς Οὐκρανίας. Ἀναγνωρίζει, δηλαδή, στό Πατριαρχεῖο Μόσχας τά δύο θεμελιώδη δικαιώματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπαγωγῆς, τό δίκαιο τοῦ «χειροτονεῖν» καί

27. ΑΝ. Γ. ΓΚΟΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, «Ἀπλές ἐρωτήσεις κατανόησις κειμένου Β'», 22 Αὐγούστου 2019, <https://www.romfea.gr/epi-kairotita-xronika/31070-ables-erotiseis-katanoisis-keimenou-b>

28. Ὁ.π.

τό δίκαιο τοῦ «κρίνειν» τούς Ἐπισκόπους. Τά δύο αὐτά θεμελιώδη δικαιώματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπαγωγῆς τά ἀναγνωρίζει καί ὁ ἐκ τῶν ὑστέρων ἐναρμονισθεῖς μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ἀναφορικά μέ τόν Τόμο Αὐτοκεφαλίας τῆς Οὐκρανίας, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Ἱερώνυμος, ὁ ὁποῖος στήν Εἰσήγησή του πρός τήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σημειώνει καί τά ἐξῆς: «Ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι ἡ διάδοσις τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας “εἰς πάντα τά ἔθνη” (Ματθ. 28, 18-20) καί “ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς” (Πράξ. 1, 7-8) κατέστησεν ἀναγκαίαν τήν εἰσαγωγήν τοῦ κανονικοῦ θεσμοῦ τῆς Αὐτοκεφαλίας ὑπό τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (325) εἰς ὅλας τάς ρωμαϊκᾶς ἐπαρχίας τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου διά τόν συνοδικόν ἔλεγχον **τῆς ἐκλογῆς, τῆς χειροτονίας καί τῆς κρίσεως ὄλων τῶν Ἐπισκόπων ἐκάστης ἐπαρχίας**»²⁹. (Ἡ ὑπογράμμιση δική μου).

Ὅλα αὐτά, λοιπόν, συνιστοῦν καί συγχρόνως

29. «Αὐτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας. Εἰσήγησις τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος Ἱερωνύμου (12 Ὀκτωβρίου 2019)», *Ἐκκλησία*, τόμος 96^{ος} (Ὀκτώβριος 2019), σ. 855.

ἀποδεικνύουν τήν πλήρη ὑπαγωγή τῆς Μητροπόλεως Κιέβου ὑπό τήν κανονική δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας καί, κατά συνέπεια, τή μὴ ἐξάρτησή της ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως.

Παράλληλα, ὅμως, πρὸς τήν ἀδιάψευστη μαρτυρία τῶν «Συνταγματίων» καί τήν ἀναγνώριση ἀπό μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου τῶν κανονικῶν ποινῶν τῆς καθαιρέσεως καί τοῦ ἀναθεματισμοῦ, πού εἶχε ἐπιβάλει τό Πατριαρχεῖο Μόσχας στόν πρῶην Μητροπολίτη Κιέβου Φιλάρετο Ντενισένκο καί, κατ' ἐπέκταση, τήν ἀπό μέρους του ἀναγνώριση τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἐπὶ τῆς Μητροπόλεως Κιέβου, ὑπάρχουν καί μελέτες ἀπό ἔγκριτους ἱστορικούς καί ἐπίλεκτα στελέχη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, οἱ ὁποῖες, σέ ἀνύποπτο χρόνο, ἔχουν δημοσιευθεῖ καί πού καταδεικνύουν καί αὐτές ἐκεῖνο πού καταμαρτυροῦν τά «Συνταγμάτια», ὅτι, δηλαδή, τοὺς τελευταίους τρισήμισυ σχεδόν αἰῶνες τό Κίεβο δέν ἀνήκει στήν κανονική δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ ὑπάγεται κανονικῶς στό Πατριαρχεῖο Μόσχας. Ὡς τέτοια παραδείγματα ἀναφέρομε:

α. Τόν Ἀρχιεπίσκοπο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί πολύ καλό γνώστη τῶν πατριαρχικῶν ἐγγράφων, Ἀρχιεπίσκοπο Καλλίνικο Δελικάνη, ὁ ὁποῖος στό περίφημο τρίτομο ἔργο του «Τά ἐν τοῖς Κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ σωζόμενα ἐκκλησιαστικά ἔγγραφα», πού ἐκδόθηκε στό πατριαρχικό τυπογραφεῖο στήν Κωνσταντινούπολη τό 1902-1905 καί ἀνατυπώθηκε, μέ ἐντολή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, τό 1999, χαρακτηρίζει τήν Πατριαρχική καί Συνοδική Πράξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Διονυσίου Δ', ὡς «Συνοδικόν Τόμον», στόν ὁποῖο συμμετεῖχε, ὡς «συναποφαινόμενος», καί ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος. Δημοσιεύει δέ Συνοδικό Γράμμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Παΐσιου πρὸς τόν Πατριάρχη Μόσχας Νίκωνα, στό ὁποῖο ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἀποκαλεῖ τόν Μόσχας «Πατριάρχην Μοσχοβίας μεγάλης τε καί μικρᾶς Ρωσσίας»³⁰. Ὅπως εἶναι γνωστό, «Μικρά Ρωσσία» εἶναι ἡ σημερινή Οὐκρανία. Ἐπίσης,

30. Κ. ΔΕΛΙΚΑΝΗ (Ἀρχιμ.), *Τά ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ σωζόμενα ἐπίσημα ἐκκλησιαστικά ἔγγραφα, τά ἀφορῶντα εἰς τὰς σχέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὰς Ἐκκλησίας Ρωσσίας, Βλαχίας καί Μολδαβίας, Σερβίας, Ἀχριδῶν καί Πεκίου 1564-1863*, τόμος Γ', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1905, σ. 36.

σέ άλλο σημείο του έργου επαναλαμβάνονται και τά ακόλουθα: «Ἡ δέ Μητρόπολις Κιέβου ἐξηκολούθη κυβερνωμένη διά Τοποτηρητῶν μέχρι τῆς ἐξαρτήσεώς της ἀπό τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου Μόσχας τῷ 1686»³¹.

β. Τόν Καθηγητή καί Πρωτοπρεσβύτερο Θεόδωρο Ζήση (παλαιός κληρικός, συνεργάτης καί σύμβουλος τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως), ὁ ὁποῖος σέ Διεθνές Σεμινάριο τοῦ ἐν Σαμπεζύ τῆς Γενεύης Ὁρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, πού ἔλαβε χώραν τό 1988, ἀναφέρει, ὅτι: «...οἱ Ὁρθόδοξοι Ρῶσοι αὐτῶν τῶν χωρῶν μέ κέντρον τό Κίεβον ἐξηκολούθησαν, ὡς ἰδιαιτέρα Μητρόπολις, νά ὑπάγωνται ὑπό τήν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί μετά τήν χειραφέτησιν τῆς Μόσχας ἀπό τήν Κωνσταντινούπολιν μέχρι τοῦ ἔτους 1686, ὁπότε... συνεδέθη καί πάλιν τό Κίεβον μέ τήν Μόσχαν καί ἀπεκατεστάθη ἡ ἐνότης μέ ἔγκρισιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου»³².

γ. Τόν Καθηγητή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

31. Ὁ.π., σ. 34.

32. Θ. Ν. ΖΗΣΗ (Πρωτ.), *Κωνσταντινούπολη καί Μόσχα*, Θεσσαλονίκη 1989, σ. 31.

Ἀρχιμανδρίτη Βασίλειο Στεφανίδη, ὁ ὁποῖος στό ἔργο του «Ἐκκλησιαστική Ἱστορία, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερα» σημειώνει καί τά ἐξῆς ἐνδιαφέροντα: «Μέσα τῆς 15' ἑκατονταετηρίδος ἡ Μικρά Ρωσσία πολιτικῶς ἠνώθη μετά τῆς Μεγάλης Ρωσσίας (1654), μετά τριακονταετίαν δέ περίπου ἠνώθη καί ἐκκλησιαστικῶς μετ' αὐτῆς (1685). Ἡ ἔνωσις ἐπεκυρώθη ὑπό τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (1687) καί οὕτως ἐξέλιπε πᾶσα ἐξάρτησις τῆς Μικρᾶς Ρωσσίας ἐκ τοῦ Πατριαρχείου τούτου. Ὁ Κιέβου ὑπετάγη εἰς τόν Μόσχα, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀνακηρυχθῆ Πατριάρχης (ἀπό τοῦ 1589)»³³.

δ. Τόν ἔγκριτο ἱστορικό Μητροπολίτη Κίτρους Βαρνάβα Δ. Τζωρτζᾶτο, ὁ ὁποῖος στό ἔργο του: «Οἱ Βασικοί Θεσμοί Διοικήσεως τῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχείων μετά ἱστορικῶν ἀνασκοπήσεων», σημειώνει: «Κατά τήν νέαν ταύτην περίοδον τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας (1589-1700), ἐξ ἐπόψεως βασικῶν θεσμῶν διοικήσεως ἀξιόλογοι ὑπῆρξαν... καί τέλος ἡ ὑπό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Διονυσίου διοικητική ὑπαγωγή τῆς μητροπόλεως Κιέβου εἰς τό Πατριαρχεῖον Μόσχας (1687), ὡς καί τῶν ἱεραπο-

33. Β. Κ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ (Ἀρχιμ.), *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερα*, Ἀθῆναι 1959, σ. 448.

στολικῶν περιοχῶν (Σιβηρίας, Ἰβηρίας, Περσίας κ.λπ.)»³⁴.

ε. Τόν Ὀμότιμο Καθηγητή τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, καί ἀπό τά σημαντικότερα στελέχη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Βλάσιο Φειδᾶ, ὁ ὁποῖος ἐπὶ μακρό χρόνο ὑπηρέτησε καί ὡς Κοσμήτορας τοῦ Ἰνστιτούτου Μεταπτυχιακῶν Σπουδῶν Ὁρθοδόξου Θεολογίας τοῦ Ὁρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στό Σαμπεζύ τῆς Γενεύης καί ὁ ὁποῖος τιμήθηκε ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη μέ τό Ὄφίκιο τοῦ «Ἄρχοντος Διδασκάλου τῆς Ἐκκλησίας». Ὁ Καθηγητής Βλάσιος Φειδᾶς, σέ ἔργο του, σημειώνει: «Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Διονύσιος ὑπήγαγε τήν Μητρόπολιν Κιέβου ὑπό τήν κανονικήν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας (1687)»³⁵. Στό ἴδιο ἔργο του ὑπογραμμίζει, ὅτι ὁ Μ. Πέτρος καταργεῖ τόν Πατριαρχικό θεσμό στή Μόσχα καί εἰσάγει Σύνοδο. Τήν ἀπόφασή του αὐτή τήν ἐπικυρώνει ὁ Οἰκουμε-

34. Β. Δ. ΤΖΩΡΤΖΑΤΟΥ (Μητροπολίτου Κίτρους), *Οἱ βασικοὶ θεσμοὶ διοικήσεως τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχείων, μετὰ ἱστορικῶν ἀνασκοπήσεων*, ἐν Ἀθήναις 1972, σ. 169.

35. ΒΛ. ΙΩ. ΦΕΙΔΑ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Ρωσίας (988-1988)*, Ἀθήναι 1988, σσ. 273-274.

νικός Πατριάρχης. Ἐτσι, στή Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας ὡς ἓνα ἀπό τά τρία μόνιμα μέλη συμμετέχει ὁ Μητροπολίτης Κιέβου³⁶ (μαζί μέ τόν Μόσχα καί τόν Πετρούπολεως).

Μεταξύ ἄλλων, ἀκόμη, ὑπογραμμίζει μέ ἔμφαση, ὅτι ἡ Θεολογική Ἀκαδημία τοῦ Κιέβου εἶναι μία ἀπό τίς τέσσερις σημαντικότερες Ἀκαδημίες τοῦ Πατριαρχείου Μόσχα³⁷. Ἐπίσης, πάλι, στό ἴδιο ἔργο, μάς πληροφορεῖ, ὅτι ὁ Μητροπολίτης Κιέβου Βλαδίμηρος διετέλεσε Πρόεδρος τῆς Παρρωσικῆς Συνόδου τοῦ 1917, στήν ὁποία ἀποκαταστάθηκε ὁ Πατριαρχικός Θεσμός στή Ρωσία³⁸. Τέλος, στό ἴδιο ἔργο του, «Ἐκκλησιαστική Ἱστορία τῆς Ρωσίας», ὁ πολύ σεβαστός καί καταξιωμένος Καθηγητής Βλάσιος Φειδᾶς ἀναφέρεται στήν ἰδιαιτέρως σημαντική, μέ Διορθόδοξη μάλιστα συμμετοχή, Σύνοδο τοῦ 1945, ἡ ὁποία συνέταξε, ὅπως ὁ ἴδιος μάς πληροφορεῖ, καί τόν «Κανονισμόν Διοικήσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας», καί μέ ἔμφαση τονίζει ὅτι, σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 19 τοῦ Κανονισμοῦ, στήν

36. Ὁ.π., σσ. 301-304.

37. Ὁ.π., σσ. 317-319.

38. Ὁ.π., σσ. 335-336.

Ἐξαμελῆ Διαρκῆ Σύνοδο συμμετέχει ὡς μόνιμο μέλος καί ὁ Μητροπολίτης Κιέβου³⁹.

Πράγματι εἶναι ἀπορίας ἄξιο, γιατί σήμερα ὁ καταξιωμένος καί διαπρεπής Πανεπιστημιακός Καθηγητής τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας καί ἐπίλεκτος θεολογικός συνεργάτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, λίαν ἀγαπητός καί σεβαστός Βλάσιος Φειδᾶς, ἀρνεῖται τά δικά του ἐπιστημονικά δημοσιεύματα καί συμπεράσματα, τά ὅποια καθιστοῦσαν ἀπολύτως σαφῆ τήν πλήρη καί κανονική δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἐπί τῆς Οὐκρανίας.

Ἄν διαβάσει κανεῖς σήμερα τήν πρόσφατη μελέτη του, γιά τή Συνοδική Πράξη τοῦ 1686 καί τήν Αὐτοκεφαλία τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας, μένει ἄναυδος μπροστά στούς νεοφανεῖς ἀντιφατικούς ἰσχυρισμούς του, μέ τούς ὁποίους, στήν προσπάθειά του νά στηρίξει τίς ἐνέργειες τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ἀναιρεῖ

39. Ὁ.π., σσ. 348-349. Πρβλ. Β. Δ. ΤΖΩΡΤΖΑΤΟΥ (Μητροπολίτου Κίτρους), *Οἱ βασικοί θεσμοί διοικήσεως τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχείων, μετά ἱστορικῶν ἀνασκοπήσεων*, ἐν Ἀθήναις 1972, σ. 177.

τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του⁴⁰.

Θά ἦταν, ὅμως, παράλειψη, ἂν δέν ἀναφέραμε καί τόν διάσημο Θεολόγο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί σεπτό Ἀρχιερέα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Διοκλείας Κάλλιστο Γουέαρ, ὁ ὁποῖος, σέ συνέντευξή του, τόν Δεκέμβριο τοῦ 2018, ἀναφέρθηκε καί στήν ἐκκλησιαστική κατάσταση στήν Οὐκρανία καί ἐπεσήμανε καί τούς λόγους, πού δέν στηρίζει τήν ἀπόφαση τοῦ Φαναρίου, ὡς πρός τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας. Σύμφωνα μέ τόν Σεβασμιώτατο, ἡ ἀποκατάσταση τῶν Οὐκρανῶν σχισματικῶν ἦταν τεράστιο λάθος τοῦ κ.κ. Πατριάρχη Βαρθολομαίου. «Παρ' ὅλο, πού εἶμαι Μητροπολίτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου», τόνισε, «δέν εἶμαι καθόλου ἱκανοποιημένος μέ τή θέση τοῦ Πατριάρχη Βαρθολομαίου. Μέ ὅλο τόν προσήκοντα σεβασμό στόν Πατριάρχη μου, εἶμαι ὑποχρεωμένος νά πῶ, ὅτι συμφωνῶ μέ τήν ἄποψη, τήν ὁποία ἐξέφρασε τό Πατριαρχεῖο τῆς Μόσχας, ὅτι

40. Βλ. ΙΩ. ΦΕΙΔΑ, «Ἡ Συνοδική Πράξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (1686) καί ἡ Αὐτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας Οὐκρανίας», 28 Νοεμβρίου 2018, <https://orthodoxia.info/news/h-συνοδική-πράξη-του-οικουμενικού-πατρ/>

ή Ουκρανία ανήκει στή Ρωσική Ἐκκλησία»⁴¹.

Σέ ἄλλο σημεῖο ὁ Σεβασμιώτατος ὑπογράμμισε: «Τέλος πάντων, ἡ Μητρόπολη τοῦ Κιέβου, βάσει τῆς συμφωνίας τοῦ 1676 (sic, 1686), περιήλθε ἀπό τό ὠμοφόριο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπό ἐκεῖνο τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας. Ἐπομένως, γιά 330 χρόνια ἡ Ουκρανία ἀποτελοῦσε μέρος τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας»⁴². Ὑπομνημάτισε ἀκόμα στή συνέντευξή του ἐκείνη ὁ διαπρεπής αὐτός Θεολόγος καί Μητροπολίτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Κάλλιστος Γουέαρ: «Πιστεύω, ὅτι δέν ἦταν μία σοφή κίνηση τοῦ Πατριάρχη Βαρθολομαίου νά δηλώσει μονομερῶς, ὅτι ἀκυρώθηκε ἡ συμφωνία τοῦ 1676. Ἐξ ἄλλου, κατὰ τόν Ἀριστοτέλη, “οὔτε ὁ Θεός εἶναι σέ θέση νά ἀλλάξει τό παρελθόν”»⁴³.

Πέραν ὄλων αὐτῶν τῶν ἱστορικῶν ἀποδεικτικῶν στοιχείων, πού παραθέσαμε πιο πάνω, ἐπιβάλλεται

41. ΑΙΜ. ΠΟΛΥΓΕΝΗ, «Διοκλείας Κάλλιστος (Ware): Δέν συμφωνῶ μέ τό Φανάρι ἀλλά οὔτε μέ τήν Μόσχα», 14 Δεκεμβρίου 2018, <https://www.romfea.gr/sinenteyxeis/25730-diokleias-kallistos-ware-den-sumfono-me-to-fanari-alla-oute-me-tin-mosxa->

42. Ὁ.π.

43. Ὁ.π.

νά καταθέσουμε ἀκόμα δύο ἀναφορές, πού μαρτυροῦν, ὅτι ἡ Οὐκρανική Ἐκκλησία ὑπάγεται στό Ὅρθόδοξο Πατριαρχεῖο Μόσχας, τίς ἐξῆς:

α. «Ὅταν τό μακρινό 1868 ἡ Ὅρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, μέ ἀφορμή τό Βουλγαρικό Ἐκκλησιαστικό Ζήτημα, ἀπέστειλε τήν ἀπάντηση αὐτῆς πρὸς τόν Κωνσταντινουπόλεως, ἐνῶ στό τέλος τῆς ἐπιστολῆς, μαζί μέ τίς ὑπογραφές τῶν Μητροπολιτῶν Μόσχας καί Ἁγίας Πετρούπολης εὐρίσκετο καί ἡ ὑπογραφή τοῦ Κιέβου καί Γαλικίας Ἀρσενίου (καί μάλιστα στή δεύτερη θέση), δέν ἀντέδρασε τό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως. Τό ἴδιο ἐπανελήφθη σέ ἄλλο Γράμμα καί τό ἔτος 1871.

β. «Ὅταν τό 1976 ὁ τότε Κιέβου καί Γαλικίας Φιλάρτος Ντενισένκο χρημάτιζε Ἀρχηγός τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ὅρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας στήν Προσυνοδική Διάσκεψη στή Γενεύη, τό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως πάλι δέν ἀντέδρασε»⁴⁴.

Ἐπιβάλλεται, ὅμως, στό σημεῖο αὐτό νά ἐπιση-

44. «Ἐπιστολή Μητροπολίτη Βιδυνίου Δανιήλ στοὺς Ἱεράρχες τῶν Ἐκκλησιῶν γιά τό Οὐκρανικό», 19 Ἰουνίου 2019, <https://spzh.news/gr/zashhita-very/62935-obrashhenije-mitropolita-vi-dinskogo-ijerarkham-cerkvej-po-ukrainskoj-probleme>

μάνουμε και τό ἐξῆς πολύ σημαντικό γεγονός: Καί ἐάν ἀκόμα ἀποδεικνυόταν, ὅτι, μέ βάση τούς ἱερούς Κανόνες, ἡ Οὐκρανική Ἐκκλησία βρισκόταν ὑπό τήν κανονική δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καί, ἐπομένως, κατά τά τελευταῖα 330 καί πλέον χρόνια τά δικαιοδοσιακά του δικαιώματα παραβιάζοντο ἀπό τήν Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, τότε θά ἔπρεπε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως νά προσπαθοῦσε νά ἀσκήσει τά δικαιοδοσιακά του δικαιώματα μέσα σέ ὀρισμένη χρονική προθεσμία, πού καθορίζουν οἱ ἱεροί Κανόνες· καί ἄν ἐμποδιζόταν νά πράξει τοῦτο, τότε νά ἐξέφραζε τή δικαιολογημένη διαμαρτυρία του. Στήν κανονική παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ὑπάρχουν σαφῶς καθορισμένες προθεσμίες μέσα στίς ὁποῖες ἐπιτρέπεται ἡ δήλωση-διαμαρτυρία περί παραβιάσεως δικαιοδοσιακῶν δικαιωμάτων, μετά τή λήξη τῶν ὁποίων (προθεσμιῶν) ἀδυνατεῖ ἡ Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας παραβιάζονται τά δικαιοδοσιακά δικαιώματα, νά πράξει τοῦτο καί νά προσφύγει στά ἀρμόδια ἐκκλησιαστικά ὄργανα, γιά νά λυθεῖ ἡ διαφορά καί νά ἀποκαταστήσει τό δίκαιό της. Γιά τίς δικαιοδοσιακές διαφορές δύο Ἐκκλησιῶν ἰσχύει, κατά τούς ἱερούς Κανόνες, προθεσμία παραγραφῆς,

πέραν τῆς ὁποίας δέν μπορεῖ ὁ κατ' ἰσχυρισμόν ἀδικούμενος Ἐπίσκοπος νά προβάλλει πλέον ἀξιώσεις.

Κατά τούς ἱερούς Κανόνες ἰζ' τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί κε' τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἰσχύει προθεσμία παραγραφῆς ἐντός τριάκοντα ἐτῶν γιά τίς δικαιοδοσιακές διαφορές.

Ἀναφέρει ὁ ἰζ' Κανόνας τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου: «Τάς καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἀγροικιάς παροικίας (μικρές ἀγροτικές ἐνορίες) ἢ ἐγχωρίους, μένειν ἀπαρασαλεύτους παρά τοῖς κατέχουσιν αὐτάς Ἐπισκόποις, καί μάλιστα ἢ τριακονταετῆ χρόνον ταύτας ἀβιάστως διακατέχοντες ὠκονόμησαν. Εἰ δέ ἐντός τῶν τριάκοντα ἐτῶν γεγένηται τις, ἢ γένοιτο περί αὐτῶν ἀμφισβήτησις, ἐξεῖναι τοῖς λέγουσιν ἡδικῆσθαι περί τούτων κινεῖν παρά τῇ Συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας. Εἰ δέ τις ἀδικοῖτο παρά τοῦ ἰδίου Μητροπολίτου, παρά τῷ Ἐξάρχῳ τῆς διοικήσεως, ἢ τῷ Κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ δικαζέσθω, καθ' ἃ προεῖρηται»⁴⁵.

Ὁ δέ κε' Κανόνας τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τονίζει: «Πρός τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀνανεοῦμεν

45. ΑΓΑΠΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ, *Πηδάλιον*, Ἀθήναι 1957, σ. 199.

καί τόν Κανόνα τόν διαγορεύοντα, τάς καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν ἀγροικικάς παροικίας, ἢ ἐγχωρίους, μένειν ἀπαρασαλεύτους παρά τοῖς κατέχουσιν αὐτάς Ἐπισκόποις, καί μάλιστα, εἰ τριακονταετῆ χρόνον ἀβιάστως διακατέχοντες ὠκονόμησαν. Εἰ δέ ἐντός τῶν τριάκοντα ἐτῶν γεγένηται τις, ἢ γίνοιτο, περί αὐτῶν ἀμφισβήτησις, ἐξεῖναι τοῖς λέγουσιν ἡδικῆσθαι, περί τούτων κινεῖν παρά τῇ Συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας»⁴⁶.

Πιστεύω ἀκράδαντα ὅτι, μέ ὅλα αὐτά τά ἱστορικά καί κανονικά στοιχεῖα στά ὅποια ἀναφερθήκαμε, ἀπαντᾶται πλήρως τό πρῶτο ἐρώτημα: Σέ ποιοῦ, δηλαδή, τήν ἐκκλησιαστική δικαιοδοσία ὑπάγεται ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ουκρανίας; Ὅλα αὐτά τά ἱστορικά καί κανονικά στοιχεῖα, πού παραθέσαμε, συνιστοῦν καί συγχρόνως ἀποδεικνύουν τήν πλήρη ὑπαγωγή τῆς Μητροπόλεως Κιέβου ὑπό τήν κανονική δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, καί, κατά συνέπεια, τή μὴ ἐξάρτησή της ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως. Γι' αὐτόν ἀκριβῶς τόν λόγο ἡ αὐθαίρετη ἄρση τῆς ἰσχύος τοῦ Γράμματος τοῦ 1686 καί ἡ ἀντικανονική οἰκιοποίηση ἀπό τό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως τοῦ

46. Ὁ.π., σ. 240.

δικαιοδοσιακοῦ δικαιώματος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Οὐκρανίας, ὅπως καὶ ἡ παραχώρηση «Αὐτοκεφαλίας» στὴν Οὐκρανία, συνιστοῦν πράξη εἰσπήδησης σὲ ἀλλότριον κανονικὸ ἔδαφος καὶ εὐρίσκονται σὲ πλήρη ἀντίθεση μὲ τούς ἱερούς Κανόνες τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι δέν ἐπιτρέπουν τὴν παραβίαση τῶν δικαιοδοσιακῶν ὁρίων καὶ τὴ συνύπαρξη στὸν ἴδιο χῶρο περισσοτέρων τῆς μίας δικαιοδοσιῶν. Σύμφωνα μὲ τούς ἱερούς Κανόνες, ἡ μονομερὴς καὶ αὐθαίρετη παρέμβαση μίας Αὐτοκεφάλου Τοπικῆς Ἐκκλησίας στὰ ἐσωτερικά μίας ἄλλης ἀποτελεῖ πράξη παρατυπίας καὶ διάπραξης κανονικοῦ ἀδικήματος, τὸ ὁποῖο καταδικάζεται ἀπὸ πολλούς ἱερούς Κανόνες, ὅπως π.χ. τὸν β΄ Κανόνα τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τὸν η΄ Κανόνα τῆς Γ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ὁ β΄ Κανόνας τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου λέγει ἐπὶ λέξει: «Τούς ὑπὲρ διοίκησιν ἐπισκόπους ταῖς ὑπερορίοις ἐκκλησίαις μὴ ἐπιέναι, μηδὲ συγγέειν τὰς ἐκκλησίας· ἀλλὰ κατὰ τούς κανόνας, τὸν μὲν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ μόνον οἰκονομεῖν· τούς δὲ τῆς Ἀνατολῆς ἐπισκόπους, τὴν Ἀνατολὴν μόνην διοικεῖν· φυλαττομένων τῶν ἐν τοῖς κανόσι τοῖς κατὰ Νίκαιαν πρεσβείων τῇ Ἀντιοχείῳ ἐκκλησίᾳ»⁴⁷.

47. Γ. Α. ΡΑΛΛΗ - Μ. ΠΟΤΛΗ, *Σύνταγμα τῶν Θείων καὶ Ἱε-*

Πολύ αξιοπρόσεκτη είναι, επίσης, και η έρμηνεία τῶν Πατέρων τῆς Γ΄ ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μέ τήν ὁποία ἀπαγορεύουν αὐστηρῶς τήν παρέμβαση ἑνός Προκαθημένου μίας Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας στά τῆς ἄλλης. Λέγει ὁ ἡ΄ Κανόνας αὐτῆς: «... μηδένα τῶν θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων ἐπαρχίαν ἐτέραν, οὐκ οὔσαν ἄνωθεν καί ἐξ ἀρχῆς ὑπό τήν αὐτοῦ, ἤ γοῦν τῶν πρό αὐτοῦ χεῖρα καταλαμβάνειν· ἀλλ' εἰ καί τις κατέλαβε, καί ὑφ' ἐαυτόν πεποιήται, βιασάμενος, ταύτην ἀποδιδόναι· ἵνα μή τῶν Πατέρων οἱ Κανόνες παραβαίνωνται, μηδέ ἐν ἰερουργίας προσχήματι, ἐξουσίας τύφος κοσμικῆς περαιοδύηται, μηδέ λάθωμεν τήν ἐλευθερίαν κατά μικρόν ἀπολέσαντες, ἦν ἡμῖν ἐδωρήσατο τῷ ἰδίῳ αἵματι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ πάντων ἀνθρώπων ἐλευθερωτής»⁴⁸.

Ἐπειδή στήν παροῦσα ἐνότητα διαπιστώθηκε, ὅπως ἤδη ὑπογραμμίσαμε, παραβίαση τῶν ἱερῶν Κανόνων ἢ καί ἀντιφατική, κατά τό δοκοῦν, ἐπιλεκτική κάθε φορά ἐρμηνεία αὐτῶν, γι' αὐτό ἡ ἐπισή-

ρῶν Κανόνων τῶν τε Ἀγίων καί Πανευφήμων Ἀποστόλων, καί τῶν Ἱερῶν Οἰκουμενικῶν καί Τοπικῶν Συνόδων, καί τῶν κατά μέρος Ἀγίων Πατέρων, τόμος Β΄, Ἀθήνησιν 1852, σ. 169.

48. Ὁ.π., σ. 203.

μανση τοῦ παρόντος η' Κανόνος τῆς ἐν Ἐφέσῳ Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, «ἵνα μὴ τῶν Πατέρων οἱ Κανόνες παραβαίνονται», εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα καὶ δὲν πρέπει νὰ μείνει ἀσχολίαστη.

Τὴν ἴδια ἐπισήμανση, τῆς αὐστηρῆς, δηλαδή, τήρησης τῶν ἱερῶν Κανόνων, ὑπογραμμίζει μὲ ἔμφαση καὶ ὁ α' Κανόνας τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ ὁποῖος λέγει κατὰ λέξιν: «...τούς παρά τῶν ἁγίων Πατέρων καθ' ἐκάστην Σύνοδον ἄχρι τοῦ νῦν ἐκτεθέντας Κανόνας κρατεῖν ἐδικαιώσαμεν»⁴⁹. Δηλαδή, ὁ Κανόνας αὐτός ὀρίζει, ὅλοι οἱ ἱεροὶ Κανόνες, οἱ ὁποῖοι ἐκδόθηκαν ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Πατέρες σὲ κάθε Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, νὰ ἔχουν κῦρος καὶ ἰσχὺ ἀμετάβλητη. Ἀλλὰ καὶ ὁ β' Κανόνας τῆς ἐν Τρούλλῳ ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου προειδοποιεῖ: «...καὶ μηδενὶ ἐξεῖναι τοὺς προδηλωθέντας παραχαράττειν Κανόνας, ἢ ἀθετεῖν, ἢ ἐτέρους παρά τοὺς προκειμένους παραδέχεσθαι Κανόνας, ψευδεπιγράφως ὑπὸ τινων συντεθέντας, τῶν τὴν ἀλήθειαν καπηλεύειν ἐπιχειρησάντων. Εἰ δέ τις ἀλῶ Κανόνα τινὰ τῶν εἰρημένων καινοτομῶν, ἢ ἀνατρέπειν ἐπιχειρῶν, ὑπεύθυνος ἔσται κατὰ τὸν τοιοῦτον Κανόνα, ὡς αὐτός διαγορεύει, τὴν ἐπιτιμίαν δεχόμενος, καὶ δι'

49. Ὁ.π., σσ. 216-217.

αὐτοῦ ἐν ᾧ περ πταίει θεραπευόμενος»⁵⁰.

Ἐπιπρόσθετα ἀπό τούς Κανόνες αὐτούς, καί ὁ α΄ Κανόνας τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου μέ αὐστηρότητα ἐντέλλεται: «...ἀσπασίως τούς θείους Κανόνας ἐνστερνιζόμεθα, καί ὀλόκληρον τήν αὐτῶν διαταγήν καί ἀσάλευτον κρατύνομεν, τῶν ἐκτεθέντων ὑπό τῶν ἀγίων σαλπίγγων τοῦ Πνεύματος, τῶν πανευφήμων Ἀποστόλων, τῶν τε ἕξ Ἀγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καί τῶν τοπικῶς συναθροισθεισῶν ἐπί ἐκδόσει τοιούτων διαταγμάτων, καί τῶν ἀγίων Πατέρων ἡμῶν. Ἐξ ἐνός γάρ ἅπαντες καί τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος αὐγασθέντες, ὄρισαν τά συμφέροντα. Καί οὓς μέν τῷ ἀναθέματι παραπέμπουσι, καί ἡμεῖς ἀναθεματίζομεν· οὓς δέ τῇ καθαιρέσει, καί ἡμεῖς καθαιροῦμεν· οὓς δέ τῷ ἀφορισμῷ, καί ἡμεῖς ἀφορίζομεν· οὓς δέ ἐπιτιμίῳ παραδιδόασι, καί ἡμεῖς ὡσαύτως ὑποβάλλομεν»⁵¹.

Ἡ πιστή, λοιπόν καί αὐστηρή τήρηση τῶν ἱερῶν Κανόνων ἐπιβάλλεται ἀπό αὐτούς τούτους τούς Ἄγι-

50. Ὁ.π., σσ. 309-310.

51. Ὁ.π., σ. 556. Πρβλ. Π. Ι. ΜΠΟΥΜΗ (Καθηγητῆ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν), *Ἡ ἀκρίβεια καί ἡ ἀλήθεια τῶν Ἱερῶν Κανόνων (Ἐπιστασία - ἐρμηνευτικόν γύμνασμα ἐπί τῶν 91^{ου} καί 92^{ου} Κανόνων τοῦ Μ. Βασιλείου)*, Κατερίνη 1996, σ. 145.

ους Πατέρες, πού συγκρότησαν τίς ἐκάστοτε Οἰκου-
μενικές Συνόδους, καί δέν πρέπει γιά κανένα ἀπο-
λύτως λόγο καί μέ κανένα πρόσχημα νά τούς παρα-
βαίνουμε ἤ, ἀκόμα, καί νά τούς ἐρμηνεύουμε κάθε
φορά κατά τό δοκοῦν, ἀνάλογα μέ τίς ἐκάστοτε προ-
τιμήσεις μας. Εἶναι γνωστό, ὅτι ὁ ὅρος «νόμιμον»
ἀποτελεῖ, κατά τό λεγόμενο, καρκινική λέξη, δηλα-
δή, διαβάζεται καί κανονικά, ἀλλά καί ἀντίστροφα.
Ὡστόσο, αὐτό τό λεκτικό φαινόμενο, στή μεταφο-
ρική του ἔννοια, παρατηρεῖται καί στή δικανική πρά-
ξη, ὅπου ἡ προσέγγιση ἐνός νόμου μπορεῖ νά προσ-
λάβει καί τήν ἄκρα ἀντίθετη ἐρμηνεία, ἀνάλογα μέ
τίς ὅποιες προσδοκίες ἤ τίς σκοπιμότητες τῶν ἀν-
θρώπων. Καί, δυστυχῶς, λυπούμαστε νά ἀναφέρου-
με, ὅτι αὐτό τό πρᾶγμα διαπιστώνεται καί στά γε-
γονότα, τά ὅποια ἐξετάζουμε καί τά ὅποια μᾶς πα-
ραπέμπουν, ἐξαιτίας τῶν στρεψοδικιῶν πού παρα-
τηροῦνται, στή θυμοσοφία τοῦ λαοῦ μας «γιά τόν
φοῦρνο» τοῦ Ναστραντίν Χότζα, ὁ ὁποῖος γυρίζει,
ἀνάλογα μέ τίς διαθέσεις τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἱεροί
Κανόνες εἶναι ὁρόσημα, τά ὅποια θεσμοθέτησαν καί
ἐρμήνευσαν, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, οἱ Ἅγιοι Πατέρες
μας ἐν Συνόδοις καί πρὸς τά ὅποια ὀφείλουμε συμ-
μόρφωση, ἂν θέλουμε εὐταξία στήν Ἐκκλησία. Για-
τί ἀπό τήν πιστή ἤ ὄχι τήρηση τῶν ἱερῶν Κανόνων

έξαρτᾶται καί ἡ ὁμαλή λειτουργία τοῦ Συνοδικοῦ, Ἱεραρχικοῦ καί Δημοκρατικοῦ Συστήματος καί Πολιτεύματος, πού χαρακτηρίζει καί διέπει τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία.

Δέν εἶναι τυχαῖα, πού καί ὁ ἀείμνηστος Καθηγητής τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου Ἀμίλκας Ἀλιβιζᾶτος γράφει στόν Πρόλογο τῆς ἔκδοσης τῆς συλλογῆς τῶν ἱερῶν Κανόνων καί τά ἀκόλουθα: «...μέ τήν εὐχήν, ὅπως ἐκ τῆς καλῆς, πιστῆς καί ἀκριβοῦς τῶν κανονικῶν καί ἐκκλησιαστικῶν νομικῶν διατάξεων ἐφαρμογῆς ἐξασφαλισθῆ ἡ εὐστάθεια τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καί ἀναδειχθῆ ἡ Ἐκκλησία ὡς ὁ κυριώτερος παράγων τῆς πραγματικῆς ἐν πνεύματι Χριστοῦ κοινωνικῆς ἀνορθώσεως»⁵².

Ἀλλά ὁ διακεκριμένος αὐτός Καθηγητής, καί στήν Εἰσαγωγή τοῦ προαναφερθέντος ἔργου του, πού προτάσσει γιά τίς Οἰκουμενικές Συνόδους, προσθέτει καί τά ἐξῆς: «Αἱ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, εἴτε ὡς πρός τά δογματικά ζητήματα διατυπούμεναι εἰς τούς λεγομένους “ὄρους”, εἴτε ὡς πρός τά διοικητικά ἐκφερόμεναι εἰς τούς λεγομένους “Κα-

52. Α. Σ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΥ, *Οἱ Ἱεροί Κανόνες καί οἱ Ἐκκλησιαστικοί Νόμοι*, ἐν Ἀθήναις ²1949, σ. 19.

νόνας”, εἴτε ὡς πρὸς τὰ δικαστικά ἐκδιδόμενα ὡς ὀριστικά καὶ τελεσίδικα... εἶναι ἀπολύτως διὰ πᾶσαν ἐπὶ μέρους Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὑποχρεωτικά, καὶ χαρακτηρίζονται καὶ εἶναι, ὡς πρὸς μὲν τὰ δογματικά ἀμετάβλητοι καὶ ἀλάθητοι, ὡς πρὸς δὲ τὰ διοικητικά καὶ δικαστικά ἀμετάκλητοι, τῆς οἰασδῆποτε τροποποιήσεως αὐτῶν οὔσης δυνατῆς μόνον ἐξ ἀποφάσεως νέας Οἰκουμενικῆς Συνόδου»⁵³.

«Οἱ ἀπόψεις αὐτές τοῦ Ἑλληνα Καθηγητοῦ», σημειώνει ὁ Πρωτοπρεσβύτερος Καθηγητὴς Δημήτριος Κωνσταντέλος, «ἔχουν συνηγόρους καὶ κανονολόγους ἄλλων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Θὰ περιοριστοῦμε σὲ μία μόνο ἀκόμη μαρτυρία. Ὁ Ρῶσος Καθηγητὴς τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου Νικόλαος Ἀφανάσιεφ, ἂν καὶ κατ’ ἀρχὴν παρουσιάζει μερικές ἀντιφάσεις στὶς ἀπόψεις του, γράφει, ὅτι “κανονικαὶ διατάξεις, ὅπως καὶ τὰ δόγματα, εἶναι θεόπνευστοι, ἂν καὶ δέν πρέπει νὰ ταυτίζονται... Τὸ δόγμα εἶναι ἢ ἀπόλυτος ἀλήθεια καὶ οἱ Κανόνες εἶναι ἢ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ καὶ ἢ ἔκφρασις τῶν ἀληθειῶν αὐτῶν”. Σύμφωνα μὲ αὐτές τίς ἀπόψεις, τόσο τὰ δόγματα

53. Ὁ.π., σ. 21. Πρβλ. Δ. ΙΩ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ (Πρωτ.), *Ἐθνικὴ ταυτότητα καὶ Θρησκευτικὴ ἰδιαιτερότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ*, Ἀθῆναι 1993, σ. 197.

ὅσο καί οἱ Κανόνες ἀπολυτοποιοῦνται»⁵⁴.

Ὡς κατακλεῖδα, τονίζουμε καί πάλι ἐμφαντικῶς, ὅτι ἡ πιστή καί ἀσθηρὴ τήρηση τῶν ἱερῶν Κανόνων εἶναι ἐπιβεβλημένη, γιατί ἡ περιφρονητικὴ παραβίασή τους φέρνει ὄχι τὴν ὁμαλότητα, τὴν εἰρήνη καί τὴν ἐνότητα, ἀλλὰ τὴν ἀνωμαλία, τὴν ταραχὴ καί τὴ διχόνοια στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας.

54. Δ. ΙΩ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ (Πρωτ.), ὁ.π., σ. 197.

ΠΟΙΟΣ ΕΧΕΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΧΟΡΗΓΗΣΕΩΣ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕ ΠΟΙΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

Θεωρώ, ότι τήν πίο πειστική απάντηση στό έρώτημα, ποιός έχει τό δικαίωμα νά χορηγήσει Αυτόκεφαλία σέ μία τοπική Έκκλησία καί μέ ποιές προϋποθέσεις, τή δίνει ό ίδιος ό Οίκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος. Σύμφωνα μέ τή θέση, πού διατύπωσε σέ συνέντευξή του, τόν Ίανουάριο τοῦ 2001, στήν έλληνική έφημερίδα «Νέα Ελλάδα»: «Η Αυτόκεφαλία καί ή Αυτόνομία χορηγοῦνται ὑπό τῆς συνόλου Έκκλησίας δι' απόφάσεως Οίκουμενικῆς Συνόδου. Έπειδή δέ, διά διαφόρους λόγους, δέν εἶναι δυνατή ή σύγκλησις Οίκουμενικῆς Συνόδου, τό Οίκουμενικόν Πατριαρχεῖον, ὡς συντονιστής πασῶν τῶν Ὀρθοδόξων Έκκλησιῶν, χορηγεῖ τό Αυτόκέφαλον ἤ τό Αυτόνομον ὑπό προϋπόθεσιν τῆς έγκρίσεως ὑπ' αὐτῶν» (τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων Έκκλησιῶν)⁵⁵.

55. «Δήλωση τῆς Ίερᾶς Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Έκκλησίας τῆς Ρωσίας γιά τήν παράνομη εἰσπήδηση τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως στό κανονικό ἔδαφος τῆς Ὀρθοδόξου Έκκλησίας τῆς Ρωσίας», 14 Σεπτεμβρίου 2018, <http://www.patriarchia.ru/gr/db/text/5268288.html>

Τήν ἴδια θέση διατυπώνει καί ὁ μακαριστός Οἰκουμενικός Πατριάρχης Ἀθηναγόρας σέ ἐπιστολή του, μέ ἡμερομηνία 27 Ἰουλίου 1961, πρὸς τόν τότε Πατριάρχη Βουλγαρίας Κύριλλο. Γράφει στήν ἐπιστολή του ἐκείνη: «... ἐν τῇ πεποιθήσει βεβαίως καί προσδοκία, ὅτι ἐν τῇ ἀποφάσει ἡμῶν ταύτη ἔξομεν, κατά τά πρόσθεν γεγονότα, ὁμογνώμονας καί συμψήφους καί τούς λοιπούς Μακαριωτάτους καί τιμιωτάτους Πατριάρχας καί Προέδρους τῶν Ὁρθόδοξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν»⁵⁶.

Τήν ἀλήθεια αὐτή, ὅτι, δηλαδή, γιά τή χορήγηση Αὐτοκεφάλου σέ μία Ἐκκλησία χρειάζεται πανορθόδοξη συναίνεση, ἐπιβεβαιώνει καί ὁ πιά στενός συνεργάτης καί σύμβουλος τοῦ Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίου, Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης Ζηζιούλας, ὁ ὁποῖος, ὡς Πρόεδρος τῆς Διορθόδοξου Προπαρασκευαστικῆς Διάσκεψης στή Γενεύη, 9-17 Δεκεμβρίου 2009, τόνισε καί τά ἐξῆς πολύ σημα-

56. Βλ. τά σχετικά στήν Ἐπιστολή, μέ ἀρ. πρωτ. 532, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως καί Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη Ἀθηναγόρα πρὸς τόν Πατριάρχη Σόφιας καί πάσης Βουλγαρίας Κύριλλο, «ἐξαγγελτήριοι τῆς ἀναγνώρισεως τῆς γενομένης πράξεως περί ἀνυψώσεως εἰς τήν πατριαρχικήν ἀξίαν τῆς ἐν Βουλγαρίᾳ Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας», στό περιοδικό *Ὁρθοδοξία* 36 (1961), σσ. 303-304.

ντικά: «Ἐφ’ ὅσον ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἐξασφαλίζει τήν συναίνεσιν τῶν κατά τόπους Αυτόκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, διά τῆς λήψεως ἐγγράφου συναινέσεώς τους, δύναται νά ὑπογράψῃ μόνος του τόν Πατριαρχικόν Τόμον... ἂν ὑπογράψῃ μόνον ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης τόν Τόμον τοῦ Αυτόκεφάλου οὐδόλως ὑποβαθμίζεται ἡ πανορθόδοξος συναίνεσις, ἀφοῦ κατά τά ἤδη ἀποφασισθέντα θά πρέπη ἐκ τῶν προτέρων νά ἔχῃ δοθῆ ἡ συναίνεσις πάντων τῶν Προκαθημένων· καί φυσικά καί τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας Μητρός. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἔχει συντονιστικόν ἔργον καί δύναται νά ἐκφράσῃ τήν γνώμην ὅλης τῆς Ὁρθοδοξίας. Καί τό κάνει, ἀφοῦ συνεννοηθῆ μέ τούς ἄλλους Προκαθημένους. Αυτό δέν ἔχει καμία σχέση μέ τά παπικά πρωτεῖα. Ὁ Πάπας ἐκφράζει τήν γνώμην του, δέν ἐρωτάει τούς ἄλλους. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ζητεῖ νά ἐξασφαλίσῃ τήν γνώμην τῶν ἄλλων καί αὐτήν ἐκφράζει»⁵⁷.

Ἀλλά καί διακεκριμένοι Πανεπιστημιακοί Καθηγητές ἐπιμαρτυροῦν τά πῖο πάνω. Ἐνδεικτικά καί

57. Πρβλ. ΑΝ. Κ. ΓΚΟΤΣΟΠΟΥΛΟΥ (Πρωτ.), «Μικρή Συμβολή στόν διάλογο γιά τό Οὐκρανικό “Αὐτοκέφαλο” Β’», 15 Μαρτίου 2019, <https://mospat.ru/gr/2019/03/15/news171593/>

μόνο αναφέρουμε δύο από αυτούς, τούς Βλάσιο Φειδᾶ και Βασίλειο Σταυρίδη. Ὁ Καθηγητής Βλάσιος Φειδᾶς σέ ἔργο του, πού ἐκδόθηκε τό 1979, ἀναφέρει χαρακτηριστικά καί τά ἐξῆς: «Οἰκουμενική Σύνοδος ἢ ὁμόθυμος συμφωνία πάντων τῶν Πατριαρχικῶν Θρόνων ἀποτελοῦν τό κανονικόν ὄργανον ἀνακηρύξεως τοῦ Αὐτοκεφάλου ἢ τοῦ Αὐτονόμου Ἐκκλησίας τινός, πᾶσα δέ ἄλλη διαδικασία εἶναι ἀντικανονική καί ὄχι μόνο δέν ὑπηρετεῖ τήν ἐνότητα, ἀλλά πᾶν τούναντίον διά τῆς καταπατήσεως τῆς κανονικῆς παραδόσεως διαβιβρώσκει καί διασπᾶ τήν ἐν τῇ ὀρθῇ πίστει καί ἀγάπῃ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας»⁵⁸.

Ἀλλά καί ὁ Καθηγητής Βασίλειος Σταυρίδης σέ εἰδική μελέτη γιά τήν ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τονίζει καί τά ἐξῆς: «Ὁ Πατριάρχης ἔχει ὠρισμένα δικαιώματα... τῆς παροχῆς καί ἀναγνώρισεως τοῦ αὐτονόμου, τοῦ αὐτοκεφάλου καί τῆς πατριαρχικῆς ἀξίας εἰς ἐκκλησιαστικῆς περιοχᾶς πρότερον τελούσας ὑπ' αὐτόν καί ἐχούσας τάς πρὸς τοῦτο κανονικᾶς προϋποθέσεις, κατόπιν τῆς ὁμο-

58. ΒΛ. ΙΩ. ΦΕΙΔΑ, «Τό “Αὐτοκέφαλον” καί τό “Αὐτόνομον” ἐν τῇ Ὁρθοδόξῃ Ἐκκλησίᾳ», *Νέα Σιών*, ἔτος οα', τεῦχος Α' (Ἰανουάριος - Ἰούνιος 1979), σ. 23.

φώνου γνώμης τῶν ἄλλων ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν»⁵⁹.

Μέ βάση, λοιπόν, τά πιό πάνω, χωρίς δισταγμούς καί ἀμφιταλαντεύσεις, τονίζουμε καί πάλι τά ἐξῆς: Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως ἔχει, κατά τούς θείους καί ἱερούς Κανόνες (γ' τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί κη' τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου), τά «πρεσβεῖα τιμῆς» μεταξύ ὄλων τῶν Πατριαρχικῶν Θρόνων τῆς Ἀνατολῆς. Μετά τό μεγάλο σχίσμα τοῦ 1054, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο τυγχάνει ὁ Πρῶτος Θρόνος στή Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ὁρθόδοξη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καί ἔχει τό κανονικό δικαίωμα τῆς τιμητικῆς Προεδρίας τῶν Ὁρθοδόξων Αυτόκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Εἰδικότερα δέ ὁ ἐκάστοτε Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὡς «πρῶτος μεταξύ ἴσων» (*primus inter pares*), ἔχει τό δικαίωμα τῆς Προεδρίας σέ περίπτωση Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί, ἐπομένως, καί τό καθῆκον τοῦ συντονισμοῦ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν· νομιμοποιεῖται δέ νά χορηγήσει Αυτόκεφαλία ἢ Αυτόνομία σέ μία ἐκκλησιαστική ἐπαρχία, ἀλλά ὑπό ὀρισμένες σαφεῖς καί

59. Β. ΣΤΑΥΡΙΔΟΥ, *Συνοπτική Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 70.

αύστηρές προϋποθέσεις, τίς όποιες έχει θέσει ή έκκλησιαστική παράδοση καί εΐναι συνεπεις μέ τήν Όρθόδοξη Έκκλησιολογία καί τήν κανονική τάξη. Καί οί προϋποθέσεις αυτές εΐναι οί ίδιες μέ εκείνες, πού συμφωνήθηκαν άπό τούς έκπροσώπους όλων τών κατά τόπους Όρθοδόξων Έκκλησιών στίς συνεδριάσεις τής Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικής Έπιτροπής τών έτών 1993 καί 2009, γιά τήν Άγία καί Μεγάλη Σύνοδο τής Κρήτης (2016)⁶⁰.

Αυτή ή συναπόφαση τών Όρθοδόξων Αυτόκεφάλων Έκκλησιών, γιά τήν άποδοχή διαδικασίας χορηγήσεως Αυτόκεφαλίας, πού έπιτεύχθηκε στίς Προσυνοδικές Συνδιασκέψεις γιά τήν προετοιμασία τής Άγίας καί Μεγάλης Συνόδου, καταχωρήθηκε στό κείμενο: «Τό Αυτόκέφαλον καί ό τρόπος άνακηρύξεως αυτού» καί ύπογράφηκε άπό τούς έκπροσώπους όλων τών Όρθοδόξων Έκκλησιών καί εΐναι σύμφωνη κατά πάντα μέ τήν Όρθόδοξη Έκκλησιολογία καί κανονική τάξη καί προβλέπει τά έξής:

α. Αΐτηση του Έκκλησιαστικού Σώματος γιά τήν παροχή Αυτόκεφαλίας,

60. «Δήλωση τής Ίερās Συνόδου τής Όρθοδόξου Έκκλησίας τής Ρωσίας», 17 Όκτωβρίου 2019, <https://mospat.ru/gr/2019/10/17/news178948/>

β. Συναίνεση τῆς Μητέρας Ἐκκλησίας ἀπό τήν ὁποία ἀποσπᾶται ἡ αἰτοῦσα τό Αυτόκεφαλο Ἐκκλησιαστική Ἐπαρχία, καί

γ. Ἐγκριση τῶν λοιπῶν Ὁρθοδόξων Αυτόκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

Δυστυχῶς, τό κείμενο τῆς συναπόφασης αὐτῆς δέν παρουσιάσθηκε ποτέ στήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο στό Κολυμπάρι τῆς Κρήτης, λόγω διαφωνίας, ὅπως ἰσχυρίζονται μερικοί, τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ὡς πρὸς τόν τρόπο ὑπογραφῆς τοῦ Τόμου Αυτόκεφαλίας. Ἡ ἴδια, ὅμως, ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας, μέ ἐπίσημη δήλωσή της, μετά τή Συνεδρία της, στίς 17 Ὀκτωβρίου 2019, μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι: «Στήν πραγματικότητα τό θέμα τοῦ Αυτόκεφάλου ἀποσύρθηκε ἀπό τήν Ἡμερήσια Διάταξη τῆς Συνόδου πολύ ἐνωρίτερα, κατόπιν ἐπιμόνου παρακλήσεως τοῦ Πατριάρχῃ Βαρθολομαίου»⁶¹.

Τό πρότιστο, λοιπόν, πού ὀφείλει νά κάμει μία Ἐκκλησία, πού θέλει τήν Αυτόκεφαλία της, εἶναι νά ἐκφράσει διά τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματός της (κλήρου καί λαοῦ) τήν ἐπιθυμία της γιά Αυτόκεφαλία καί νά ὑποβάλει αὐτή τήν ἐπιθυμία, ὡς αἴτημα,

61. Ὁ.π.

πρός τό Οικουμενικό Πατριαρχεῖο πρὸς ἐξέταση. Στό σημείο αὐτό πρέπει ἰδιαιτέρως νά τονισθεῖ, ὅτι ἡ ὑποβολή τοῦ αἰτήματος γιά Αὐτοκεφαλία πρέπει νά ὑποβληθεῖ ἀπό ὄλο τό χριστεπώνυμο πλήρωμα ἢ, τουλάχιστον, ἀπό τή μεγίστη πλειοψηφία αὐτοῦ καί ὄχι ἀπό μικρές ομάδες μειοψηφίας καί δὴ μὴ κανονικές-σχισματικές ομάδες.

Στή συνέχεια τό Οικουμενικό Πατριαρχεῖο ὀφείλει νά βολιδοσκοπήσει τή Μητέρα Ἐκκλησία, τήν Ἐκκλησία, δηλαδή, ἀπό τήν ὁποία θά ἀποσπασθεῖ ἡ αἰτούσα τήν Αὐτοκεφαλία Ἐκκλησιαστική Ἐπαρχία, ἐάν συγκατατίθεται πρὸς τοῦτο. Ἀφοῦ ἐξασφαλίσαι τή συγκατάθεση τῆς Μητέρας Ἐκκλησίας, ὀφείλει τό Οικουμενικό Πατριαρχεῖο νά προωθήσει τό αἶτημα τῆς Αὐτοκεφαλίας καί στίς ὑπόλοιπες Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες, γιά νά ὑπάρχει πανορθόδοξη συναίνεση. Ὄφείλει, δηλαδή, τό Οικουμενικό Πατριαρχεῖο, ὡς συντονιστικό κέντρο τῆς Ὀρθοδοξίας, νά ἀρχίσει διαβουλεύσεις μέ ὅλες τίς ἄλλες Ὀρθόδοξες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, ὥστε νά ἐξασφαλισθεῖ ἡ συμφωνία ὄλων τῶν Ἐκκλησιῶν στήν ἀπονομή τοῦ Αὐτοκεφάλου.

Ἰδιαιτέρως, ὅμως, ὅσον ἀφορᾷ στό θέμα τῆς Οὐκρανίας, πού μᾶς ἀπασχολεῖ σήμερα, ἐπισημαίνουμε

τά ἐξῆς: Μόνο ἀπό μία ἐκκλησιαστική δομή τῆς χώρας, πού πληροῖ τούς κανονικούς ὄρους, θά μπορούσε ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης νά δεχθεῖ πρὸς ἐξέταση αἴτημα Αυτόκεφαλίας. Ὅπως δέ ὄλοι γνωρίζουμε, ἡ μόνη κανονική ἐκκλησιαστική δομή τῆς Οὐκρανίας εἶναι ἡ ὑπὸ τὸν Μητροπολίτη Ὀνούφριο ἀναγνωρισμένη ἀπὸ ὅλες τὶς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, μέχρι πρότινος καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, Αυτόνομη Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας μετὰ τούς 90 Ἐπισκόπους, τὶς 12.500 ἐνορίες, τὰ 250 μοναστήρια, τούς 5.000 μοναχούς καὶ μοναχές καὶ τὶς δεκάδες ἑκατομμύρια τῶν πιστῶν, πού ἀποτελοῦν τὴν τεράστια πλειοψηφία τοῦ ὀρθοδόξου οὐκρανικοῦ λαοῦ.

Αὐτή, ὅμως, ἡ κανονική, Αυτόνομη Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ 1686 ὑπάγεται στὴν ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, δέν ζήτησε, ὅπως εἶχε κάθε δικαίωμα, τὴν Αυτόκεφαλία ἀπὸ κανένα. Οὔτε καὶ ἀποδέχθηκε ποτέ ὅποιαδήποτε χορηγηθεῖσα Αυτόκεφαλία ἀπὸ ὅποιονδήποτε.

Τὴν Αυτόκεφαλία τῆς Οὐκρανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπεδίωξαν καὶ ζήτησαν καὶ ἔλαβαν δύο σχισματικές δομές:

α. Ἡ «Οὐκρανικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, Πατρι-

αρχεῖο Κιέβου», πού ἀντικανονικά ἀποσπάσθηκε ἀπό τό Ρωσικό Πατριαρχεῖο, μέ ἐπικεφαλῆς τόν καθηρημένο καί ἀναθεματισμένο πρῶην Μητροπολίτη Κιέβου, μοναχό Φιλάρετο Ντενισένκο, καί

β. Ἡ «Οὐκρανική Αὐτοκέφαλη Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία», μέ ἐπικεφαλῆς τόν ἀχειροτόνητο Μακάριο Μαλέτιτς, «καθηρημένον πρῶην Ἱερέα τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, “χειροτονημένον” ψευδοεπίσκοπον ἀπό καθηρημένον Ἐπίσκοπον καί ἀπό τόν καθηρημένον Διάκονον τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας Βικέντιον-Βίκτωρα Τσεκάλιν, τραγικόν πρόσωπον μέ πλούσιον “ἱστορικόν”, ὡς “Ὁρθόδοξος” ψευδοεπίσκοπος, Οὐνίτης, Προτεστάντης Πάστορας, κατεγνωσμένος δικαστικῶς παιδεραστής, συνταξιοδοτηθεῖς ὡς φρενοβλαβῆς ἐν Αὐστραλία»⁶².

Ὁ μὴ ἔχων οὐδεμία κανονική σέ Ἐπίσκοπο χειροτονία, καί αὐτοπροσδιοριζόμενος ὡς «Μητροπολίτης Κιέβου καί πάσης Οὐκρανίας» Μακάριος Μαλέτιτς, εἶναι αὐτός, πού διοικοῦσε τό «Κίνημα» τοῦ

62. «Σύγκληση Πανορθόδοξης Συνόδου γιά τό Οὐκρανικό ζήτητον 4 Μητροπολίτες (Κονίτσης Ἀνδρέας, Πειραιῶς Σεραφεῖμ, Κηθύρων Σεραφεῖμ καί Αἰτωλίας Κοσμᾶς)», 29 Νοεμβρίου 2019, www.ethnos.gr/ekklisia/ekklisia-tis-ellados/74798_sygklisi-panorthodoxis-synodoy-gia-oykraniko-zitoy-n-4

Βασιλείου Λιπκόφσκι (1921), τό ὁποῖο ἀναβίωσε τό 1980 ἀπό τόν αὐτοπροσδιοριζόμενο καί ὡς «πατριάρχη» Μστισλάβ, πού ζοῦσε στή Δύση. Πρέπει, λοιπόν, νά ἐπισημανθεῖ, ὅτι ὁ οὐσιαστικά ἀχειροτόνητος καί στερούμενος τῆς Ἀποστολικῆς Διαδοχῆς Μακάριος Μαλέτιτς, πολύ πιθανόν νά ἔλκει τήν καταγωγή τῆς χειροτονίας του σέ «ἐπίσκοπο» ἀπό τό Κίνημα τοῦ Βασιλείου Λιπκόφσκι.

[Ἐνα «Κίνημα», πού δημιουργήθηκε τό 1921 ἀπό τίς Σοβιετικές Ἀρχές, οἱ ὁποῖες ἐπιθυμοῦσαν τή διαίρεση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας καί τήν ἀποδυνάμωση τῆς θέσεως τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ Πατριάρχη Τύχωνα. Ὁ ψευδοεπίσκοπος Βασίλειος Λιπκόφσκι ἀπέρριπτε τούς ἱερούς Κανόνες τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, υἱοθετώντας νέους δικούς του, τούς λεγομένους «Κιεβινούς Κανόνες», καί καθιέρωνε τήν ἑγγαμη Ἱεραρχία χωρίς τήν Ἀποστολική Διαδοχή, ἀφοῦ υἱοθέτησε τή θεωρία τοῦ ιδεολόγου ἀρχηγοῦ τῆς «Ἀδελφότητας τῶν ἐργατῶν τοῦ Λόγου» Βλαδιμήρου Τσεχόφσκι, κατά τήν ὁποία δέν εἶναι οἱ Ἐπίσκοποι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τή χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀλλά ἡ Ἐκκλησία, δηλαδή ἡ κοινότητα τῶν

πιστῶν, καί γι' αὐτό ἡ κοινότητα αὐτή τῶν πιστῶν δύναται ἀπό μόνη της, χωρίς τή συμμετοχή Ἐπισκόπων, νά χειροτονήσει τόν ὑποψήφιο καί νά τοῦ χορηγήσει τή χάρη καί τίς δωρεές τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Μέ τόν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο χειροτονήθηκε καί αὐτός, ὁ Βασίλειος Λιπκόφσκι σέ Ἐπίσκοπο, ὄχι δηλαδή ἀπό Ἐπισκόπους, ἀλλά ἀπό πρεσβυτέρους, ἱεροδιακόνους καί λαϊκούς. «Τοῦ πρεσβυτέρου κατά ἡλικία πρωθιερέως ἀναγνώσκοντος τήν εὐχή χειροτονίας, ὅλα τά μέλη τῆς Συνελεύσεως τοποθετοῦσαν τά χέρια στούς ὠμούς ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου, ἐκεῖνοι μὲν στόν σολέα στούς ὠμούς τῶν διακόνων, οἱ δέ διάκονοι σέ ἐκείνους τῶν ἱερέων, οἱ δέ ἱερεῖς στόν ὑποψήφιο. Μέ τούς ἐκκλησιαστικούς ὕμνους καί τίς εὐχές ἐνέδυσαν τόν χειροτονούμενο μέ τήν ἀρχιερατική στολή...»⁶³].

Εἰλικρινά, ἀδυνατεῖ κάποιος νά καταλάβει πῶς

63. Σ. ΣΟΥΜΙΛΟ (Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Κιέβῳ Διεθνοῦς Ἰνστιτούτου τῆς Ἀγιορειτικῆς Κληρονομίας), «Ἕνα παλαιό πρόβλημα τῆς νέας Ἐκκλησίας. Τό Κίνημα τοῦ Λιπκόφσκι ὡς πνευματικό, κανονικό καί ἐκκλησιολογικό πρόβλημα τῶν ἐν Οὐκρανίᾳ Ἐκκλησιῶν», 2 Ἰουνίου 2020, <https://www.romfea.gr/katigories/10-apopseis/29502-ena-palaio-problima-tis-neas-ekklisias>

ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, ἀντίθετα μέ ὅσα προηγουμένως σέ ἀνύποπτο χρόνο διακήρυττε, ἔρχεται σήμερα καί ἀπό μόνος του, χωρίς τήν προηγούμενη ἔγκριση-συγκατάθεση τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων Αυτόκεφάλων Ἐκκλησιῶν, καί δὴ τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας, ἀπό τήν ὁποία θά ἀποσπαζόταν ἡ Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας, χορηγεῖ τήν Αυτόκεφαλία καί μάλιστα ὄχι στήν κανονική ὑπό τόν Μητροπολίτη Ὀνούφριο Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας, ἀλλά στίς δύο σχισματικές ὁμάδες, τοῦ καθαιρεθέντος Φιλαρέτου καί τοῦ μή ἔχοντος Ἀποστολική Διαδοχή ἀχειροτόνητου Μακαρίου;

Τό σεπτό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ἀφοῦ μέ μία Πράξη ἀποκατέστησε δῆθεν στήν κανονική τάξη τό συνονθύλευμα αὐτό τῶν καθηρημένων, ἀναθεματισμένων, αὐτοχειροτονήτων καί ἀμετανοήτων σχισματικῶν, προχώρησε στή συγκρότηση μίας «Ἐνωτικῆς», λεγόμενης, «Συνόδου», πού ἐπέλεξε ὡς «Προκαθήμενο» τόν «Μητροπολίτη» Ἐπιφάνιο, ὁ ὁποῖος εἶναι «χειροτονία» τοῦ καθηρημένου καί ἀναθεματισμένου Φιλαρέτου Ντενισένκο, καί στή συνέχεια χορήγησε στή νέα δομή, πού προῆλθε ἀπό ὅλες αὐτές τίς ἐνέργειες, τό καθεστῶς τῆς «Αὐτοκεφαλίας», τό ὁποῖο ὀνομάστηκε «Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν Οὐκρανία». Καί ὅλα αὐτά, ἐνῶ ἡ ὑπό τόν

Μητροπολίτη Κιέβου και πάσης Ουκρανίας Όνουφριο κανονική Ορθόδοξη Έκκλησία, πού ενώνει τή συντριπτική πλειοψηφία τών Ορθοδόξων χριστιανών τής Ουκρανίας, περιφρονεΐται και διώκεται.

Πραγματικά μένει κανείς ενέος μπροστά σέ όλα αυτά τά έκκλησιολογικῶς ἀπαράδεκτα και ἀντικανονικά, πού ἐσχάτως ἔλαβαν χώραν στήν Ορθόδοξη Έκκλησία τής Ουκρανίας. Μπορεΐ ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἀπό μόνος του, ἀφενός μέν μέ μίαν ἀυθαίρετη Πράξη νά ἄρει τήν καθαίρεση τών κανονικῶς καθαιρεθέντων και πανορθόδοξως, ὡς καθηρημένων ἀναγνωρισθέντων, ἀφετέρου δέ νά θεραπεύσει τήν ἔλλειψη ἀποστολικῆς διαδοχῆς τών αὐτοχειροτονηθέντων και στή συνέχεια νά χορηγήσει στίς ἀμετανόητες αὐτές σχισματικές ὁμάδες «Τόμο Αὐτοκεφαλίας»;

Όλοι γνωρίζουμε, ὅτι στήν Ἀνατολική Ορθόδοξη Έκκλησία δέν ἔχουμε τό παπικό σύστημα, σύμφωνα μέ τό ὅποιο ὁ Πάπας ἀποφαίνεται (definimus) και οἱ ἄλλοι ὑπακούουν. Στήν Ορθόδοξη Έκκλησία ἔχουμε τό Συνοδικό Δημοκρατικό Σύστημα, σύμφωνα μέ τό ὅποιο ὅλες οἱ Αὐτοκέφαλες Έκκλησίες, ὑπό τήν Προεδρία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως, ἀποφασίζουν ἐν Συνόδῳ τή θεραπεία τοῦ σχίσματος και «οἰκονομοῦν» τίς χειροτονίες. Ἰ-

δού, γιατί, κατά τήν «ένθρόνιση» τοῦ Ἐπιφανίου, πλὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ, δέν παρευρέθηκε κανένας ἄλλος Προκαθήμενος ἄλλης Ὁρθόδοξου Αυτόκεφάλου Ἐκκλησίας ἢ Ἐκπρόσωπός του καί κανένας ἀπό αὐτούς δέν ἀπέστειλε συγχαρητήρια ἐπιστολή. Καί, πράγμα πρωτοφανές στήν Ἐκκλησιαστική Ἱστορία, γιά ἓνα ὀλόκληρο χρόνο καμία Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δέν ἀναγνώρισε τήν ψευδοαυτοκεφαλία, πού ἀντικανονικῶς χορηγήθηκε σέ μία περιθωριακή ὁμάδα σχισματικῶν. Μέχρι δέ σήμερα, ἐξαιρουμένων δύο Ἐκκλησιῶν (τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας καί τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος), πού γιά τούς δικούς τους λόγους προχώρησαν, μετά ἀπό ἓνα χρόνο, στήν ἀναγνώριση, ὅλες οἱ ἄλλες Ἐκκλησίες ἐξακολουθοῦν νά ἀνθίστανται καί νά ἀρνοῦνται νά προχωρήσουν στήν ἀναγνώριση τοῦ Ἐπιφανίου.

Ὅπως ἦταν ἀναμενόμενο, αὐτή ἡ κακοποίηση τοῦ ἱεροῦ θεσμοῦ τοῦ Αυτόκεφάλου, πού ἔγινε στήν περίπτωση τῆς Οὐκρανίας, ὄχι μόνο δέν ὀδήγησε στήν ποθούμενη ἐκκλησιαστική εἰρήνευση καί ἐνότητα, ἀλλά, ἀντιθέτως, ἐπέφερε ἀκόμα μεγαλύτερη ἀναταραχή καί διαίρεση στή ζωὴ τοῦ τόσο σκληρά δοκιμαζόμενου οὐκρανικοῦ λαοῦ καί δημιούργησε βαθιά κρίση, τόσο στήν Οὐκρανική Ὁρθόδοξη Ἐκ-

κλησία, όσο και στην Οικουμενική Όρθοδοξία.

Στην Ουκρανία υπάρχει σήμερα ο κανονικός Μητροπολίτης Κιέβου και πάσης Ουκρανίας Όνούφριος, ο Έπιφάνιος, σάν «Προκαθήμενος» δῆθεν τῆς «Όρθοδόξου Αὐτοκεφάλου Έκκλησίας τῆς Ουκρανίας», καί ο ὑπό τῆς «Ένωτικῆς», λεγομένης «Συνόδου», τιτλοφορηθεῖς «Έπίτιμος Πατριάρχης Φιλάρετος», ο ὁποῖος, ὅμως, ὑπανεχώρησε ἀπό τήν ἀρχική του συμφωνία καί δέν δέχθηκε τόν λεγόμενο Τόμο Αὐτοκεφαλίας, γιατί δέν συμφωνεῖ μέ τήν κατάργηση τοῦ «Πατριαρχείου», πού ο ἴδιος ἀνακήρυξε.

Μερικοί Έλλαδίτες Ίεράρχες ἰσχυρίζονται, πώς ο Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος δέν θά προχωροῦσε στή χορήγηση τοῦ Αὐτοκεφάλου στήν Έκκλησία τῆς Ουκρανίας, ἐάν τό Όρθόδοξο Πατριαρχεῖο τῆς Ρωσίας δέν περιφρονοῦσε τήν πρόσκληση καί δέν ἀπουσίαζε ἀπό τή Σύνοδο τῆς Κρήτης (2016), γιατί τότε θά τήν ἀπασχολοῦσε τό ζήτημα τῆς ἀπονομῆς τοῦ Αὐτοκεφάλου καί, ἐάν συνεζητεῖτο, θά εὐρισκόταν λύση καί τότε δέν θά ὑπῆρχε θέμα.

Εἶναι, ὅμως, δυνατό ἓνας λογικός ἄνθρωπος νά δικαιολογήσει τήν ἀνορθόδοξη, ἀντικανονική, μονομερῆ καί ἐτσιθελική χορήγηση Αὐτοκεφαλίας, ὡς ἀντίποινο γιά τή μή προσέλευση τοῦ Πατριαρχείου

Μόσχας στην Άγια και Μεγάλη Σύνοδο στό Κολυμπάρι τῆς Κρήτης; Καί τοῦτο, διότι δέν εἶναι δυνατό νά χρησιμοποιεῖται ἡ Πράξη τῆς Αυτόκεφαλίας ὡς τιμωρία γι' αὐτούς, πού δέν ὑπακούουν καί πού δέν πειθαρχοῦν, γιατί ἡ περιφρονητική παραβίαση τῶν ἱερῶν Κανόνων φέρνει ὄχι τήν ὁμαλότητα, τήν εἰρήνη καί τήν ἐνότητα, ἀλλά τήν ἀνωμαλία, τήν ταραχή καί τή διχόνοια στούς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας.

Ἔτσι, συνοπτικῶς ὁμιλοῦντες, ἀναφέρουμε, ὅτι οὐδεμία ἀπό τίς τρεῖς βασικές προϋποθέσεις χορηγήσεως Αυτόκεφαλίας τηρήθηκε στήν περίπτωση τῆς Οὐκρανίας, καί τοῦτο γιατί,

α. ἡ χορήγηση τῆς Αυτόκεφαλίας δέν αἰτήθηκε ἀπό τήν Πανορθόδοξως ἀναγνωρισμένη ὑπό τόν Μητροπολίτη Ὀνούφριο Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας, ἀλλά ἀπό δύο πολύ μικρότερες σχισματικές ὁμάδες,

β. περιφρονήθηκε τελείως καί δέν λήφθηκε καθόλου ὑπόψη ὁ ρόλος τῆς Μητέρας Ἐκκλησίας, πού εἶναι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, καί

γ. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος προχώρησε στή χορήγηση τῆς Αυτόκεφαλίας, χωρίς καμία ἐπαφή καί διαβούλευση μέ τούς Προκαθημένους τῶν ἄλλων Ὁρθοδόξων Αυτόκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

ΕΧΕΙ Ή ΟΧΙ ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΔΕΧΕΤΑΙ ΥΠΕΡΟΡΙΩΣ ΕΚΚΛΗΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Τό θέμα αυτό, ἄν δηλαδή τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἔχει ἢ ὄχι τό κανονικό δικαίωμα νά δέχεται ὑπερορίως ἐκκλήτους προσφυγές ἀπό κληρικούς κάθε βαθμοῦ ὄχι μόνο τῆς δικῆς του δικαιοδοσίας, ἀλλά καί τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἄλλων Πατριαρχικῶν Θρόνων καί Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ἀπασχόλησε τήν Οἰκουμενική Ἐκκλησία, μετά τή Σύνοδο τῆς Σαρδικῆς (343, σημερινή Σόφια), μέ τήν ὁποία ἰσχυρίζετο ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης, ὅτι παρεχωρεῖτο σέ αὐτόν τό προνόμιο-δικαίωμα νά δέχεται ἐκκλήτους προσφυγές τῶν Ἐπισκόπων καί λοιπῶν κληρικῶν καί ἀπό ἄλλες Ἐκκλησίες, πέραν τῆς δικῆς του κανονικῆς δικαιοδοσίας.

Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως, ἐπί τοῦ προκειμένου, ἐπικαλεῖται τούς Κανόνες γ', δ' καί ε' τῆς Συνόδου αὐτῆς (τῆς Σαρδικῆς), γιά νά στηρίξει τό ἐπιχείρημα, ὅτι εἶναι ἀρμόδιο καί ἔχει τό κανονικό δικαίωμα ἀποδοχῆς καί ἐκδικάσεως ἐκκλήτων προσφυγῶν ἀπό κληρικούς καί τῶν ἄλλων κατά τόπους Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν,

ἀφοῦ, ὅπως διατείνεται, ἡ Δ΄ Οἰκουμενική Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος παραχώρησε καί στόν Ἐπίσκοπο τῆς Νέας Ρώμης (Κωνσταντινουπόλεως) ἴσα προνόμια μέ τόν Ἐπίσκοπο τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης.

Πράγματι εἶναι ἀλήθεια καί οὐδεὶς μπορεῖ νά τό ἀμφισβητήσῃ, ὅτι ἡ Δ΄ Οἰκουμενική Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος (451) θεσμοθέτησε τόν κη΄ Κανόνα, ὁ ὁποῖος, ὅπως ἔγινε λόγος προηγουμένως, ἀπονέμει στόν Κωνσταντινουπόλεως ἴσα προνόμια μέ τόν Προκαθήμενο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. Λέγει, μεταξύ ἄλλων, ὁ Κανόνας αὐτός: «Καί γάρ τῷ θρόνῳ τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης, διά τό βασιλεύειν τήν πόλιν ἐκείνην, οἱ Πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τά πρεσβεῖα καί τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατόν πενήκοντα (sic, ὁ ἀκριβής ἀριθμός εἶναι ἑξακόσιοι πενήκοντα) Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι, τά ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ρώμης ἀγιοτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες, τήν βασιλεία καί συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καί τῶν ἴσων ἀπολαύουσιν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρῃ Βασιλίδι Ρώμῃ, καί ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσιν»⁶⁴.

64. ΑΓΑΠΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ, *Πηδάλιον*, Ἀθήναι 1957, σ. 206.

Ἐπομένως, ἐάν ὁ τότε Ὁρθόδοξος Ἐπίσκοπος τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης εἶχε τό προνόμιο ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας καί, ὡς ἐκ τούτου, τό δικαίωμα νά δέχεται ἐκκλήτους προσφυγές κληρικῶν καί ἀπό ἄλλες Ἐκκλησίες, πέραν αὐτῶν, πού εὐρίσκοντο ὑπό τή δική του ἐκκλησιαστική δικαιοδοσία, τότε αὐτό ἰσχύει καί γιά τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Ἐάν, ὅμως, ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης δέν εἶχε τό προνόμιο αὐτό ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας, τότε οὔτε καί ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τό ἔχει, γιατί τό κείμενο τοῦ κη' Κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἶναι κατηγορηματικό. Στόν Κωνσταντινουπόλεως χορηγοῦνται ἴσα δικαιώματα, οὔτε μεγαλύτερα, ἀλλά οὔτε καί μικρότερα ἐκείνων τοῦ Ρώμης.

Οἱ ἱεροί Κανόνες τῆς Συνόδου τῆς Καρθαγένης λστ' καί ρλδ' (31 καί 129, κατά ἀρίθμηση τοῦ Πηδαλίου, ἀντιστοίχως) μᾶς δίνουν τό κλειδί γιά τήν κατανόηση καί τήν ἐφαρμογή τῶν Κανόνων γ', δ' καί ε' τῆς Συνόδου τῆς Σαρδικῆς, γιατί αὐτοί ἀφοροῦν στό προνόμιο τοῦ Ρώμης νά δέχεται ἐκκλήτους προσφυγές Ἐπισκόπων καί κληρικῶν τῆς δικῆς του μόνο κανονικῆς δικαιοδοσίας καί ὄχι κληρικῶν ἀπό τίς ἄλλες κατά τόπους Ἐκκλησίες.

Ἡ τόσο σημαντική αὐτή Σύνοδος τῆς Καρθαγένης συγκροτήθηκε τό 418 καί, μεταξύ ἄλλων θεμάτων, ἀσχολήθηκε ἐπισταμένως καί μέ τό θέμα τοῦ Ἀππιαρίου, πρεσβυτέρου τῆς ἐν Σίκκη Ἐπισκοπῆς τῆς Ἀφρικῆς, διήρκησε δέ ἕξι χρόνια, ἀπό τό 418 ἕως τό 424. Κατά τή διάρκεια τῶν ἕξι αὐτῶν ἐτῶν, χρημάτισαν τρεῖς Πάπες Ρώμης: Ὁ Ζώσιμος, ὁ Βονιφάτιος καί ὁ Κελεστῖνος. Ἡ Σύνοδος αὐτή ψήφισε 124 Κανόνες καί ἀπέστειλε δύο Ἐπιστολές, μία πρός Ζώσιμο-Βονιφάτιο καί μία πρός Κελεστῖνο. Καί οἱ ψηφισθέντες Κανόνες καί οἱ δύο Ἐπιστολές προσέλαβαν πανορθόδοξο κῦρος, ἀφοῦ ἐπικυρώθηκαν ὀρισμένως καί ὀνομαστικῶς ἀπό τόν β΄ Κανόνα τῆς Ἀγίας καί Οἰκουμενικῆς ΣΤ΄ Συνόδου. Πρῶτος ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης Ζώσιμος, ἐπικαλούμενος, ψευδῶς, τούς Κανόνες τῆς Σαρδικῆς, ὡς Κανόνες δῆθεν τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, πρόβαλε ἀξιώσεις νά δέχεται ἐκκλήτους προσφυγές τῶν Ἐπισκόπων καί λοιπῶν κληρικῶν ἀπό τίς Ἐκκλησίες τῆς Βορείου Ἀφρικῆς.

Ὁ Ζώσιμος, κατά τή γνώμη του, βάσει τοῦ ε΄ Κανόνος τῆς Συνόδου τῆς Σαρδικῆς, δέχθηκε τήν ἔκκλητη προσφυγή τοῦ Ἀππιαρίου (ένος πρεσβυτέρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Καρθαγένης, πού καταδικάσθηκε γιά κανονικά ἀδικήματα σέ καθαίρεση) καί

ἀπέστειλε στήν Καρθαγένη ἀντιπροσώπους, οἱ ὁποῖοι ἐπέμεναν στήν ἐπανεξέταση τῆς ὑποθέσεως τοῦ ἐν λόγῳ πρεσβυτέρου καί στή συνέχεια τή γνωστοποίηση τῆς πορείας της πρὸς αὐτόν, προκειμένου νά ἀποφανθεῖ ὁ ἴδιος τελεσιδίκως. Οἱ Ἀφρικανοὶ Ἐπίσκοποι ἀπεριφράστως ἀπέκρουσαν τό ὑπό τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης Ζωσίμου ἀξιούμενο δικαίωμα ὑπάτου δικαστοῦ τῶν Ἐκκλησιῶν τους, ἀπαγόρευσαν δέ αὐστηρότατα στοὺς κληρικούς τους νά καταθέτουν ἐκκλήτους προσφυγές «εἰς τὰ πέραν τῆς θαλάσσης», δηλαδή στή Ρώμη. Ἀπέστειλαν, ἐπίσης, ἐπιστολή πρὸς τόν διάδοχο τοῦ Ζωσίμου, Πάπα Βονιφάτιο, στήν ὁποία ἀνατρέπουν τοὺς ψευδεῖς ἰσχυρισμούς τοῦ Ζωσίμου, ὁ ὁποῖος ἐπεκαλεῖτο τοὺς Κανόνες τῆς Σαρδικῆς, ὡς Κανόνες, δῆθεν, τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἡ ἀνατροπή αὐτή ἔγινε μέ τήν προσφυγή στά πρακτικά τῆς Α΄ ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τὰ ὁποῖα τότε, προφανῶς, ἐφυλάσσοντο στίς Ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς. Γι' αὐτό καί οἱ 217 συμμετέχοντες τῆς Συνόδου Ἐπίσκοποι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Καρθαγένης ἐρωτοῦν τόν Πάπα Βονιφάτιο: «Τίς γάρ ἀμφιβάλλει τὰ ἴσα ἀληθέστατα εἶναι ἐν Γραικοῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ συναθροισθείσης Συνόδου, ἅτινα ἀπό οὕτω διαφόρων τόπων καί ἐπισήμων Γραικῶν Ἐκκλησιῶν προσε-

νεχθέντα καὶ συγκριθέντα ὁμονοοῦσιν;»⁶⁵.

Τό 423, ὁμως, ὁ πρεσβύτερος Ἀππιάριος ἄσκησε καί πάλι ἔκκλητον προσφυγή στόν διάδοχο τῶν Ζωσίμου καί Βονιφατίου, Πάπα Κελεστῖνο, ὁ ὁποῖος ἀπέστειλε καί αὐτός τούς λεγάτους του στήν Καρθαγένη, ἐπιμένοντας στήν ἀθώωση τοῦ πρεσβυτέρου Ἀππιαρίου. Ἡ Σύνοδος συνήλθε καί πάλιν τό 424 στήν Καρθαγένη, γιά νά ἐπιληφθεῖ τοῦ ἰσχυριζομένου δικαιώματος τοῦ Ρώμης νά δέχεται ἐκκλητικούς προσφυγές τῶν Ἐπισκόπων καί λοιπῶν κληρικῶν πέραν τῆς δικῆς του δικαιοδοσίας. Ἡ Σύνοδος ἀπέρριψε καί πάλιν τό προβαλλόμενο δικαίωμα τοῦ Πάπα καί ἀπέστειλε πρὸς τοῦτο δεύτερη Ἐπιστολή, τούτη τή φορά πρὸς τόν Πάπα Κελεστῖνο. Στήν Ἐπιστολή αὐτή ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐλέγχει τόν Κελεστῖνο, λέγοντας, ὅτι κανένας δέν θέλει νά πιστέψει, ὅτι σέ ἕνα μόνο Ἐπίσκοπο, δηλαδή τόν Ρώμης, μπορεῖ νά δώσει ὁ Θεός ὅλη τή δικαιοκρισία καί ὄχι σέ τόσους

65. ΑΓΑΠΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ, *Πηδάλιον*, Ἀθῆναι 1957, σ. 539' σσ. 538-539: «Ἡ ἀπό πάσης τῆς ἐν Ἀφρικῇ Συνόδου, πρὸς Βονιφάτιον τόν τῆς Ρωμαίων Ἐκκλησίας Ἐπίσκοπον, διά Φαυστίνου Ἐπισκόπου, Φιλίππου καί Ἀσέλλου πρεσβυτέρου, τῶν τοποτηρητῶν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀποσταλεῖσα Ἐπιστολή Α'».

Ἐπισκόπους, ὅταν συναθροισθοῦν σέ Σύνοδο: «Τίς ἐστίν, ὅστις πιστεύσει ἐνί ᾧ τινι δήποτε δύνασθαι τόν Θεόν ἡμῶν ἐμπνεῦσαι τήν δικαιοσύνην, τοῖς δέ ἀναριθμήτοις εἰς Σύνοδον συνηθροισμένοις Ἰερεῦσιν, ἀρνεῖσθαι;»⁶⁶. Σέ ἄλλο σημεῖο τῆς ἐπιστολῆς ἡ Σύνοδος προστακτικῶς γράφει στόν Πάπα Κελεστῖνο: «Ἐκβιβαστάς τοίνυν Κληρικούς ἡμῶν, τινῶν αἰτούντων μή θέλετε ἀποστελλεῖν, μήτε παραχωρεῖν, ἵνα μή τόν καπνώδη τύφον τοῦ κόσμου δόξωμεν εἰσάγειν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις τό φῶς τῆς ἀπλότητος, καί τῆς ταπεινοφροσύνης τήν ἡμέραν, τοῖς τόν Θεόν ἰδεῖν ἐπιθυμοῦσι προσφέρει»⁶⁷. Καί ἄλιν: «Τούς ἐντεῦθεν παραγινομένους εὐχερῶς μή προσδέχεσθε, μηδέ τούς παρ' ἡμῶν ἀποκοινωνητέους εἰς κοινωνίαν τοῦ λοιποῦ θελήσετε δέξασθαι»⁶⁸.

Σύμφωνα, λοιπόν, μέ τά πιό πάνω, ἡ ἀπαίτηση τοῦ τότε Ὁρθοδόξου Ἐπισκόπου τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης γιά προνόμιο ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς δι-

66. Ὁ.π., σ. 540' σσ. 540-542: «Ἐπιστολή Β' τῆς ἐν Ἀφρικῇ Συνόδου πρὸς Κελεστῖνον τόν Πάπαν».

67. Ὁ.π., σ. 541.

68. Ὁ.π., σ. 542.

καιοδοσίας ἀπορρίφθηκε ἀπό τήν Ἐκκλησία, γιατί ἔγινε δεκτή ἡ κανονική διάταξη τῆς Συνόδου τῆς Καρθαγένης καί διά τῆς Ἀγίας ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅτι θά ἀφορίζονται οἱ κληρικοί ἄλλου ἐκκλησιαστικοῦ κλίματος, πού θά ἐκκαλοῦν ἐνώπιον τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης τίς ὑποθέσεις τους. Ὁ Κανόνας λστ΄ (31, κατά ἀρίθμηση τοῦ Πηδαλίου), τῆς Συνόδου τῆς Καρθαγένης λέγει, κατά γράμμα, τά ἑξῆς: «Ἦρεσεν, ἵνα οἱ Πρεσβύτεροι καί Διάκονοι, καί οἱ λοιποὶ κατώτεροι Κληρικοί, ἐν αἷς ἔχουσιν αἰτίαις, ἐάν τά δικαστήρια μέμφονται τῶν ἰδίων Ἐπισκόπων, οἱ γείτονες Ἐπίσκοποι ἀκροάσονται αὐτῶν, καί μετὰ συναινέσεως τοῦ ἰδίου Ἐπισκόπου, τά μεταξύ αὐτῶν διαθῶσιν οἱ προσκαλούμενοι παρ' αὐτῶν Ἐπίσκοποι. Διό, εἰ καί περί αὐτῶν ἔκκλητον παρέχειν νομίσωσι, μή ἐκκαλέσωνται εἰς τά πέραν τῆς θαλάσσης δικαστήρια, ἀλλά πρὸς τοὺς πρωτεύοντας τῶν ἰδίων ἐπαρχιῶν, ὡς καί περί τῶν Ἐπισκόπων πολλάκις ὤρισται. Οἱ δέ πρὸς περαματικά δικαστήρια διεκκαλούμενοι, παρ' οὐδενός ἐν τῇ Ἀφρικῇ δεχθῶσιν εἰς κοινωνίαν»⁶⁹. Ἀλλά καί ὁ ρλδ΄ Κανόνας τῆς ἰδίας Συνόδου, πού εἶναι σχεδόν ἀπαράλλακτος μέ τόν εἰρημένο λστ΄ (129 καί 31,

69. Ὁ.π., σ. 482.

κατ' ἀρίθμηση τοῦ Πηδαλίου, ἀντιστοίχως), μεταξύ ἄλλων, τονίζει καί αὐτός: «Ἐάν δέ καί ἀπ' αὐτῶν ἐκκαλέσασθαι θελήσωσι, μή ἐκκαλέσωνται, εἰμή πρὸς τάς τῆς Ἀφρικῆς Συνόδους ἢ πρὸς τοὺς πρωτεύοντας τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπαρχιῶν. Πρὸς δέ τά πέραν τῆς θαλάσσης ὁ βουλόμενος ἐκκαλεῖσθαι, ἀπό μηδενός ἐν Ἀφρικῇ δεχθεῖν εἰς κοινωνίαν»⁷⁰.

Ἐφόσον, λοιπόν, ἡ ἀδιαίρετη Ἐκκλησία δέχθηκε, ὅτι τά ὑπό τῶν γ', δ' καί ε' Κανόνων τῆς Σαρδικῆς ὀριζόμενα ἀφοροῦσαν εἰδικό προνόμιο, πού ἀπονεμήθηκε στὸν τότε Ὁρθόδοξο Ἐπίσκοπο τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης, γιά τοὺς ὑποκειμένους σέ αὐτὸν Ἐπισκόπους καί λοιπούς Κληρικούς μόνο, καί ὄχι ἀνάθεση ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας σέ αὐτὸν, τότε ἰσχύει τό ἴδιο ἀκριβῶς καί γιά τὸν Ἐπίσκοπο τῆς Νέας Ρώμης, τὸν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Ἔχει, δηλαδή, καί αὐτός τό εἰδικό προνόμιο τῆς ἀποδοχῆς ἐκκλήτου προσφυγῆς, ἀλλά μόνο ἀπὸ τοὺς Ἐπισκόπους καί λοιπούς κληρικούς τῶν ὑποκειμένων σέ αὐτὸν Ἐκκλησιῶν, πού εἶναι οἱ Ἐκκλησίες τῆς Θράκης, τοῦ Πόντου καί τῆς Ἀσίας, ὅπως ὁ κη' Κανόνας τῆς Δ'

70. Ὁ.π., σ. 535.

Οἰκουμενικῆς Συνόδου καθορίζει: «... ὥστε τούς τῆς Ποντικῆς, καί τῆς Ἀσιανῆς, καί τῆς Θρακικῆς Διοικήσεως Μητροπολίτας μόνους... χειροτονεῖσθαι ὑπό τοῦ προειρημένου ἀγιωτάτου θρόνου τῆς κατά Κωνσταντινούπολιν ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας»⁷¹.

Ἀλλά οἱ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, πέραν τῆς ἐρμηνείας πού δίνουν στούς Κανόνες γ', δ' καί ε' τῆς Συνόδου τῆς Σαρδικῆς, παραπέμπουν ἐπίσης καί στούς Κανόνες θ' καί ιζ' τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος, ἰσχυριζόμενοι, ὅτι αὐτοί ἀποδίδουν στόν Κωνσταντινουπόλεως ἀρμοδιότητες νά δέχεται ἐκκλήτους προσφυγές κληρικῶν ὄχι μόνο ἀπό τίς ὑποκείμενες σέ αὐτόν Ἐκκλησίες, ἀλλά καί ἀπό τούς ἄλλους Πατριαρχικούς Θρόνους καί Αὐτοκέφαλες κατά τόπους Ἐκκλησίες, πού δέν ὑπάγονται στή δική του ἐκκλησιαστική δικαιοδοσία. Οἱ Κανόνες αὐτοί τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου διακελεύουν: «Εἰ δέ πρὸς τόν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Μητροπολίτην Ἐπίσκοπος, ἢ Κληρικός ἀμφισβητοίη, καταλαμβανέτω, ἢ τόν Ἐξαρχον τῆς διοικήσεως, ἢ τόν τῆς Βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, καί ἐπ'

71. Ὁ.π., σ. 206.

αὐτῶ δικαζέσθω»⁷².

Ὅπως ὅλοι σχεδόν οἱ ἔγκριτοι θεολόγοι καί εἰδικοί κανονολόγοι ἐπισημαίνουν, τόσο ὁ θ' ὅσο καί ὁ ιζ' Κανόνες τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου θέτουν διαζευκτικό, ἤ, ὅτι, δηλαδή, μπορεῖ νά προσφύγει κάποιος κληρικός ἢ στόν Ἐξαρχο τῆς Διοικήσεως ἢ στόν Ἀρχιεπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως, καί ἔτσι παρέχουν δυνατότητα ἰσοτίμου προσφυγῆς καί, ἐπομένως, δέν ἀνιδρύουν οἱ Κανόνες αὐτοί γιά τόν Ἀρχιεπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως ὑπερτάτη δικαστική ἀρμοδιότητα καί ἕτερο βαθμό δικαιοδοσίας.

Στό σημεῖο αὐτό κρίνουμε σκόπιμο, ὅπως παραθέσουμε ὀλόκληρο τόν ἐκτενῆ ὑπομνηματισμό τοῦ Ἀγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου στόν θ' Κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, γιατί θεωροῦμε πώς, καί μόνο ὁ πολύ ἐμπεριστατωμένος αὐτός ὑπομνηματισμός, εἶναι ἀρκετός, γιά νά πεισθεῖ καί ὁ πλέον δύσπιστος, ὅτι ὁ ἐκάστοτε Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως σὺδόλως ἔχει τό κανονικό δικαίωμα νά δέχεται καί νά ἐκδικάζει ἐκκλήτους προσφυγές κληρικῶν ἀπό ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες,

72. Ὁ.π., σ. 191: Κανών θ'. Πρβλ. σ. 199: Κανών ιζ'.

πέραν τῆς δικῆς του ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας.

Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἄγιορείτης, ὑπομνηματίζοντας τόν θ' Κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, λέγει χαρακτηριστικά: «Ὅτι μὲν γάρ ὁ Κωνσταντινουπόλεως οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ἐνεργεῖν εἰς τάς Διοικήσεις καί ἐνορίας τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν, οὔτε εἰς αὐτόν ἐδόθη ἀπό τόν Κανόνα τοῦτον ἡ ἐκκλητος ἐν τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ (ἥτις ἐστίν ἀγωγή ἀπό οἰουδήποτε δικαστηρίου ἐφ' ἕτερον μεῖζον δικαστήριον, κατά τό θ'. βιβλ. τῶν Βασιλικῶν τίτλ. α'.), δὴλόν ἐστι·

α. διατί ἐν τῇ δ'. πράξει τῆς ἐν Χαλκηδόνι ταύτης Συνόδου ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατόλιος ἐνεργήσας ὑπερόρια, καί λαβὼν τήν Τύρον ἀπό τόν Ἐπίσκοπόν της Φώτιον, καί δούς αὐτήν εἰς τόν Βηρυτοῦ Εὐσέβιον, καί καθελών καί ἀφορίσας τόν Φώτιον, ἐμέμφθη καί ἀπό τούς ἄρχοντας καί ἀπό ὅλην τήν Σύνοδον διά τοῦτο. Καί ἀγκαλά ἐπροφασίσθη πολλά, μέ ὅλον τοῦτο ὅσα ἐκεῖ ἐνήργησεν, ἀκυρώθησαν ὑπό τῆς Συνόδου, καί ὁ Φώτιος ἐδικαιώθη, καί τάς ἐπίσκοπας τῆς Τύρου ἔλαβε. Διό καί ὁ Ἐφέσου Ἰσαάκ ἔλεγεν εἰς Μιχαήλ τόν πρῶτον τῶν Παλαιολόγων, ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως οὐκ ἐκτείνει τήν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐπί τά Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς (κατά

τόν Παχυμέρην βιβλ. στ'. κεφ. α'.)

β. ὅτι οἱ πολιτικοί καί βασιλικοί νόμοι δέν προσδιορίζουσιν ὅτι ἡ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως μόνον κρίσις καί ἀπόφασις δέν δέχεται ἔκκλητον, ἀλλ' ἀορίστως ἐκάστου Πατριάρχου καί τῶν Πατριαρχῶν πληθυντικῶς. Λέγει γάρ ὁ Ἰουστινιανός Νεαρᾷ ργκ', ὁ Πατριάρχης τῆς Διοικήσεως ἐκεῖνα ὀρίζετω, ἅτινα τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς Κανόσι καί τοῖς νόμοις συνάδει, οὐδενός μέρους κατά τῆς ψήφου αὐτοῦ ἀντιλέγειν δυναμένου. Καί ὁ σοφός Λέων ἐν τῷ α' τίτλ. τῆς νομικῆς αὐτοῦ ἐπιτομῆς, λέγει, τό τοῦ Πατριάρχου κριτήριον ἐκκλήτω οὐχ ὑπόκειται, οὐδέ ἀναψηλαφᾶται ἀπό ἄλλον, ὡς ἀρχή ὄν τῶν ἐκκλησιαστικῶν' ἐξ αὐτοῦ γάρ πάντα τά κριτήρια, καί εἰς αὐτό ἀναλύει. Καί ὁ Ἰουστινιανός πάλιν βιβλ. γ'. κεφ. β'. τῆς συναγωγῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς' ὁ ἀρμόδιος Πατριάρχης ἐξετάσει τήν ψῆφον, μή δεδιώς ἔκκλητον, καί βιβλ. α'. τίτλ. δ'. τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαταγῆς, οὐκ ἐκκαλοῦνται αἱ τῶν Πατριαρχῶν ψῆφοι, καί πάλιν βιβλ. α'. τίτλ. δ'. κεφ. κθ'. κατά τῶν ἀποφάσεων δέ τῶν Πατριαρχῶν, ἐνομοθετήθη ἀπό τούς πρό ἡμῶν Βασιλεῖς νά μή γίνεται ἔκκλητος. Λοιπόν ἀνίσως, κατά τούς Βασιλεῖς τούτους, οἵτινες συμφωνοῦσι μέ τούς ἱερούς Κανόνας, αἱ ψῆφοι τῶν

Πατριαρχῶν πάντων δέν δέχονται ἕκκλητον, ἤτοι δέν ἀναβιβάζονται εἰς ἄλλου Πατριάρχου κριτήριον, πῶς ὁ Κωνσταντινουπόλεως δύναται ταύτας νά ἀνακρίνη; καί ἄν ὁ παρῶν Κανὼν τῆς δ΄. ἀλλά καί ιζ΄. αὐτῆς, σκοπόν εἶχε νά ἔχη ὁ Κωνσταντινουπόλεως τήν ἕκκλητον τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν, πῶς οἱ Βασιλεῖς ἤθελαν θεσπίσουν ἐκ διαμέτρου ὅλον τό ἐναντίον, εἰς καιρόν ὁποῦ αὐτοί ἐγίνωσκον ὅτι οἱ μή συμφωνοῦντες τοῖς Κανόσι πολιτικοὶ νόμοι μένουσιν ἄκυροι;»⁷³.

Συνεχίζων ὁ θεόπνευστος αὐτός Ἀγιορείτης μοναχός τόν ὑπομνηματισμόν τοῦ θ΄ Κανόνα τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, λέγει καί τά ἐξῆς: «Διό καί ὁ Ζωναράς οὐ πάντων, λέγει, τῶν Μητροπολιτῶν, πάντως ὁ Κωνσταντινουπόλεως καθεῖται δικαστής, ἀλλά τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ (ἐρμηνεία τοῦ ιζ΄. τῆς παρούσης δ΄.). Καί ἐν τῇ ἐρμηνεία τοῦ ε΄. τῆς Σαρδικῆς ὁ αὐτός λέγει “μόνον τῶν ὑποκειμένων τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἔχει ὁ Κωνσταντινουπόλεως τάς ἕκκλήτους, ὥσπερ καί μόνον τῶν ὑποκειμένων τῷ Ρώμης, ἔχει ὁ Ρώμης τάς ἕκκλήτους”. Ἦδε δέ ἐπειδή ἡ Σύνοδος καί ὁ Ἐξαρχος τῆς διοικήσεως

73. Ὁ.π., σ. 192.

δέν ενεργεῖ, ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἔστι Κριτῆς πρῶτος καί ἄσχατος τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ Μητροπολιτῶν, οὐ μὴν δέ καί τῶν ὑποκειμένων τοῖς λοιποῖς Πατριάρχεις. Μόνη γάρ ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος εἶναι ὁ ἄσχατος καί κοινότατος Κριτῆς πάντων τῶν Πατριαρχῶν, ὡς εἶπομεν, καί ἄλλος οὐδεῖς»⁷⁴.

Δέν χρειάζονται, νομίζω, περισσότερα, γιά νά πεισθεῖ κάποιος, ὅτι ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως δέν ἔχει τό προνόμιο ὑπερτάτης ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας καί, κατ' ἐπέκταση, δέν ἔχει τό δικαίωμα ἀποδοχῆς καί ἐκδικάσεως ἐκκλήτων προσφυγῶν ἀπό Ἐπισκόπους καί λοιπούς κληρικούς τῶν ἄλλων κατά τόπους Ὁρθόδοξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, παρά μόνο αὐτῶν, πού εὐρίσκονται ὑπό τή δική του ἐκκλησιαστική δικαιοδοσία. «Συνεπῶς ὁ καταδικασθεῖς ὑπό τελείας Πατριαρχικῆς Συνόδου», τονίζει πολύ εὔστοχα ὁ ἔγκριτος κανονολόγος Μητροπολίτης Πειραιῶς Σεραφεῖμ, «δέν ἔχει τό δικαίωμα προσφυγῆς σέ ἄλλη Πατριαρχική Σύνοδο παρά μόνον στήν Οἰκουμενική Σύνοδο καί ἀκριβῶς αὐτήν τήν ἀρχή ἐναργέστερα

74. Ὁ.π., σ. 193.

νομοθέτησε ἡ Ἁγία ΣΤ΄ Οἰκουμενική Σύνοδος μέ τήν διά τοῦ β΄ ἱεροῦ Κανόνος τῆς ὀνομαστικῶς ἐπικύρωση τῶν κανόνων τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου, ἡ ὁποία, ὅπως ἀναφέρεται, ἀπέρριψε τήν ἀπαίτηση γενικῆς δωσιδικίας τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης καί, συνεπῶς, κάθε ἐτέρου Πατριάρχου ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλωστε ὁ νεώτερος ἱερός Κανόνας, ὁ β΄ τῆς Ἁγίας ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὀρισμένως ἐκύρωσε τούς ἱερούς Κανόνες τῆς Καρθαγένῃς, καί ὡς νεωτέρα κανονική διάταξις τροποποιεῖ κάθε παλαιότερα καί κατισχύει αὐτῆς, ὅπως σέ κάθε δικαιοῦκό σύστημα ἰσχύει καί ὡς καταδεικνύεται ἀπό τήν ἐπί τοῦ Ὁρους Ὁμιλία τοῦ Κυρίου, “Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐκ ἐπιорκήσεις, ἀποδώσεις δέ τῷ Κυρίῳ τούς ὄρκους σου. Ἐγὼ δέ λέγω ὑμῖν μή ὁμόσαι ὅλως” (Ματθ. ε΄ 33-34)»⁷⁵.

Σύμφωνα μέ ὅλα αὐτά, ἐπομένως, ἡ «δικαστική κρίσις οἰασδήποτε Ἱερᾶς Πατριαρχικῆς Συνόδου, ἡ

75. ΣΕΡΑΦΕΙΜ (Μητροπολίτου Πειραιῶς), «Ποτέ δέν ἀποδέχθηκα πρόταση, γιά ἀναγνώριση τῆς ἀνυπόστατης “Ἐκκλησίας”, πού δημιουργήθηκε στήν Οὐκρανία», 13 Ὀκτωβρίου 2019, <https://www.romfea.gr/epikairoτητα-xronika/32274-peiraios-pote-den-apodexthika-protasi-gia-anagnorisi-tis-anupostatis-ekklisias-pou-dimiourgithike-stin-oukrania>

όποια αποτελεί, κατά τό Κανονικόν μας Δίκαιον, τελείαν Σύνοδον καί ἐκφέρεται μετά ἀπό ἐκδίκασιν κανονικῆς ὑποθέσεως, τυγχάνει ἀνέκκλητος, δυναμένη μόνον νά ἐκκληθῆ ἐνώπιον Οἰκουμενικῆς Συνόδου»⁷⁶.

Μέ βάση, λοιπόν, τά ὅσα μέχρι τώρα παραθέσαμε στό παρόν Κεφάλαιο περί ἐκκλήτου, ἀποδεικνύεται περίτρανα, ὅτι τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως δέν ἔχει κανένα ἀπολύτως δικαίωμα νά δέχεται πρός ἐκδίκαση ἐκκλήτους προσφυγές Ἐπισκόπων καί λοιπῶν Κληρικῶν καί ἀπό ἄλλες Ἐκκλησίες, πέραν τῶν Ἐκκλησιῶν, πού βρίσκονται ὑπό τή δική του ἐκκλησιαστική δικαιοδοσία. Γι' αὐτό καί ἡ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐσφαλμένως καί ἀντικανονικῶς ἐξεδίκασε ἐκκλήτους προσφυγές καθηρημένων καί ἀχειροτονήτων τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, γιατί ἔκρινε ἐπί τελε-

76. «Σύγκληση Πανορθόδοξης Συνόδου γιά τό Ουκρανικό ζήτη-
τοῦν 4 Μητροπολίτες (Κονίτσης Ἀνδρέας, Πειραιῶς Σεραφεῖμ,
Κηθύρων Σεραφεῖμ καί Αἰτωλίας Κοσμάς)», 29 Νοεμβρίου 2019,
www.ethnos.gr/ekklisia/ekklisia-tis-ellados/74798_sygklisi-panorthodoxis-synodoy-gia-oykraniko-zitoun-4. Πρβλ. Π. Ι. ΠΑ-
ΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ, *Σύστημα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατά τήν ἐν Ἑλλάδι ἰσχύν αὐτοῦ*, τόμος Γ', *Τό Ποινικόν Δίκαιον τῆς Ἐκκλησίας*, Ἀθῆναι 1962, σσ. 836-838.

σιδίκων κανονικῶν ὑποθέσεων πρώην κληρικῶν ἄλλης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς, τροποποιώντας καί ἀκυρώνοντας τίς ἀποφάσεις τῆς Τελείας Πατριαρχικῆς Συνόδου τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας χωρίς καμία ἀρμοδιότητα.

Στό σημεῖο αὐτό καί ἔχοντας ὑπόψη τά πιά πάνω, ἐπιβάλλεται νά ἐπισημάνουμε καί μετ' ἐπιτάσεως νά τονίσουμε, ὅτι ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου ὀφείλει πάραυτα νά διαγράψει ἀπό τόν ψηφισθέντα τό 2010 Καταστατικό της Χάρτη τό ἄρθρο 81, μέ τό ὅποιο δίνεται στόν καταδικασθέντα γιά κανονικά ἀδικήματα Ἀρχιερέα τό δικαίωμα ἐκκλήτου προσφυγῆς στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, κατά τά προβλεπόμενα (ὅπως λανθασμένα τονίζεται) ὑπό τῶν ἱερῶν Κανόνων. Λέγει τό συγκεκριμένο ἄρθρο: «Ἀρχιερεύς, ὁ ὁποῖος καταδικάστηκε σέ ποινή στερητική τῆς ἱερωσύνης, ἢ σέ ἔκπτωση ἀπό τόν Θρόνο, ἢ σέ ποινή ἀργίας, πού ἐπιφέρει ἔκπτωση, μπορεῖ νά ἀσκήσει τό δικαίωμα τοῦ ἐκκλήτου ἐνώπιον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, κατά τά προβλεπόμενα ἀπό τούς ἱερούς Κανόνες»⁷⁷. Οἱ ἱεροί,

77. Καταστατικός Χάρτης τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, Λευκωσία 2010, σ. 53: Ἄρθρον 81.

ὅμως, Κανόνες, ἐπί τοῦ προκειμένου, εἶναι σαφεῖς καί δέν ἐπιδέχονται καμία ἀπολύτως παρερμηνεία. Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως δέν ἔχει κανένα δικαίωμα νά δέχεται ὑπερορίως ἐκκλήτους προσφυγές. «Μόνη γάρ ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος εἶναι ὁ ἔσχατος καί κοινότατος Κριτής...»⁷⁸, καί, ἐπομένως, μόνο ἐνώπιον αὐτῆς μπορεῖ νά ἐκκληθεῖ δικαστική ἀπόφαση Ἱερᾶς Συνόδου ὁποιασδήποτε Ὁρθοδόξου Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας.

Ἡ Ὁρθόδοξη Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Κύπρου ἔχει τό μεγάλο προνόμιο νά εἶναι Ἀποστολική Ἐκκλησία καί μέ κατοχυρωμένο τό Αὐτοκέφαλό της ἀπό Οἰκουμενική Σύνοδο, καί συγκεκριμένα ἀπό τόν ἡ' Κανόνα τῆς Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τοῦ ὁποίου κρίνουμε σκόπιμο νά παραθέσουμε τήν ἐρμηνεία, ὅπως αὐτή καταγράφεται στό Πηδάλιον, γιά νά γίνει πιό εὐκόλη ἡ κατανόηση τοῦ Κανόνος αὐτοῦ ἀπό τούς ἀναγνώστες. Λέγει στήν ἐρμηνεία του, μεταξύ ἄλλων, ὁ ἡ' Κανόνας τῆς Γ' ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου:

78. ΑΓΑΠΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ, *Πηδάλιον*, Ἀθήναι 1957, σ. 193: Ὑπομηματισμός τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου στόν θ' Κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

«Ἐπειδὴ ἡ Κύπρος, κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν διοίκησιν, ἦτο ὑποκειμένη εἰς τὸν Δοῦκα τῆς Ἀντιοχείας, ὅστις καὶ ἔστειλλε στρατηγὸν εἰς αὐτήν, ἐντεῦθεν ὁ Ἀντιοχείας, τὸν ἐξωτερικὸν τοῦτον καὶ πολιτικὸν τύπον καὶ νόμον μιμούμενος, ἠθέλησε νὰ δείξη ὑποκειμένην εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὴν αὐτὴν Κύπρον, καὶ κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν, καὶ ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν, χειροτονῶν τοὺς ἐν Κύπρῳ Ἐπισκόπους ὑπερόρια, καὶ οὐ κατὰ παλαιὸν ἔθος ἀκολουθῆσαν. Πρᾶγμα ὁποῦ εἶναι ἔξω ἀπὸ τοὺς Ἀποστολικούς Κανόνας τὸν λδ' καὶ λε'. Ἀποδεξαμένη λοιπὸν ἡ Σύνοδος τὸν τῆς Κωνσταντίας, ἣτις πάλαι μὲν Σαλαμίνα ἐλέγετο, τῶρα δὲ Ἀμμόχωστος, Ἀρχιεπίσκοπον Ρηγῖνον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ Ἐπισκόπους Ζήνωνα τὸν Κυρήνης, καὶ Εὐάγριον Σόλων, τοὺς καὶ διὰ γραμμάτων καὶ διὰ ζώσης φωνῆς ἀναγγείλαντας ταῦτα, θεσπίζει διὰ τοῦ παρόντος Κανόνος, ὅτι κατὰ τοὺς Κανόνας, καὶ κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, οἱ τῆς Κύπρου Μητροπολίται νὰ χειροτονοῦν αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν τοὺς ἐν τῇ Κύπρῳ Ἐπισκόπους, καὶ ἀπὸ ἄλλων νὰ μένουν ἀνενόηλοι καὶ ἀβίαστοι»⁷⁹.

79. Ὁ.π., σσ. 177-178: Κανὼν η' τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἡ φράση «...κατά τήν ἀρχαίαν συνήθειαν», πού ὑπάρχει, τόσο στό κανονικό κείμενο τοῦ ἡ' Κανόνα, ὅσο καί στήν ἐρμηνεία του, χρησιμοποιεῖται ἀπό τούς Ἁγίους Πατέρες τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, γιατί, ὅπως τονίζεται στόν Ὑπομνηματισμό τοῦ Κανόνα αὐτοῦ ἀπό τόν Ἅγιο Νικόδημο τόν Ἀγιορείτη, «... ἄνωθεν καί ἐξ ἀρχῆς ἀπό παλαιόν ἔθος ἐστάθη αὐτοκέφαλος ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διοικήσει ἡ Κύπρος. Ἐπεκυρώθη δέ τοῦτο τό προνόμιον εἰς αὐτήν, τόσον ἀπό τόν Βασιλέα Ζήνωνα, ὅσον καί ἀπό τόν Ρινότμητον Ἰουστινιανόν. Ἐν τοῖς χρόνοις γάρ τοῦ Ζήνωνος, ὅτε εὐτύχουν οἱ Μονοφυσῖται Εὐτυχianoί, ἐπειδή ὁ Ἀντιοχείας Πέτρος ὁ Κναφεύς ἐσπούδαζε νά ὑποτάττη τούς Κυπρίους, προφασιολογῶν ὅτι ἀπό τήν Ἀντιόχειαν ἔλαβον οἱ Κύπριοι τήν πίστιν καί τόν χριστιανισμόν, συνέβη νά εὐρεθῆ ἀπό τόν Ἐπίσκοπον τῆς Ἀμμοχώστου Ἀνθέμιον (sic, Ἀνθέμιον) δι' ἀποκαλύψεως τό λείψανον τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Βαρνάβα ὑποκάτω εἰς τάς ὑπογείους ρίζας μιᾶς ξυλοκερατίας, ἔχον εἰς τό στήθος του τό κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιον γεγραμμένον Ἑλληνιστί ἀπό τάς ἰδίας χεῖρας τοῦ αὐτοῦ Βαρνάβα, διά δύο αἰτίας· πρῶτον διά νά καταισχυνοῦν οἱ τοῦ Εὐτυχοῦς ὁπαδοί ἀπό τό Θεῖον αὐτό Εὐαγγέλιον, ὡσάν ὁποῦ αὐτό βεβαιοῖ τήν ἀληθῆ τοῦ Χριστοῦ ἀνθρωπότητα, καί

τάς δύο φύσεις αὐτοῦ, καί β'. διά νά ἐπιστομισθῆ ὁ ἐπηρεαστής τῶν Κυπρίων Πέτρος. Εἶπε γάρ ὁ Θεῖος Βαρνάβας τῷ Ἀνθεμίτῳ· “Ἐάν οἱ ἐχθροί λέγουσιν, ὅτι ὁ θρόνος Ἀντιοχείας εἶναι Ἀποστολικός, εἰπέ καί ἐσύ, ὅτι καί ἡ Κύπρος ἐστίν Ἀποστολική, καθ' ὅτι ἔχει Ἀπόστολον εἰς τόν τόπον αὐτῆς”. Λαβὼν δέ ὁ Ἀνθέμιτος τό Εὐαγγέλιον ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τόν Ζήνωνα, ὅς καί ἰδὼν αὐτό ἐχάρη μεγάλως, καί φυλάξας αὐτό, προσέταξε νά ἀναγινώσκειται κατ' ἐνιαυτόν τῇ μεγάλῃ Παρασκευῇ, κατὰ τό χρονικόν τοῦ Ἰωήλ. Καί ὄχι μόνον ἐδιώρησε τόν Ἀκάκιον νά θεωρήσῃ τήν ὑπόθεσιν τῶν Κυπρίων καί Ἀντιοχέων (ἐν ἧ ὁ Ἀνθέμιτος τόν παράγοντα τῆς γ'. Συνόδου Κανόνα προβαλὼν, καί τά λόγια τοῦ Ἀποστόλου, κατήσχυνε τούς Ἀντιοχεῖς)· ἀλλά καί Ἀρχιεπισκοπὴν κατέστησε τήν Ἀμμόχωστον, ἐλευθέραν τῶν τοῦ Ἀντιοχείας ἐπηρειῶν, κατὰ τόν μοναχόν Κύριλλον καί ἀναγνώστην Θεόδωρον καί Σουίδα. Ὁ δέ Ἰουστινιανός ὁ Ρινότμητος τήν αὐτὴν Ἀμμόχωστον ἢ Σαλαμίνα εἰς κάλλος ἀνακαινίσας κατὰ τόν Βαλσαμῶνα, νέαν Ἰουστινιανὴν ὠνόμασεν»⁸⁰.

80. ΑΓΑΠΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ, *Πηδάλιον*, Ἀθῆναι 1957, σ. 177: Ὑπομνηματισμός τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου στὸν ἡ' Κανόνα τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι τό θέμα τῆς διοικητικῆς ὑπαγωγῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου στή δικαιοδοσία τοῦ Πατριάρχῃ Ἀντιοχείας, ἄρρηκτα συνδεόταν μέ τήν κανονική κατοχύρωση τῆς ἀρμοδιότητας αὐτοῦ νά χειροτονεῖ τούς Ἐπισκόπους τῆς Κύπρου. Ἡ Γ΄ Οἰκουμενική Σύνοδος ἐπικυρώνει μέ τόν ἡ΄ Κανόνα της τό Αὐτοκέφαλο καθεστώς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ἐπειδή ἀκριβῶς ἀρνήθηκε νά ἐκχωρήσει στόν Ἀντιοχείας τό δικαίωμα νά χειροτονεῖ καί, κατ' ἐπέκταση, νά κρίνει τούς ἐν Κύπρω Ἐπισκόπους.

Ἀποτελεῖ ἱεροκανονικό ἀξίωμα, ὅτι τό δίκαιο τοῦ «χειροτονεῖν» τούς Ἐπισκόπους (*jus ordinandi*) καί τό δίκαιο τοῦ «κρίνειν» τούς Ἐπισκόπους (*jus jurandi*) καθορίζουν ἢ τό Αὐτοκέφαλο μίας Ἐκκλησίας ἢ τήν ὑπαγωγή της στή δικαιοδοσία μίας ἄλλης. Ἐάν δηλαδή μία Ἐκκλησία ἔχει τό δικαίωμα καί νά χειροτονεῖ καί νά κρίνει τούς Ἐπισκόπους της, τότε εἶναι πλήρως Αὐτοκέφαλη. Ἐάν, ὅμως, δέν ἔχει τό δικαίωμα αὐτό, τότε δέν ἔχει τό καθεστώς τῆς Αὐτοκεφαλίας, ἀλλά τῆς ὑπαγωγῆς της στήν ἐκκλησιαστική δικαιοδοσία μίας ἄλλης. Ἐάν, πάλι, μία Ἐκκλησία δέν ἔχει τό διπλοῦν αὐτό δικαίωμα, νά χειροτονεῖ δηλαδή καί νά κρίνει τούς Ἐπισκόπους της,

ἀλλά ἔχει μόνο τό ἕνα ἀπό αὐτά, ἤ τό δικαίωμα τοῦ «χειροτονεῖν» τούς Ἐπισκόπους της, ἤ τό δικαίωμα τοῦ «κρίνειν» αὐτούς, τότε τό Αὐτοκέφαλό της δέν εἶναι πλήρες ἀλλά κολοβό, ἀκρωτηριασμένο, ἀτελές.

Καθίσταται, λοιπόν, φανερό ἀπό ὅλα αὐτά, τά ὁποῖα τεκμηριωμένα παραθέσαμε, ὅτι, ἂν ἀποδεχθοῦμε καί δέν διαγράψουμε τό ἄρθρο 81 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, πού δίνει στούς Ἐπισκόπους της τό δικαίωμα τοῦ ἐκκλήτου ἐνώπιον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τότε εἶναι ὡς νά ἀποδεχόμαστε, ὅτι τό Αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα δέν εἶναι πλήρες ἀλλά ἐλλιπές, ἀφοῦ τό δικαίωμα νά κρίνει τούς Ἐπισκόπους της τελεσίδικα καί ἀμετάκλητα τό ἔχει ὄχι ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ἀλλά τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως.

Στήν περίπτωση αὐτή θά ἀποτελεῖ ἀντίφαση τραγική, ἐάν, ἐνῶ μέ τόν νέο Καταστατικό Χάρτη τῆς Ἐκκλησίας μας αὐξήσαμε τίς ἀρχιερατικές ἐπαρχίες σέ δέκα καί τά μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου σέ δεκαεπτά, ὥστε νά διαφυλαχθεῖ ἀκέραιο τό Αὐτοκέφαλό της, ἀφοῦ θά μπορεῖ νά κρίνει τούς Ἐπισκόπους ἀπό μό-

νη της, χωρίς τήν ἀναγκαία συνδρομή τῶν ὁμόρων Πατριαρχείων διά τῆς ἀποστολῆς ἀπό αὐτά ἱκανοῦ ἀριθμοῦ Ἀρχιερέων, προκειμένου νά συμπληρωθεῖ ὁ προνοούμενος ἀπό τούς ἱερούς Κανόνες ἀριθμός τῶν 12 Ἐπισκόπων πρὸς ἐκδίκαση σοβαρῆς ὑποθέσεως, ἡ ὁποία ἀφορᾷ σέ κάποιο Ἐπίσκοπο, τήν ἴδια στιγμή ἀκρωτηριάζουμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι τό Αὐτοκέφαλο αὐτό καί τό καθιστοῦμε κολοβό μέ τήν ψήφιση καί ἀποδοχή τοῦ ἄρθρου 81 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας μας, πού δίνει στους Ἐπισκόπους της τό δικαίωμα τῆς ἐκκλήτου προσφυγῆς στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τό ὁποῖο θά ἔχει καί τόν τελευταῖο λόγο, ἀφοῦ οἱ ἀποφάσεις του θά εἶναι τελεσίδικες, ὀριστικές καί ἀμετάκλητες.

Εἶμαι βέβαιος πῶς, ἐάν ἡ παροῦσα σύνθεση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς ἀγιοτόκου Ἐκκλησίας τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα δέν ἀκυρώσει τό ἐπίμαχο καί ἀντικανονικό αὐτό ἄρθρο, θεραπεύοντας μέ τόν τρόπο αὐτό καί τό ἀκρωτηριασμένο Αὐτοκέφαλό της, θά τό πράξει μία ἐπόμενη σύνθεση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

Ἐπανερχόμενοι, ὅμως, στό θέμα μας, καταληκτικά σημειώνουμε, ὅτι ἡ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὄχι μόνο ἐξεδίκασε ἐκκλήτους

προσφυγές, χωρίς καμία ἀρμοδιότητα, ἀλλά ἦρε καί τήν καθαίρεση τοῦ Φιλαρέτου Ντενισένκο καί τῆς σχισματικῆς του ομάδας, χωρίς τίς ἀναγκαῖες προϋποθέσεις, τίς ὁποῖες θέτουν οἱ ἱεροί Κανόνες, ὅπως ὁ ἡ' τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί οἱ δ' καί ζ' τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οἱ ὁποῖοι ὀρίζουν τόν τρόπο εἰσδοχῆς καί ἐντάξεως τῶν προσερχομένων ἀπό αἱρέσεις ἢ, ἐπί τοῦ προκειμένου, σέ σχίσματα στήν ἐκκλησιαστική κοινωνία. Ἐπί τῆ βάσει δέ τῶν ὅσων ὀρίζουν οἱ Κανόνες αὐτοί, ἡ ἀποκατάσταση τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μέ τούς σχισματικούς, γιά νά εἶναι ἔγκυρη, θά πρέπει:

α. Νά ὑπάρχει ἔκφραση μετάνοιας καί συγγνώμης ἐκ μέρους τῶν σχισματικῶν,

β. Νά ὑπάρχει διάθεση ἐπιστροφῆς τῶν σχισματικῶν σέ κοινωνία μέ τήν Ἐκκλησία ἀπό τήν ὁποία ἀποσχίσθησαν, γιατί ἡ ἀποκατάσταση τῆς κοινωνίας μέ τήν καθόλου Ὁρθοδοξία συντελεῖται διά μέσου τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς κοινωνίας μέ τήν τοπική τους Ἐκκλησία. Ἔτσι, μέ τόν τρόπο αὐτό, δέν περιφρονεῖται ἡ τοπική Ἐκκλησία καί δέν ἀθετεῖται ἡ βασική καί θεμελιώδης ἀρχή τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἡ καταδικαστική ἀπόφαση, γιά ἐκκλησιαστικά ἐγκλήματα, μίας

τοπικής Ἐκκλησίας ἰσχύει σέ ὅλη τήν ἀνά τήν Οἰκουμένη Ἐκκλησία, καί,

γ. Νά ὑπαχθοῦν, ὡς πρώην σχισματικοί, στούς κανονικούς Ἐπισκόπους, «ἵνα μή ἐν τῇ πόλει δύο ἐπίσκοποι ὦσιν»⁸¹.

Ὅσον ἀφορᾷ δέ στήν περίπτωση τοῦ ἔλκοντος τή χειροτονία του ἀπό τούς αὐτοχειροτονημένους-ἀχειροτονήτους, Μακαρίου Μαλέτιτς καί τῆς ομάδας του, εὐλόγα διερωτᾶται κανεῖς: Πῶς θεραπεύθηκε ἡ ἱερωσύνη τῶν αὐτοχειροτονημένων; Μπορεῖ μόνος του ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης μέ μία Πράξη νά θεραπεύσει τήν ἔλλειψη ἀποστολικῆς διαδοχῆς; Δέν ἔπρεπε νά ἀναχειροτονηθεῖ τόσο ὁ Μακάριος ὅσο καί ἡ ομάδα του; Κατόπιν ὅλων αὐτῶν, «μέ ποιά ἐσωτερική ἀρχιερατική συνείδηση μπορεῖ κάποιος Ἐπίσκοπος νά προβεῖ σέ ἀναγνώριση τέτοιων “χειροτονιῶν”; Δέν πρόκειται περί ἀμφισβήτησης τῆς ἠθικῆς καθαρότητας κάποιων προσώπων, ἀλλά γιά τήν ὄντολογική ἀνυπαρξία τοῦ ἴδιου τοῦ ἐσωτάτου

81. Γ. Α. ΡΑΛΛΗ – Μ. ΠΟΤΛΗ, *Σύνταγμα τῶν Θείων καί Ἱερῶν Κανόνων τῶν τε Ἀγίων καί Πανευφήμων Ἀποστόλων, καί τῶν Ἱερῶν Οἰκουμενικῶν καί Τοπικῶν Συνόδων, καί τῶν κατά μέρος Ἀγίων Πατέρων*, τόμος Β΄, Ἀθήνησιν 1852, σ. 133: Κανὼν η΄ τῆς Α΄, ἐν Νικαίᾳ Συνόδου.

πυρῆνα τῆς Ἀρχιερωσύνης. Δέν ἔχουμε ἠθικό ἀλλά ὄντολογικό “μολυσμό” τοῦ Ἐπισκοπικοῦ Σώματος σέ πανορθόδοξο ἐπίπεδο»⁸².

82. «Ἀνοικτή Ἐπιστολή γιά τό Οὐκρανικό Ζήτημα», *Παρακαταθήκη*, τεύχος 127 (Ἰούλιος-Αὐγουστος 2019), σ. 6.

ΔΙΑΚΟΠΗ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Ένα άλλο ζήτημα, πού δέν πρέπει νά παραλείψουμε νά διευκρινίσουμε, εἶναι τό θέμα τῆς διακοπῆς τῆς Εὐχαριστιακῆς Κοινωνίας μεταξύ δύο Ὁρθοδόξων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν.

Κατηγορεῖται, ἀπό μερικούς, τό Ὁρθόδοξο Πατριαρχεῖο Μόσχας, ὅτι πρόχειρα καί βεβιασμένα καί ἐκκλησιολογικῶς ἀνεπίτρεπτα διέκοψε τήν Εὐχαριστιακή Κοινωνία μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως καί, ἀργότερα, καί μέ τίς συνταχθεῖσες μέ αὐτό Ἐκκλησίες τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Ἀλεξανδρείας ἢ, τουλάχιστον, μέ ὅσους ἐκ τῶν Ἐπισκόπων αὐτῶν δέχθηκαν καί συλλειτουργήσαν μέ κληρικούς τῶν σχισματικῶν ομάδων τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ ὄψιμοι αὐτοί κατήγοροι τοῦ Ὁρθοδόξου Πατριαρχείου Μόσχας ξεχνοῦν ἢ θέλουν νά ξεχνοῦν, ὅτι ὁ πρῶτος διδάξας στό θέμα αὐτό εἶναι αὐτός ὁ ἴδιος ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος. Ποτέ δέν πρέπει νά λησμονοῦμε τήν πομπώδη ἐκείνη τελετή (τήν παγκοσμίως μεταδιδόμενη τηλεοπτικῶς) στό Φανάρι μέ τή συμμετοχή, πέραν τοῦ

Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, καί πλειάδος ἄλλων Μητροπολιτῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, μέ τήν ὁποία ἐπεβλήθηκε στόν μακαριστό Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν Χριστόδουλο ἡ ποινή τῆς ἀκοινωνησίας. Καί τοῦτο, γιατί τόλμησε ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος καί συγκάλυψε τήν Ἱεραρχία τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἐξέλεξε, χωρίς τήν πατριαρχική διαγνώμη, τρεῖς νέους Μητροπολίτες στίς ἐπαρχίες τῶν λεγομένων «Νέων Χωρῶν».

[Οἱ Νέες Χῶρες εἶναι οἱ νέες περιοχές, πού προσαρτήθηκαν στό παλαιό Ἑλληνικό Κράτος μέ τούς Βαλκανικούς Πολέμους⁸³, βάσει τῆς Συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, στίς 28 Ἰουλίου 1913. Ὀνομάστηκαν Νέες Χῶρες, σέ ἀντιδιαστολή μέ τά παλαιά ἐδάφη, πού ἀποτελοῦσαν τήν Ἑλληνική Ἐπικράτεια (παλαιά Ἑλλάδα), πρὶν ἀπό τούς Βαλκανικούς Πολέμους. Τά νέα αὐτά ἐδάφη εἶναι: ἡ Μακεδονία, μέρος τῆς Ἠπείρου, τά νησιά τοῦ βορείου καί ἀνατολικοῦ Αἰγαίου (Θᾶσος, Σαμοθράκη, Λήμνος, Λέσβος, Χίος, Σάμος, Ἴκαρία), ἀλλά καί ἡ Κρήτη.

83. ΧΡ. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ (Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος), *Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ 1934*, Ἀθῆναι ³2000, σσ. 220-224 (σέ μεταγλώττιση).

Μετά τή Μικρασιατική Καταστροφή καί τή νέα τραγική κατάσταση, πού δημιουργήθηκε καί ή όποία έπισφραγίστηκε μέ τή Συνθήκη τής Λωζάνης⁸⁴, τό 1923, οί Τουρκοί άποφάσισαν καί έξέδωκαν τόν πολύκροτο «Τεσκερέ» τής νομαρχίας Κωνσταντινουπόλεως (6 Δεκεμβρίου 1923), πού όριζε, ότι έφεξής τόσο ό Πατριάρχης όσο καί τά μέλη τής Πατριαρχικής Συνόδου έπρεπε νά εΐναι Τουρκοί ύπήκοοι⁸⁴ καί νά ύπηρετοΰν σέ τουρκικό έδαφος. Σύμφωνα, λοιπόν, μέ τόν «Τεσκερέ», άφαιρέθηκε αυτόματα άπό τούς Μητροπολίτες τών Νέων Χωρών ή δυνατότητα συμμετοχής τους στη Σύνοδο καί τά Συνοδικά Όργανα του Πατριαρχείου. Τότε τό Οικουμενικό Πατριαρχείο, γιά νά προλάβει άνεπιθύμητες έξελίξεις (πιθανές άποσχιστικές κινήσεις άπό Μητροπολίτες τών Νέων Χωρών), άναγκάστηκε νά δώσει λύση στό θέμα μέ τήν Πα-

84. *Η Συνθήκη τής Λωζάνης. Τό πλήρες κείμενο - Προσθήκες - Έρμηνευτικές διατάξεις*, έκ του Έθνικού Τυπογραφείου, έν Αθήναις 1923, άνατύπωση, έφημ. «Τά Νέα», Αθήνα 2018.

85. Γ. ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, «Τουρκική Έπέμβαση στό Πατριαρχείο», 15 Οκτωβρίου 2018, <http://www.kathimerini.2r/989769/gallery/toyrkikh-epemvash-sto-patriar-xeio>

τριαρχική καί Συνοδική Πράξη τοῦ 1928, σύμφωνα μέ τήν ὁποία τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο παραχωροῦσε «ἐπιτροπικῶς» τή διοίκηση τῶν 36 Μητροπόλεων τῶν λεγομένων Νέων Χωρῶν καί τήν ὑπό ὄρους ἐκλογή τῶν Μητροπολιτῶν τους στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἐξασφαλίζοντας, ἔτσι, καί τή συμμετοχή τους στή Σύνοδο τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας⁸⁶].

Ἀλήθεια, ποιός ἀπό τούς Προκαθημένους ἤ λοιπούς Ἱεράρχες κατεδίκασε τότε τήν Πατριαρχική ἐκείνη ἐνέργεια ἐναντίον τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος Χριστοδούλου; Δέν ἦταν, καί τότε, ἡ διακοπή τῆς Εὐχαριστιακῆς Κοινωνίας, ὄχι γιά λόγους πίστεως ἢ δόγματος, ἀλλά γιά λόγους ἐξουσίας καί δικαιοδοσίας; Γιατί, τότε, τόση ἀδιαφορία; Γιατί, τώρα, τόση εὐαισθησία; Νά μὴ λησμονοῦμε, ἐπίσης, καί τήν προσωρινή διακοπή τῆς Εὐχαριστιακῆς Κοινωνίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μέ τό Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων. Ἐπί-

86. AN. BABOYΣKOY, «Περί συμμετοχῆς τῶν Μητροπολιτῶν τῶν Νέων Χωρῶν στή σύνθεση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου», 7 Αὐγούστου 2018, <http://orthodoxia.info/news/περί-συμμετοχῆς-των-Μητροπολιτῶν-των>

σης, νά μή μᾶς διαφεύγει καί ἡ συνεχιζόμενη, δυστυχῶς, Εὐχαριστιακή διακοπή μεταξύ τῶν Πατριαρχείων Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων.

Δέν διαφωνοῦμε καθόλου, ὅτι ἡ φύση καί ἡ οὐσία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς πληρώματος τῶν πάντων, εἶναι ἡ μετοχή στήν Εὐχαριστιακή Κοινωνία. Συμφωνοῦμε, ἐπίσης, ἀπόλυτα, ὅτι τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας καί ἡ ἀπό κοινοῦ συμμετοχή σέ αὐτό ἐκφράζει καί τήν ὁρατή ἐνότητα τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας καί ἀποτελεῖ τό ἐπιστέγασμα τῆς κοινωνίας ἀδελφῶν πρὸς ἀδελφούς. Ἡ Θεία Εὐχαριστία, λοιπόν, τό μέγιστο τοῦτο Μυστήριο τῶν Μυστηρίων, ἐπιβάλλεται νά μένει, κατά τό δυνατό, ἐκτός ὁποιασδήποτε, ἐκκλησιαστικῆς διενέξεως, ὅταν αὐτή, βεβαίως, δέν ὀφείλεται, κυρίως, σέ δογματικά θέματα ἢ θέματα πίστεως γενικῶς. Ὡστόσο, ἡ διακοπή τῆς Εὐχαριστιακῆς Κοινωνίας ἐπιβάλλεται καί ὅταν παραβιάζονται οἱ ἱεροί Κανόνες καί παρατηρεῖται ἐκτροπή ἀπό τή διαχρονική ἐκκλησιαστική νομοκανονική Πράξη καί Παράδοση, μέχρις ὅτου ἀρθοῦν οἱ λόγοι, πού τήν ἐπέβαλαν.

Τό Ὁρθόδοξο Πατριαρχεῖο Μόσχας διέκοψε τήν Εὐχαριστιακή Κοινωνία μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως, λόγω τῆς παραβάσεως

τῶν ἱερῶν Κανόνων, ὅπως ἀποδείξαμε πῶς πάνω, μέ τίς μονόπλευρες ἐπεμβάσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στήν Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας, πού δέν ἀποτελεῖ δικό του κανονικό ἔδαφος, μέ ἀποκορύφωμα τήν ἀντικανονική παραχώρηση Τόμου Ἀυτοκεφαλίας στίς σχισματικές δομές τῆς χώρας αὐτῆς. Τό ἴδιο ἔπραξε καί μέ τίς Ἐκκλησίες τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐπειδή ἀναγνώρισαν τίς ἀντικανονικές πράξεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί δέχθηκαν σέ κοινωνία τούς ἀμετανόητους σχισματικούς τῆς Οὐκρανίας. Ἐπομένως, ἡ ἐνότητα τῶν Προκαθημένων διασπάστηκε ὄχι γιά εὐτελεῖς καί ἐθνικιστικούς λόγους, ὅπως λέχθηκε, οὔτε καί ἡ διακοπή τῆς μνημόνευσης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἔγινε γιά δευτερεύοντες λόγους, ἀλλά γιά λόγους νομοκανονικῆς δεοντολογίας.

Μία ἀπό τίς βασικές ἀρχές τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας συνίσταται στό ὅτι, ἐκεῖνος, πού δέχεται σέ Εὐχαριστιακή Κοινωνία τόν ἀκοινώνητο, τότε καί ὁ ἴδιος καθίσταται ἀκοινώνητος. Οἱ ἱεροί Κανόνες κατακρίνουν ὅσους δέχονται σέ προσευχητική κοινωνία καί προχωροῦν σέ συλλειτουργία μέ τούς καθηρημένους καί ἀκοινωνήτους. Ὁ ἰ΄ Κανόνας τῶν Ἀποστόλων διατάσσει:

«Εἴ τις ἀκοινωνήτω κᾶν ἐν οἴκῳ συνεύξεται, οὗτος ἀφοριζέσθω»⁸⁷.

Ὁ ια΄, ἐπίσης, Κανόνας τῶν Ἀποστόλων ἐπιτάσσει: «Εἴ τις καθηρημένῳ, κληρικός ὢν, κληρικῶ συνεύξεται, καθαιρείσθω καί αὐτός»⁸⁸.

Ἀλλά καί ὁ ε΄ Κανόνας τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐπισημαίνει: «...τούς ὑφ’ ἐτέρων ἀποβληθέντας ὑφ’ ἐτέρων μή προσίεσθαι»⁸⁹.

Ἐπίσης καί ὁ β΄ Κανόνας τῆς Συνόδου τῆς Ἀντιοχείας τονίζει, μεταξύ ἄλλων: «Εἰ δέ φανεῖη τις τῶν Ἐπισκόπων, ἢ Πρεσβυτέρων, ἢ Διακόνων, ἢ τις τοῦ Κανόνος τοῖς ἀκοινωνήτοις κοινωνῶν, καί τοῦτον ἀκοινωνήτον εἶναι, ὡς ἂν συγγέοντα τόν Κανόνα τῆς Ἐκκλησίας»⁹⁰. Δηλαδή, «ὅποιος δέ Ἐπίσκοπος,

87. Γ. Α. ΡΑΛΛΗ – Μ. ΠΟΤΛΗ, *Σύνταγμα τῶν Θείων καί Ἱερῶν Κανόνων τῶν τε Ἁγίων καί Πανευφύμων Ἀποστόλων, καί τῶν Ἱερῶν Οἰκουμενικῶν καί Τοπικῶν Συνόδων, καί τῶν κατά μέρος Ἁγίων Πατέρων*, τόμος Β΄, Ἀθήνησιν 1852, σ. 14: Κανών ι΄ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

88. Ὁ.π., σ. 15: Κανών ια΄ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

89. Ὁ.π., σ. 124: Κανών ε΄ τῆς Α΄ ἐν Νικαίᾳ Συνόδου.

90. ΑΓΑΠΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ, *Πηδάλιον*, Ἀθήναι 1957, σ. 407: Κανών β΄ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Τοπικῆς Συνόδου.

ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, ἤθελε συγκοινωνήσει μέ τούς τοιούτους ἀκοινωνήτους, ἢ ἐν οἴκῳ, ἢ ἐν Ἐκκλησίᾳ, νά γίνεται καί αὐτός ἀκοινώνητος ἀπό τούς ἄλλους, διά τί μέ τοῦτο, ὅποῦ κάμνει συγγέει καί παραβαίνει τούς περί τούτου διοριζομένους Κανόνας τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδή τόν ι´. καί ια´. Ἀποστολικόν»⁹¹.

Αὐτοί εἶναι οἱ ἱεροί Κανόνες, πού ἐπέβαλαν στό Ὀρθόδοξο Πατριαρχεῖο Μόσχας τή διακοπή τῆς Εὐχαριστιακῆς Κοινωνίας, τόσο μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως, ὅσο καί μέ τούς Προκαθημένους τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Ἑλλάδος καί Ἀλεξανδρείας, καί μέ ὅσους Ἱεράρχες δέχθηκαν σέ κοινωνία ἐκπροσώπους τῶν σχισματικῶν τῆς Οὐκρανίας.

Ἡ ἀπόφαση, ἐπομένως, τοῦ Ὀρθοδόξου Πατριαρχείου Μόσχας νά διακόψει τήν Εὐχαριστιακή Κοινωνία μέ τίς τρεῖς προαναφερθεῖσες Ἐκκλησίες εἶναι ὀρθή καί δικαιολογημένη, γιατί εἶναι ἱεροκανονικά τεκμηριωμένη καί σύμφωνη μέ τή διαχρονική ἐκκλησιαστική Πράξη.

91. Ὁ.π., σ. 408.

ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Η ΚΕΦΑΛΗ ΤΗΣ ΜΙΑΣ, ΑΓΙΑΣ, ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Τό πλέον άνησυχητικό, σέ όσα λαμβάνουν χώραν γύρω άπό τό Ούκρανικό Έκκλησιαστικό Ζήτημα, εΐναι ή διαπίστωση, ότι εξελίσσεται σέ μείζον εκκλησιολογικό πρόβλημα, άφοϋ οί φιλοδοξίες τοϋ Οίκου-μενικοϋ Πατριάρχη επεκτείνονται πλέον σέ όλη τήν Έκκλησία, γιατί έγείρει άξιώσεις παρεμβάσεως στά έσωτερικά όλων τών κατά τόπους Όρθοδόξων Πατριαρχείων καί Αυτοκεφάλων Έκκλησιών. Άπαιτεΐ, όπως γράφει σέ έπιστολή του προς τόν Αρχιεπίσκοπο Άλβανίας Άναστάσιο, νά επεμβαΐνει ύπερορίως στην άνά τήν Οίκουμένην Έκκλησίαν «αϋτεπαγγέλτως καί εκ καθήκοντος»: «... οϋ μόνον ένθα περί Δογμάτων καί ιερών Παραδόσεων καί Κανονικών Έκκλησιαστικών Διατάξεων ή περί γενικών ζητημάτων άφορώντων εις όλόκληρον τό σϋμα τής Έκκλησίας, αλλά καί έν πᾶσι τοΐς σχετικῶς σπουδαίοις επί μέρους ζητήμασι τοΐς ένδιαφέρουσι ταϋτην ή εκείνην τήν Τοπικήν Έκκλησίαν»⁹².

92. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ (Άρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπό-

Αὐτές δέ οἱ ἀπόπειρες τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, νά οἰκειοποιηθεῖ δικαιώματα, τά ὅποια ἀνήκουν ἀποκλειστικῶς καί μόνο στήν καθόλου Ἐκκλησία, διατυπώνονται ρητῶς στόν οὕτω λεγόμενο Τόμο, τόν ὁποῖο ἐξέδωσε καί παρέδωσε ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης στόν Ἐπιφάνιο, κατά τή Θεία Λειτουργία τῶν Θεοφανείων, στό Φανάρι, στίς 6 Ἰανουαρίου 2019. Σχολιάζοντας τόν Τόμο αὐτό ὁ Ὁμότιμος Καθηγητής τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Παναγιώτης Μπούμης, μεταξύ ἄλλων, λέγει σέ σχετική εἰδική μελέτη του καί τά ἐξῆς: «Περαιτέρω στήν τετάρτη παράγραφο γράφεται: “Προσεπιδηλοῦμεν τοῖς ἀνωτέρω, ὅτι ἡ ἐν Οὐκρανία Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία γινώσκει ὡς κεφαλήν τόν Ἁγιώτατον, Ἀποστολικόν καί Πατριαρχικόν Οἰκουμενικόν Θρόνον, ὡς καί οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι καί Προκαθήμενοι”. Καί διερωτᾶται κανεῖς: Πῶς δηλώνεται χωρίς ἀμφιβολία ὅτι γινώσκει μία Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία “ὡς κεφαλήν τόν Οἰκουμενικόν Θρόνον” καί πολύ περισσότερο οἱ λοι-

λεως καί Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου), «Ἐπιστολή πρὸς τόν Ἀρχιεπίσκοπον Τιράνων καί πάσης Ἀλβανίας Ἀναστάσιον», 20 Φεβρουαρίου 2019, <https://www.patriarchate.org/el/-/letter-to-archbishop-of-albania-2019-01-14>

ποί Πατριάρχες; Καί μέσα στους λοιπούς Πατριάρχες περιλαμβάνονται καί τά πρεσβυγενή Πατριαρχεία;»⁹³.

Ἐκκλησιαστικοί ἱστορικοί ἐρευνητές ἐπισημαίνουν, ὅτι σέ κανένα ἀπό τούς Τόμους Αὐτοκεφαλίας, τούς ὁποίους τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἐξέδωσε τά τελευταῖα 170 χρόνια σέ Ἐκκλησίες, πού προηγουμένως ἀνήκαν στή δική του κανονική δικαιοδοσία, δέν ἀναγράφεται, ὅτι κεφαλή τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν εἶναι ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ Ἐκκλησίες αὐτές εἶναι οἱ ἀκόλουθες: Τῆς Ἑλλάδος, τό 1850, τῆς Σερβίας, τό 1879, τῆς Ρουμανίας, τό 1885, τῆς Πολωνίας, τό 1924, τῆς Ἀλβανίας, τό 1937, τῆς Βουλγαρίας, τό 1945, τῆς Τσεχίας καί Σλοβακίας, τό 1998.

Δυστυχῶς, αὐτή τήν καινοφανή θεωρία, ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ἡ Κεφαλή ὄλων τῶν Ἐκκλησιῶν, ὑποστηρίζουν καί συνδραυλίζουν καί ἐπίλεκτοι συνεργάτες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου,

93. Π. Ι. ΜΠΟΥΜΗ (Ὁμότιμου Καθηγητῆ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν), «Παρατηρήσεις στόν Τόμο Αὐτοκεφαλίας τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας», 24 Ἰανουαρίου 2019, <https://www.romfea.gr/katigories/10-apopseis/26620-paratiriseis-ston-tomo-autokefalias-tis-oukranikis-ekklisias>

οἱ ὅποιοι παρεμηνεύουν τόν λδ' Ἀποστολικό Κανόνα καί τονίζουν, ὅτι, βάσει δῆθεν τοῦ Κανόνα αὐτοῦ, κάποιος, μεταξύ τῶν Προκαθημένων, πρέπει νά θεωρεῖται ὡς «Πρῶτος» καί «Κεφαλή» τῶν ὑπολοίπων. Μεταξύ τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς καινοφανοῦς, καί κενοφανοῦς, αὐτῆς θεωρίας, συγκαταλέγεται καί ὁ λίαν ἀγαπητός καί πολύ σεβαστός ἔγκριτος κανονολόγος Θεόδωρος Γιάγκου, Κοσμήτορας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καί μέλος τῆς, ὑπό τήν Προεδρία μου, «Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπί τῶν Νομοκανονικῶν Ζητημάτων» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Ὁ Θεόδωρος Γιάγκου σέ πρόσφατη μελέτη του γιά τήν Αὐτοκεφαλία τῆς ἐν Οὐκρανία Ἐκκλησίας σημειώνει καί τά ἑξῆς: «Ἐνῶ ὁ συνοδικός θεσμός στό ἐπίπεδο τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ὀριοθετεῖται ἀπό τούς Καταστατικούς Χάρτες, ὅπου ὀριοθετοῦνται ἐπαρκῶς οἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Πρώτου, στήν Πανορθόδοξη συνοδικότητα ὁ Πρῶτος, ὅπως καί οἱ ἀρμοδιότητές του, ἀντιμετωπίζονται μέ σκεπτικισμό»⁹⁴. Καί συνεχίζει: «Ὁ συνοδικός θεσμός, κατά τούς Κανόνες,

94. Θ. ΓΙΑΓΚΟΥ, «Ἀπό τή Σύνοδο τῆς Κρήτης στήν Αὐτοκεφαλία τῆς ἐν Οὐκρανία Ἐκκλησίας», 29 Νοεμβρίου 2019, *orthodoxia.info/news/ἀπό-τῆ-σύνοδο-τῆς-κρήτης-στην-αυτοκεφα/*

λειτουργειῖ ἄρμονικά κυρίως, ὅταν γίνεται ἀπό τά συνοδικά μέλη παραδεκτὴ ἢ θέση τοῦ Πρώτου. “Ἡγεῖσθαι αὐτόν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδέν τι πράττειν περιττόν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης”. Βεβαίως στήν Ἀνατολή δέν ἔχουμε Πάπα, ἔχουμε ὁμως Πρῶτον, **ὁ ὁποῖος ἔχει τίς ἀρμοδιότητες τῆς Κεφαλῆς**⁹⁵. Αὐτό σημαίνει ὅτι ἔχει πρωτίστως τὴν πρωτοβουλία γιὰ τὴν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων, πού ἀπασχολοῦν τίς Ἐκκλησίες, συμπράττοντας καὶ συναποφασίζοντας μέ τά συνοδικά μέλη. “Ἀλλά μηδέ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιεῖτω τι”. Ἀπό τὴν ἄρμονία (ὁμόνοια) τῆς συνοδικότητος ἀπορρέει ἡ δοξολογία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. “Οὕτω γάρ ὁμόνοια ἔσται καὶ δοξασθήσεται ὁ Θεός, διὰ Κυρίου ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα” (Κανόνας λδ’ Ἀποστόλων). Στό ἐπίπεδο τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν οἱ παραπάνω θεμελιώδεις συνοδικές ἀρχές ἐφαρμόζονται χωρίς ἰδιαίτερη ἀμφισβήτηση. Ἀντίθετα στό Πανορθόδοξο ἐπίπεδο συχνά παρουσιάζεται ἀπροθυμία σεβασμοῦ στόν θεσμό τοῦ Πρώτου»⁹⁶.

95. Ἡ ὑπογράμμιση δική μου.

96. Θ. ΓΙΑΓΚΟΥ, «Ἀπό τὴ Σύνοδο τῆς Κρήτης στήν Αὐτοκε-

Τό θέμα, λοιπόν, τῆς ἀρχηγίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως διατυπώθηκε στόν οὕτω καλούμενο Τόμο Αὐτοκεφαλίας τῆς Οὐκρανίας, ὅπως καί στά ἐπιχειρήματα τῶν ἐπιλέκτων συνεργατῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἐγείρει τό ζήτημα γιά τό ποιός τυγχάνει ἡ Κεφαλή τῆς Μιάς, Ἀγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἱστορικά καί ἱεροκανονικά ἡ ἀπάντηση γιά τήν ἀρχηγία τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας εἶναι μία καί ἀδιαμφισβήτητη. Κατά τή διάρκεια τῆς δισχλιετοῦς ἱστορίας της, ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία σέ κανένα ἀπό τούς Ἐπισκόπους της δέν ἀπένειμε τόν τίτλο καί τίς ἀρμοδιότητες τῆς Κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας. Στόν λδ' Ἀποστολικό Κανόνα ἡ ἔννοια τῆς «Κεφαλῆς», πού ἐφαρμόζεται στόν «Πρῶτον» τῆς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου, ἐσφαλμένα μεταφέρεται καί στό λεγόμενο παγκόσμιο ἐπίπεδο, γιά νά δικαιολογηθεῖ ἕνας παγκόσμιος πρῶτος ὡς «Κεφαλή» τῶν «Πρώτων» τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, πράγμα πού δέν μπορεῖ νά γίνει ἀποδεκτό. Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἄγιορείτης μέ πολ-

φαλία τῆς ἐν Οὐκρανία Ἐκκλησίας», 29 Νοεμβρίου 2019, orthodoxia.info/news/ἀπό-τη-σύνοδο-της-Κρήτης-στην-αυτοκεφα/

λή σαφήνεια διερμηνεύει, ὅτι «πρωτεῖο ἐπί παγκοσμίου ἐπιπέδου, πέραν τῆς πρωτοκαθεδρίας (στή σειρά τῆς Τάξεως) μεταξύ ἴσων Προκαθημένων δέν ὑπάρχει στήν Ἐκκλησία. Οἱ Προκαθημένοι τῶν Ὀρθοδόξων Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι ισότιμοι κατά τά “πρεσβεῖα τιμῆς” καί διαφέρουν μόνον κατά τήν Τάξιν (ἀκολουθίαν) τῆς τιμῆς»⁹⁷.

Περί τοῦ ἰδίου θέματος ὁ Δοσίθεος Ἱεροσολύμων γράφει: «Πολλάί αἱ μείζους παροικίαι, πολλάί αἱ Ἐκκλησίαι, πολλοί οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἡγεμόνες, καί Πρόεδροι, καί Ἄρχοντες, οὐδεῖς δέ ἐστίν ἐν αὐτοῖς Ἡγεμών τῶν Ἡγεμόνων, ἢ Πρόεδρος τῶν Προέδρων, ἢ Ἄρχων τῶν Ἀρχόντων· ὥστε ἐκ τούτων τῶν Ἀρχόντων καί Ἡγεμόνων καί Προέδρων εἷς ἐστί καί ὁ Ρώμης, ισότιμός τε καί ἰσοδύναμος, καί οὐδέν πλέον»⁹⁸.

97. «Σύγκληση Πανορθόδοξης Συνόδου γιά τό Ουκρανικό ζήτητον 4 Μητροπολίτες (Κονίτσης Ἀνδρέας, Πειραιῶς Σεραφεῖμ, Κηθύρων Σεραφεῖμ καί Αἰτωλίας Κοσμᾶς)», 29 Νοεμβρίου 2019, www.ethnos.gr/ekklisia/ekklisia-tis-ellados/74798_sygklisi-panorthodoxis-synodoy-gia-oykraniko-zitoyin-4

98. ΔΟΣΙΘΕΟΥ (Πατριάρχου Ἱεροσολύμων), *Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχευσάντων, διηρημένη ἐν δώδεκα βιβλίοις, ἄλλως καλουμένη Δωδεκάβιβλος*, τόμος Α' (βιβλία Α' καί Β'), Θεσσαλονίκη 1982, σ. 283.

Ἀλλά καί ὁ κατά γενική ὁμολογία σοφολογιώτατος Ὁρθόδοξος Ἐπίσκοπος, τῆς Ἐπισκοπικῆς Ἐπαρχίας Ζάρας τῆς Δαλματικῆς, Σεβασμιώτατος καί Διδάκτορας τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου μέ πανορθόδοξο κῦρος Νικόδημος Μίλας, πού ἔζησε περί τό τέλος τοῦ 19^{ου} αἰώνα, στό περίφημο ὀγκῶδες σύγγραμμά του, «Τό Ἐκκλησιαστικόν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας», ἀσχολεῖται σοβαρά μέ τό θέμα αὐτό καί σημειώνει, μεταξύ ἄλλων, καί τά ἑξῆς πολύ ἐνδιαφέροντα: «Ἰδρύσας ὁ Χριστός ἐπί τῆς γῆς τήν Ἐκκλησίαν, ἔδωκε πᾶσι τοῖς Ἀποστόλοις αὐτοῦ ὁμοίως τήν αὐτήν ἐξουσίαν ἐν αὐτῇ (Ματθ. ιη΄ 17-20, κη΄ 19-20· Ἰωάν. κ΄ 21-22), ἐπεφύλαξεν ὁμως ἑαυτῷ τήν ἀνωτάτην κυβέρνησιν τῆς Ἐκκλησίας, καλέσας ἑαυτόν κεφαλὴν τῶν Ποιμένων καί μόνον ἀνώτατον Ποιμένα (Ἰωάν. ι΄ 14-16). Ὅτε ἐν τοῖς Ἀποστόλοις ἀνεκινήθη τό ζήτημα, τίνι ἐξ αὐτῶν προσήκουσι τά πρεσβεῖα τῆς τιμῆς, κατέκρινεν ὁ Χριστός καί τό ἀπλοῦν ἐν τούτῳ διανόημα (Ματθ. κ΄ 22-27, κγ΄ 8-12· Μάρκ. θ΄ 34-35, ι΄ 42-45· Ἀ΄ Πέτρου ε΄ 2-4), εἰπών, ὅτι Αὐτός ἐστίν ἡ μόνη Κεφαλή τῆς σωτηριώδους αὐτοῦ Βασιλείας, τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ (Ἰωάν. ιη΄ 36· Ἀ΄ Πέτρ. ε΄ 4· Ἐβρ. ιγ΄ 20)».

Στή συνέχεια ὑπογραμμίζει τά ἑξῆς, ὑπό τοῦ Ἀ-

ποστόλου Παύλου λεχθέντα: «Ὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας (Ἐφεσ. ε' 23)». Καί πάλιν, «καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· καὶ αὐτόν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τά πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου (Ἐφεσ. α' 22-23)». Ἀλλά καὶ στήν πρὸς Κολασσαεῖς Ἐπιστολή του τονίζει: «...καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἡ Κεφαλὴ τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας· ὅς ἐστὶν ἀρχή, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων (Κολ. α' 18)».

Καὶ ἐπισημαίνει ὁ σοφώτατος αὐτὸς Ἱεράρχης, Νικόδημος Μίλας: «Αἱ πράξεις τῶν Ἀποστόλων βεβαιοῦσι τοῦτο σαφέστατα (Πράξ. α' 21-26, στ' 2-6, ιε' 1-29), ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος, βλέπων τινὰς ἐπιχειροῦντας νὰ ἐγκαθιδρῦσωσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς, ἐπικρίνει διὰ δριμειῶν λέξεων τὴν τάσιν ταύτην (Γαλ. β' 6-14). Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἐπομένων αἰώνων βεβαιοῦσι ταῦτα [Βασίλειος ὁ Μέγας (Προοίμιον περὶ κρίματος Θεοῦ, ἀριθμὸς 3): “Κρατούσης...τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἀληθῶς κεφαλῆς, ἣτις ἐστὶν ὁ Χριστός” Γρηγόριος ὁ Θεολόγος (Λόγος λα'): “Εἷς Χριστὸς μία Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας”. Ἰδε ἔτι Γρηγόριον Νύσσης (Λόγος ιβ',

κατά Εὐνομίου)· Θεοδώρητον τόν Κύρου (Ἑρμηνεία τῆς πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστ. α΄ 23)· Θεοφύλακτον (Ἑρμηνεία τῆς Α΄ πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῆς ια΄ 3) καὶ ἄλλους]. Σήμερον ὁμολογεῖ ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολική Ἐκκλησία τὴν διδασκαλίαν ταύτην, ὡς ἐξῆς: “Μόνος ὁ Χριστὸς εἶναι κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας (Ἐφес. ε΄ 23, Κολ. α΄ 18)”. Διατί, ἂν λέγονται καὶ εἰς τὰς Ἐκκλησίας οἱ προϊστάμενοι αὐτῶν Ἀρχιερεῖς κεφαλαί αὐτῶν, τοῦτο πρέπει νά γροικᾶται πὼς αὐτοὶ εἶναι τοποτηρηταί τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν ἰδίαν του καθ’ ἕνας ἐπαρχίαν, καὶ κεφαλαί μερικαί (Πράξ. κ΄. κη΄)· ἡ κεφαλή τῶν ποιμένων εἶναι, κατὰ τόν Ἀπόστολον Πέτρον (Α΄ Πέτρ. ε΄ 4), μόνος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς (Ὁρθόδοξος Ὁμολογία, Μέρος Α΄, Ἀπόκρ. 85). “Ἦστινος καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐπειδὴ θνητός ἄνθρωπος καθόλου καὶ αἰδῖος κεφαλή εἶναι οὐ δυνατόν, αὐτός ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐστι κεφαλή καὶ αὐτός τούς οἴακας ἔχων ἐν τῇ τῆς Ἐκκλησίας Κυβερνήσει πηδαλιουχεῖ διὰ τῶν ἁγίων Πατέρων”...»⁹⁹.

99. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΙΛΑ (Ἐπισκόπου Ζάρας τῆς Δαλματικῆς), *Τὸ Ἐκκλησιαστικόν Δίκαιον τῆς Ὁρθόδοξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, ἐν Ἀθήναις 1906, σσ. 289-291.

Ἀλλά καί στήν παράγραφο περί ἐνότητας τῆς Ἐκκλησίας ὁ διαπρεπῆς Ἐπίσκοπος Ζάρας τῆς Δαλματικῆς ἐπισημαίνει: «Ἐάν ἡ Ἐκκλησία, ὅπερ ὄντος ἀληθές, εἶναι πνευματική βασιλεία, ἡ ἐνότης αὐτῆς, τό ἐνιαῖον αὐτῆς, εἶναι καί ὀφείλει νά ᾖ πνευματικόν... Ὡς πνευματική δέ βασιλεία δέν δύναται ἡ Ἐκκλησία νά ἔχη γήινον ὀρατήν κεφαλὴν, ἐν ᾗ συνενωτέα ὀλόκληρος ἡ τῆς Ἐκκλησίας ἐξουσία· διότι ὁ θεῖος θεμελιωτής τῆς Ἐκκλησίας περιέβαλλε πάντας τούς ἑαυτοῦ Ἀποστόλους διά τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων ἐν τῇ ἐξασκήσει τῆς ἐξουσίας· τούτων ἕνεκα μετέχουσι ἀναγκαίως τῆς ἐξουσίας ταύτης πάντες, ὅσοι εἰσὶ διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων καί προεστῶτες τῶν διαφόρων κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν»¹⁰⁰.

Πάντως ὀφείλουμε νά τονίσουμε, ὅτι, δογματικῶς, ἡ πιό σαφῆς ἀπάντηση δόθηκε ἀπό τόν Ἀπόστολο Παῦλο καί εἶναι αὐτή, πού ὑπογράμμισε καί ὁ Νικόδημος Μίλας στό προαναφερθέν σύγγραμμά του: «... καί πάντα ὑπέταξεν ὑπό τούς πόδας αὐτοῦ, καί αὐτόν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπέρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐστί τό σῶμα αὐτοῦ, τό πλήρωμα τοῦ τά πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου¹⁰¹».

100. Ὁ.π., σσ. 294-295.

101. ΕΦΕΣ. α' 22-23.

Εἶναι, ἐπομένως, ἡλίου φαεινότερον, μέ τεκμηρίωση, ἱστορική, ἱεροκανονική, δογματική, Ἀγιογραφική καί Πατερική, ὅτι οὐδεὶς ἀπὸ τούς Προκαθημένους, Πατριάρχες ἢ Προέδρους Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, μπορεῖ νά ἀντικαταστήσει τή μόνη διαχρονική Κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Ἡ Ἐκκλησία στή συνοδικότητα καί καθολικότητά της δέν ἔχει ἄλλη Κεφαλή ἐκτός ἀπό τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι εἶναι ἐκεῖνες, πού ἀσκοῦν τήν ἀνώτατη κανονική ἐξουσία μέσα στήν Ἐκκλησία καί ὄχι ὁ ὁποιοσδήποτε Προκαθήμενος Ὁρθοδόξου τοπικῆς Ἐκκλησίας.

Ὡς ἀλάθητος καί ὑπέρτατος θεσμός τῆς Ἐκκλησίας ἔχει ἀνέκαθεν πιστευθεῖ καί ἐκκλησιολογικῶς ἐρμηνευθεῖ ἀπό τήν Ἐκκλησία ἢ Οἰκουμενική Σύνοδος. «Μόνη γάρ ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος», τονίζει ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, ὅπως ἔχει ἀναφερθεῖ, «εἶναι ὁ ἔσχατος καί κοινότατος Κριτής πάντων τῶν Πατριαρχῶν, ὡς εἶπομεν, καί ἄλλος οὐδεὶς»¹⁰².

102. ΑΓΑΠΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΟ-

Ὁφείλει, λοιπόν, ὁ ὅποιοσδήποτε φιλόδοξος Προκαθήμενος Ὁρθοδόξου τοπικῆς Ἐκκλησίας νά ἐνθουμεῖται πάντοτε τήν ἀπάντηση, πού ἔδωσε ὁ Κύριος στούς δύο μαθητές του, Ἰάκωβο καί Ἰωάννη, τούς υἱούς Ζεβεδαίου, ὅταν ζητοῦσαν πρωτοκαθεδρίες, προκαλώντας τούς ὑπόλοιπους μαθητές, ὥστε νά ἀγανακτοῦν ἐναντίον τους: «Ὁ δέ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτούς λέγει αὐτοῖς· οἶδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καί οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν· οὐχ οὕτω δέ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐάν θέλη γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος, καί ὅς ἐάν θέλη ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος»¹⁰³.

Ἀσφαλῶς, ὅλα τά πιά πάνω λεχθέντα θά εἶχε ὑπόψη του ὁ συντάκτης τῆς Πατριαρχικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ ἔτους 1895, ὁ ὁποῖος, ἀπαντώντας στήν παπική πρόσκληση γιά ψευδοένωση ὑπό τόν Πάπα τῆς Ρώμης, ἀναιρεῖ μέ συντομία ὅλες τίς παπικές κακοδοξίες, γράφοντας γιά τό «πρωτεῖο» τοῦ Πάπα τά ἀκόλουθα: «Ἄλλ' ἀνατρέχοντες εἰς τούς Πατέρας καί

ΝΑΧΟΥ, *Πηδάλιον*, Ἀθήναι 1957, σ. 193: Ὑπομνηματισμός τοῦ θ' Κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

103. *ΜΑΡΚ.* ι' 42-44.

τάς Οἰκουμενικάς Συνόδους τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρώτων ἐννέα αἰώνων πληροφορούμεθα, ὅτι οὐδέποτε ἐθεωρήθη ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης ὡς ἡ ἀνωτάτη ἀρχή καί ἀλάνθαστος κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, καί ὅτι πᾶς ἐπίσκοπός ἐστι κεφαλή καί πρόεδρος τῆς ἑαυτοῦ κατά μέρος Ἐκκλησίας, ὑποκείμενος μόνον ταῖς συνοδικαῖς τῆς καθόλου Ἐκκλησίας διατάξεσι τε καί ἀποφάσεσιν ὡς μόναις ἀλανθάστοις, ἥκιστα τοῦ κανόνος τούτου ἐξαιρουμένου τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ὡς δείκνυσιν ἡ ἐκκλησιαστική ἱστορία, μόνος δέ αἰώνιος ἀρχηγός καί κεφαλή ἀθάνατος τῆς Ἐκκλησίας ἐστίν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός...»¹⁰⁴. Καί ἐδῶ πρέπει νά ἀναφέρουμε, ὅτι ἡ Ἐγκύκλιος αὐτή ὑπογράφεται ἀπό τόν τότε Οἰκουμενικό Πατριάρχη Ἄνθιμο, μαζί μέ ἄλλους δώδεκα Μητροπολίτες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Μέ ὅλα αὐτά τά παρατεθέντα πιό πάνω τεκμηριωμένα ἐπιχειρήματα, καταρρίπτεται, πιστεύω, τό-

104. Ἐγκύκλιος. Πατριαρχική καί Συνοδική Ἐπιστολή, πρὸς τοὺς Ἱερωτάτους καί Θεοφιλεστάτους, ἐν Χριστῶ Ἀδελφούς, Μητροπολίτας καί Ἐπισκόπους, καί τόν περί αὐτοὺς Ἱερόν καί Εὐαγῆ Κλῆρον, καί ἅπαν τό εὐσεβές καί Ὁρθόδοξον πλήρωμα τοῦ Ἁγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καί Πατριαρχικοῦ Θρόνου Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1895, σσ. 10-11.

σο ιεροκανονικά όσο και δογματικά ή καινοφανής θεωρία, ότι ο έκαστοτε Οικουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως είναι ή Κεφαλή τῆς Ὁρθόδοξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΕΝΔΗΜΟΥΣΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Είλικρινά διερωτώμαι, μήπως αυτή ή διεκδίκηση μοναρχικῶν δικαιωμάτων, ἐπί ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι καί ὁ λόγος, πού ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἀπέφυγε, πρὶν ἐκδώσει τόν Τόμο Αὐτοκεφαλίας τῆς Οὐκρανίας, τή σύγκληση Συνάξεως τῶν Προκαθημένων ὄλων τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, γιά νά ἔχει τή γνώμη-συγκατάθεση καί τῶν ὑπολοίπων Ἐκκλησιῶν; Καί ἐφόσον ἀπέφυγε τή Σύναξη ὄλων τῶν Προκαθημένων, γιατί δέν ἀκολούθησε, τοῦλάχιστον, τήν καθιερωμένη κανονική παράδοση, πού ἐφαρμόσθηκε, κατά τούς χρόνους, μετά τό μεγάλο σχίσμα τοῦ 1054 καί, γενικότερα, κατά τούς χαλεπούς καιρούς τῆς μεταβυζαντινῆς περιόδου ἀπό τούς προκατόχους του, τήν παράδοση, δηλαδή, τῆς Μείζονος Ἐνδημούσης Συνόδου στήν Κωνσταντινούπολη;

Εἶναι γνωστό ὅτι, «μετά τό μεγάλο σχίσμα (1054) καί τήν ἐγκαθίδρυση ἀπό τούς Σταυροφόρους Λατίνων Ἱεραρχῶν στά Πατριαρχεῖα Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων καί στήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, κατά

τήν αντιμετώπιση σοβαρῶν ζητημάτων πίστεως ἢ κανονικῆς τάξεως, προσεκαλοῦντο καί συμμετεῖχαν στήν Πατριαρχική Σύνοδο καί οἱ ἐνδημοῦντες ἐμπερίστατοι Πατριάρχες καί Ἱεράρχες τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν»¹⁰⁵. Ἡ Σύνοδος αὐτή χαρακτηριζόταν, κατά τόν Καθηγητή Βλάσιο Φειδᾶ, Ἐνδημοῦσα Σύνοδος καί ἦταν σύμφωνη μέ τά ἐξαιρετικά προνόμια τοῦ Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς τοῦ «Πρώτου Θρόνου στήν Ἀνατολή»¹⁰⁶.

Μάλιστα, κατά τόν ἴδιο, ἡ Μείζων Ἐνδημοῦσα Σύνοδος ἦταν μία διευρυμένη Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, στήν ὁποία προσεκαλοῦντο καί συμμετεῖχαν καί οἱ παρεπιδημοῦντες στήν Κωνσταντινούπολη ἐμπερίστατοι Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς ἢ ἐκπρόσωποί τους, ὑπό τήν Προεδρία πάντοτε τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη, γιά τή συνοδική αντιμετώπιση τῶν ἀπειλούντων τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας σοβαρῶν ζητημάτων πίστεως ἢ κανονικῆς τάξεως. Πράγματι, τό κῦρος τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν τῶν Μειζόνων Ἐνδημουσῶν Συνόδων τῆς Κωνστα-

105. ΒΛ. ΙΩ. ΦΕΙΔΑ, «Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Ἡ διαχρονική ἐκκλησιαστική διακονία του», *Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο - Ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία*, Ἀθήνα 1989, σ. 33.

106. Ὁ.π., σ. 33.

ντινουπόλεως ἦταν αὐξημένο καί ἀδιαμφισβήτητο, γιατί εἶχαν τή συναίνεση καί τῶν λοιπῶν Πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς. Μείζονες Ἐνδημοῦσες Σύνοδοι συγκλήθηκαν, μεταξύ ἄλλων, μέ σκοπό:

α. Τήν ἀποκήρυξη τῆς Ἐνωτικῆς Συνόδου τῆς Φλωρεντίας (1484),

β. Τήν καταδίκη τῆς ἀποδιδομένης στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Κύριλλο Λούκαρη Καλβινικῆς Ὁμολογίας Πίστεως (1638, 1642, 1672, 1691),

γ. Τήν ἀντιμετώπιση τοῦ πολύπλοκου Σιναΐτικοῦ Ζητήματος (1575, 1615, 1645, 1648, 1670),

δ. Τήν ἀξιολόγηση τῶν Ἀγγλικανῶν Ἀνωμότων (1718, 1723, 1727),

ε. Τήν καταδίκη τῶν ἐθνοφυλετικῶν παροξυσμῶν τῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας (1872)¹⁰⁷, καί ἄλλες.

Ἰδιαιτέρως πρέπει νά ἐνθυμούμεθα πάντοτε, ὅτι Μείζων Ἐνδημοῦσα Σύνοδος συγκλήθηκε στήν Κων-

107. ΒΛ. ΙΩ. ΦΕΙΔΑ, «Ἡ Συνοδική Πράξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (1686) καί ἡ Αὐτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας Οὐκρανίας», 28 Νοεμβρίου 2018, <https://www.orthodoxia.info/news/h-συνοδική-πράξη-του-οικουμενικού-πατρ/>

σταντινούπολη, τό 1590, γιά τήν ἐπικύρωση τῆς ἀποφάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ Ἱερεμίου Β΄ νά ἀνακηρύξει τό 1589 μέ Πατριαρχικό Χρυσόβουλλο τή Μητρόπολη Μόσχας σέ Πατριαρχεῖο. Μάλιστα τέσσερα χρόνια μετά, τό 1593, συγκλήθηκε καί πάλι Μείζων Ἐνδημοῦσα Σύνοδος, γιά νά ἐκφράσει τή συναίνεσή του καί ὁ νεοεκλεγείς τότε Πατριάρχῃς Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Πηγαῖς.

Εἶμαι βέβαιος πώς, ἐάν τοῦτο ἔπραττε καί ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχῃς Κωνσταντινουπόλεως κ.κ. Βαρθολομαῖος καί γιά τήν περίπτωση τῆς Οὔκρανίας, τότε, ἀσφαλῶς, πιό ἰσχυρή θά ἦταν σήμερα ἡ θέση του ἀναφορικά μέ τό θέμα τῆς Αὐτοκεφαλίας τῆς Οὔκρανίας, γιατί πολλά θά ἀποφεύγονταν λάθη.

ΤΟ ΣΥΝΟΔΙΚΟ ΚΑΙ ΙΕΡΑΡΧΙΚΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἐπειδή στά κείμενα τῆς ἀνά χειρας ἐκδόσεως ἐπανειλημμένως γίνεται λόγος γιά τό Συνοδικό, Συλλογικό καί Δημοκρατικό Σύστημα Διοικήσεως τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, σέ ἀντίθεση μέ τό μοναρχικό καί ἀπόλυτα συγκεντρωτικό παπικό σύστημα διοικήσεως τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, θά ἦταν παράλειψη, ἐάν δέν ἀσχολούμασταν, ἔστω καί δι' ὀλίγων, ἀκροθιγῶς, μέ τό Ὁρθόδοξο Συνοδικό Σύστημα Διοικήσεως.

Ἡ ἀρχαία καί ἀδιαίρετη Ἐκκλησία, ἔχουσα βαθύτατη τή συναίσθηση, ὅτι ἀποτελεῖ τό μυστικό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὅτι, δηλαδή, εἶναι ἐνιαῖος καί ἀδιαίρετος, θεῖος καί ἀνθρώπινος, ὁρατός καί ἀόρατος ὀργανισμός, μέ μοναδική κεφαλή τόν θεῖο ἰδρυτή της, τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, θεμελίωσε τήν ὅλη ὀργάνωσή της πάνω στή βασική αὐτή ἀρχή. Ἔτσι, ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία βρῆκε τή μορφή τοῦ πολιτεύματός της ὄχι στό μοναρχικό, ἀπολυταρχικό σύστημα, ἀλλά στό Συνοδικό καί Συλλογικό Σύστημα, καί μάλιστα στήν Οἰκουμενική Σύ-

νοδο. Ἡ μορφή αὐτή τοῦ πολιτεύματος, ἀνταποκρι-
νόμενη πλήρως στήν οὐσία καί στήν ἀποστολή τῆς
Ἐκκλησίας, ὡς τοῦ κατ' ἐξοχήν πνευματικοῦ καί
ὑπερκόσμιου ὀργανισμοῦ, ἐναρμόνιζε τόν ἀνθρώ-
πινο τῆς Ἐκκλησίας παράγοντα πρὸς τό θεῖο αὐτῆς
μέγεθος, θέτοντας τόν πρῶτο (τόν ἀνθρώπινο) σέ
θέση ὑποταγῆς πρὸς τό δεύτερο (τό θεῖο) καί ἀπο-
καλύπτοντας τό θεῖο ὡς τήν ὑπέρτατη ἀρχή τῆς
Ἐκκλησίας¹⁰⁸. Ἡ μία, λοιπόν, καί ἀδιαίρετη, πρό τοῦ
μεγάλου σχίσματος, Ἐκκλησία εἶχε ὡς ἀνώτατο συλ-
λογικό ὄργανο τήν Οἰκουμενική Σύνοδο. Τό Συνο-
δικό αὐτό Σύστημα Διοικήσεως παρέλαβε καί συ-
νέχισε ἡ Ὁρθόδοξη Καθολική Ἐκκλησία. Ἡ Οἰκου-
μενική Σύνοδος ἀποτελέσε καί ἀποτελεῖ τό ὑπέρτατο
νομοθετικό, διοικητικό καί δικαστικό ὄργανο, τόσο
τῆς ἀρχαίας, πρό τοῦ μεγάλου σχίσματος, ἀδιαίρετης
Ἐκκλησίας, ὅσο καί τῆς Ὁρθόδοξης Καθολικῆς
Ἐκκλησίας, πού συνιστᾷ τή συνέχειά της. Μέ τίς
Οἰκουμενικές Συνόδους ρυθμίσθηκαν ὄχι μόνο οἱ
θεμελιώδεις ἀρχές τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοργάνωσης,
ἀλλά ὀριοθετήθηκαν καί τά δόγματα τῆς Ἐκκλησίας.

108. Κ. ΜΟΥΡΑΤΙΔΟΥ (Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν),
Κανονικόν Δίκαιον, Πανεπιστημιακαί Παραδόσεις, Ἀθῆναι 1972,
σ. 171.

Πρέπει, ἐπίσης, νά τονισθεῖ καί διευκρινισθεῖ, ὅτι: «Ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος ἀποτελεῖ μὲν ἐξ ἐπόψεως δικαίου τό ἀνώτατον συλλογικόν ὄργανον διακυβερνήσεως τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας, ὅμως, αἱ ἀποφάσεις ὑπόκεινται εἰς τόν ἔλεγχον τῆς “Ἐκκλησιαστικῆς Συνειδήσεως”, τῆς ὁμοθύμου δηλαδή κοινῆς γνώμης κλήρου καί λαοῦ, ἡ ὁποία, ἂν καί δέν δύναται νά καθορισθῆ εἰς ὀργανικήν τινα ἔκφραση, ἀποτελεῖ τήν ὑψίστην δύναμιν ὑπέρ τὰς Οἰκουμενικάς Συνόδους, τῶν ὁποίων ὁ τελικός χαρακτηρισμός ὡς Οἰκουμενικῶν δέν ἐξαρτᾶται τόσον ἐκ τῆς συγκλήσεως αὐτῶν ὡς τοιούτων, ὅσον ἐκ τῆς ἀναγνώρισεως αὐτῶν ὡς Οἰκουμενικῶν ὑπό τῆς συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ὑψίστη αὕτη σημασία καί σπουδαιότης, τήν ὁποίαν κατέχει ἡ “Ἐκκλησιαστική Συνείδησις” ἐν τῇ διαμορφώσει τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Πολιτεύματος, ἀποτελεῖ, οὕτως εἰπεῖν, τό ἐπιστέγασμα τῶν βασικῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἐρρυθμίζουν τό πολίτευμα τῆς ἀρχαίας καί ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας. Οὐχί, δηλαδή, ἡ βούλησις ἑνός ἀνθρώπου... ἀπετέλει τήν πηγὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας, ἐξ ἐπόψεως δικαίου, ἀλλὰ ἡ βούλησις τοῦ σώματος τῆς Ἱεραρχίας, ἥτις κλιμακωτῶς, διὰ τῶν Ἐπισκόπων καί τῶν Ἐπαρχιακῶν καί ἐν συνεχείᾳ τῶν Πατριαρχικῶν Συνόδων, καί δὴ καί τῶν Οἰκουμε-

νικῶν, ἀνεφέρετο εἰς τήν θείαν τῆς Ἐκκλησίας Κεφαλήν, “ἵνα ἦ τά πάντα καί ἐν πᾶσι Χριστός” (Κολ. γ’ 11). Διά τοῦ τρόπου δέ αὐτοῦ ἐξήρητο ὁ κατ’ ἐξοχήν πνευματικός καί ὑπερκόσμιος τῆς Ἐκκλησίας χαρακτήρ καί διεκρατεῖτο ζῶσα ἡ πεποίθησις τῶν πιστῶν, ὅτι ὁ ἀληθής καί μόνος πράγματι κυβερνῶν τήν Ἐκκλησίαν εἶναι αὐτός ὁ Κύριος, τῆς ἱεραρχίας ἀποτελούσης ἀπλῶς τό ὄργανον, δι’ οὗ αὐθεντικῶς ἐπιτυγχάνεται ἡ τῆς Ἐκκλησίας διακυβέρνησις»¹⁰⁹.

Τό Συνοδικό αὐτό σύστημα, πού ἀποτελεῖ τό πολίτευμα τῆς Ὁρθόδοξης Καθολικῆς Ἐκκλησίας καί τό ὁποῖο ἀποκορυφώνεται στόν θεσμό τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐνεργοποιεῖτο μόνο, ὅταν παρίστατο ἀνάγκη νά ἀποφανθοῦν ἀπό κοινοῦ ὅλες οἱ κατά τόπους Ἐκκλησίες ὄχι γιά τοπικές ὑποθέσεις κάποιας ἐπί μέρους Ἐκκλησίας, ἀλλά γιά πολύ σπουδαῖα καί σοβαρά θέματα, τά ὁποῖα ἀφοροῦσαν τήν καθόλου Παγκόσμια Ἐκκλησία, ὅπως π.χ. θέματα πίστεως (δόγματα, αἵρέσεις), ἐκκλησιαστικῆς διοργάνωσης (κανόνες) καί ἄλλα.

Οἱ βάσεις, πάνω στίς ὁποῖες θεμελιώθηκε τό Συνοδικό αὐτό σύστημα τῆς Ὁρθόδοξης Καθολικῆς

109. Ὁ.π., σσ. 169-170.

Ἐκκλησίας, τέθηκαν ἀπό αὐτούς τούς ἴδιους τούς Ἀποστόλους. «Ἡ συνοδικότητα», τονίζει ὁ Ὁμότιμος Καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Παναγιώτης Μπούμης, «διαφαίνεται καί ὑποδεικνύεται ἀπό τίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων», ὅπου στό κεφάλαιο ιε' ἔχουμε τίς ἐξῆς ἐκφράσεις:

α. «Ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις καί τοῖς πρεσβυτέροις σύν ὅλη τῇ Ἐκκλησίᾳ...» (στίχ. 22).

β. «Ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδόν...» (στίχ. 25).

γ. «Ἔδοξε γάρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καί ἡμῖν...» (στίχ. 28)¹¹⁰.

Ἀπό ὀρισμένες, ὅμως, ἐκφράσεις μερικῶν χωρίων τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, δέν κατοχυρώνεται μόνο ὁ χαρακτηρισμός Συνοδικό Πολίτευμα, ἀλλά καί ὁ χαρακτηρισμός Ἱεραρχικό Πολίτευμα, ἀφοῦ τό Πολίτευμα τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας δέν εἶναι μόνο Συνοδικό, ἀλλά καί Ἱεραρχικό. Ἔτσι, στό κεφάλαιο 15 τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων ἔχου-

110. Π. Ι. ΜΠΟΥΜΗ (Ὁμότιμου Καθηγητῆ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν), «Τό πολίτευμα τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας», 4 Δεκεμβρίου 2019, www.romfea.gr/epikairotita-xronika/33524-to-poli-teuma-tis-orthodojis-ekklisias

με καί τίς ἐξῆς ἐκφράσεις, πού ὑποδεικνύουν τήν Ἱεραρχικότητα τοῦ Συνοδικοῦ Πολιτεύματος τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας:

α. «Συνήχθησαν δέ οἱ ἀπόστολοι καί οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περί τοῦ λόγου τούτου» (στίχ. 6).

β. «Πολλῆς δέ συζητήσεως γενομένης ἀναστάς Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτούς» (στίχ. 7).

γ. «Ἐσίγησε δέ πᾶν τό πλῆθος καί ἤκουον Βαρνάβα καί Παύλου ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεός σημεῖα καί τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσι δι' αὐτῶν» (στίχ. 12).

δ. «Μετά δέ τό σιγῆσαι αὐτούς ἀπεκρίθη Ἰάκωβος λέγων» (στίχ. 13)¹¹¹.

Ἀπό τίς ἐκφράσεις αὐτές τῶν μνημονευθέντων χωρίων τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων διακρίνεται ἡ ἀρμοδιότητα καί ἡ εὐθύνη τῶν Ἀποστόλων-Ἱεραρχῶν γιά τή λήψη τῆς συνοδικῆς ἀποφάσεως. Στήν Ἀποστολική αὐτή Σύνοδο παίρνουν τελικά τόν λόγο τέσσερις Ἀπόστολοι, πού βρίσκονταν στήν κορυφή τῆς πυραμίδας τῆς συνοδικῆς συναθροίσεως, ὡς ἱεράρχες καί ποιμένες, ὁ Πέτρος, ὁ Παῦλος, ὁ Βαρνάβας καί ὁ Ἰάκωβος.

111. Ο.π.

Τό ὅτι, ὅμως, τό Σύστημα Διοικήσεως τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας εἶναι Συνοδικό-Ἱεραρχικό φαίνεται καί ἀπό ὀρισμένα χωρία Ἁγίων Πατέρων. Ἐνδεικτικά ἀναφέρουμε τόν Ἅγιο Ἰωάννη τόν Χρυσόστομο, ὁ ὁποῖος, ἐρμηνεύοντας τό ψαλμικό χωρίο «Ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν Ἐκκλησίᾳ ὁσίων» (Ψαλμ. ρμθ', 1), λέγει: «Δείκνυσιν γάρ, ὅτι ὁμοῦ καί μετά συμφωνίας ἀπάσης δεῖ τὰς εὐφημίας ἀναφέρειν. Ἐκκλησία γάρ συστήματος καί συνόδου ἐστίν ὄνομα»¹¹².

«Ἐνῶ, ὅμως», τονίζει ὁ Νικόδημος Μίλας, «τό ὄργανον τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας ἐπί τῆς καθόλου Ἐκκλησίας εἶναι ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος, ἐν ταῖς μερικαῖς Ἐκκλησίαις τό ὄργανον τοῦτο ἐστίν ἡ τοπική σύνοδος»¹¹³.

Ὁ τοπικός Συνοδικός θεσμός εἶναι θεσμοθετημένος καί νομοθετημένος ἀπό τούς θείους καί ἱερούς

112. ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Εἰς τόν ρμθ' ψαλμόν*, PG 55, 493. Πρβλ. ΙΕΡΟΘΕΟΥ (Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου), «Ὁ ὄρος “Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία”», 27 Ἰουνίου 2019, orthodoxianewsagency.gr/mitropolitiko_ergo/i-μ-ναυπάκτου-και-αγίου-βλασίου/sevasmiotatou-nayraktou-ierotheou-o-oros-aytokefali-ekklisia/

113. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΙΛΑ (Ἐπισκόπου Ζάρας τῆς Δαλματικῆς), *Τό Ἐκκλησιαστικόν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, ἐν Ἀθήναις 1906, σ. 444.

Κανόνες. Ἔτσι ὁ λζ' Ἀποστολικός Κανόνας, πού ἐπικυρώθηκε ἀπό τήν Πενθέκτη Οἰκουμενική Σύνοδο, ὀρίζει: «Δεύτερον τοῦ ἔτους σύνοδος γινέσθω τῶν Ἐπισκόπων, καί ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλως τά δόγματα τῆς εὐσεβείας, καί τās ἐμπιπτούσας ἐκκλησιαστικάς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν, ἅπαξ μὲν, τῇ τετάρτῃ ἐβδομάδι τῆς Πεντηκοστῆς, δεύτερον δέ, Ὑπερβερεταίου (Ὀκτωβρίου) δωδεκάτῃ»¹¹⁴. Ὁ Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης στά ἐρμηνευτικά του σχόλια στόν Κανόνα αὐτό μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι «ὁ μὲν καιρός τῆς μᾶς ἀπό τās δύο ταύτας συνόδους, μετετέθη συμφερόντως ἀπό τόν ε'. τῆς Οἰκουμενικῆς Α' Συνόδου, εἰς τό νά συναθροίζηται προτῆτερα ἀπό τήν Ἁγίαν Τεσσαρακοστήν, διά νά ἀσηκωθῇ ἀπό τό μέσον μέ τήν κρίσιν τῆς Συνόδου, κάθε διαφορά καί ἐμπάθεια ὁποῦ ἤθελαν ἔχη οἱ Κληρικοί καί Λαϊκοί πρὸς ἀλλήλους, καί πρὸς τόν Ἀρχιερέα των, καί ἔτσι νά προσφερθῇ ἀπό αὐτούς καθαρῶς καί ἀπαθῶς πρὸς τόν Θεόν, τῆς νηστείας τό δῶρον»¹¹⁵. Πράγματι ὁ ε' Κανόνας τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου λέγει,

114. ΑΓΑΠΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ, *Πηδάλιον*, Ἀθήναι 1957, σ. 41.

115. *Ο.π.*, σ. 41.

μεταξύ ἄλλων, καί τά ἐξῆς: «Αἱ δέ σύνοδοι γινέσθωσαν, μία μὲν, πρό τῆς Τεσσαρακοστῆς, ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρουμένης, τό δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ Θεῷ· δευτέρα δέ, περί τόν τοῦ μετοπώρου (Φθινοπώρου) καιρόν»¹¹⁶.

Μέ τό ἴδιο θέμα, τῆς συγκλήσεως, δηλαδή, τῶν Τοπικῶν Συνόδων, ἀναφέρονται καί οἱ Κανόνες ἰθ' τῆς Δ', ἡ' τῆς ΣΤ' καί στ' τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ὁ ἰθ' Κανόνας τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου λέγει: «᾿Ωρισε τοίνυν ἡ ἁγία Σύνοδος, κατά τούς τῶν ἁγίων Πατέρων Κανόνας, δίς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπί τό αὐτό συντρέχειν καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν τούς Ἐπισκόπους, ἔνθα ἂν ὁ τῆς Μητροπόλεως Ἐπίσκοπος δοκιμάσῃ, καί διορθοῦν ἕκαστα τά ἀνακύπτοντα. Τούς δέ μή συνιόντας Ἐπισκόπους ἐνδημοῦντας ταῖς ἑαυτῶν πόλεσιν, καί ταῦτα ἐν ὑγιείᾳ διάγοντας, καί πάσης ἀπαραιτήτου καί ἀναγκαίας ἀσχολίας ὄντας ἐλευθέρους, ἀδελφικῶς ἐπιπλήττεσθαι»¹¹⁷.

Καθιστᾶ, δηλαδή, ὁ Κανόνας αὐτός ὑποχρεωτική τήν παρουσία τῶν Ἐπισκόπων στίς δύο ἐτήσιες Σύνοδους καί ὀρίζει νά τιμωροῦνται μέ ἐπίπληξη οἱ

116. Ὁ.π., σ. 128.

117. Ὁ.π., σ. 201.

Ἐπίσκοποι, πού ἀδικαιολόγητα ἀπουσιάζουν. Ὁ ἡ Κανόνας τῆς ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀφοῦ υἱοθετεῖ τά σχετικά μέ τίς τοπικές Συνόδους θεσπισθέντα ἀπό τούς Ἁγίους Πατέρες τῶν προηγουμένων Συνόδων, διαφοροποιεῖται ὡς πρὸς τόν ἐτήσιο ἀριθμὸ συγκλήσεως αὐτῶν, ἐπισημαίνοντας τά ἐξῆς: «Ἐπειδὴ δέ διὰ τε τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομάς, διὰ τε τὰς προσπιπούσας ἑτέρας αἰτίας, ἀδυνάτως οἱ τῶν Ἐκκλησιῶν Πρόεδροι ἔχουσιν, δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ τὰς Συνόδους ποιεῖσθαι, ἔδοξεν ὡς τρόπῳ παντὶ ἅπαξ τοῦ ἔτους τὴν τῶν προγεγραμμένων Ἐπισκόπων διά τά, ὡς εἰκός, ἀναφύμενα ἐκκλησιαστικά κεφάλαια ἐκάστη ἐπαρχία, γίνεσθαι Σύνοδον, ἀπὸ τῆς ἀγίας τοῦ Πάσχα ἑορτῆς, καὶ μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός ἐκάστου ἔτους, κατὰ τόν τόπον, ὃν ὁ τῆς Μητροπόλεως, καθά προεῖρηται, δοκιμάσει Ἐπίσκοπος»¹¹⁸.

Τέλος, ὁ στ΄ Κανόνας τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀνανεώνει τόν ἡ΄ τῆς ΣΤ΄ Συνόδου, πού ὀρίζει νά γίνεται μόνο μία Σύνοδος τόν χρόνο, λόγω τῶν ἀνυπέρβλητων δυσκολιῶν, ἐξαιτίας τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων. Προσθέτει δέ ὁ Κανόνας αὐτός, ὅτι,

118. Ὁ.π., σσ. 225-226.

ὅποιος μὲν ἀπὸ τούς ἄρχοντες ἐμποδίσει τή σύγκληση τῆς Συνόδου νά ἀφορίζεται, ὅποιος δέ Μητροπολίτης ἀμελήσει νά πράξει τοῦτο, νά συγκαλεῖ, δηλαδή, ἅπαξ τοῦ ἔτους τή Σύνοδο, νά τιμωρεῖται μέ ἐπιτίμια. Συγκεκριμένα ἀναφέρεται, ὅτι: «...ᾧρισαν οἱ τῆς ἕκτης Συνόδου ὅσιοι Πατέρες, ἐξάπαντος τρόπου καί προφάσεως, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ γίνεσθαι, καί τά ἐσφαλμένα διορθοῦσθαι. Τοῦτον οὖν τόν Κανόνα καί ἡμεῖς ἀνανεοῦμεν· καί εἴ τις εὐρεθῆ ἄρχων τοῦτο κωλύων, ἀφοριζέσθω. Εἰ δέ τις ἐκ τῶν Μητροπολιτῶν ἀμελήσει τοῦτο γίνεσθαι, ἐκτός ἀνάγκης καί βίας, καί τινος εὐλόγου προφάσεως, τοῖς ἐπιτιμίοις ὑποκείσθω»¹¹⁹. Μέ τό ἴδιο θέμα ἀσχολεῖται καί ὁ κ' Κανόνας τῆς Ἀντιοχείας, ὅπως καί ὁ μ' Κανόνας τῆς Λαοδικείας.

Ἡ βάση, ὅμως, λειτουργίας τοῦ Συνοδικοῦ καί Ἱεραρχικοῦ Πολιτεύματος τῶν ἐπί μέρους Ἐκκλησιῶν εἶναι ὁ λδ' Ἀποστολικός Κανόνας, ὁ ὁποῖος τονίζει ὅτι ὁ Μητροπολίτης κάθε ἐπαρχίας ὀφείλει νά δέχεται τήν τιμή τῶν Ἐπισκόπων του, οἱ ὁποῖοι δέν πρέπει νά κάμνουν ὀτιδήποτε, τό ὁποῖο ὑπερβαίνει τά ὅρια τῆς Ἐπισκοπῆς τους, χωρίς τή γνώμη

119. Ὁ.π., σ. 327.

του, αλλά και εκείνος δέν πρέπει νά κάμνει ότιδή-
ποτε, χωρίς τή γνώμη ὄλων τῶν Ἐπισκόπων. Μέ τόν
τρόπο αὐτό φαίνεται τό Συνοδικό καί Ἱεραρχικό Σύ-
στημα Διοικήσεως κάθε τοπικῆς Ἐκκλησίας. Ὅρίζει
ὁ λδ' Ἀποστολικός Κανόνας κατά λέξη τά ἐξῆς:
«Τούς Ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους, εἰδέναι χρή τόν
ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καί ἡγεῖσθαι αὐτόν ὡς κεφαλήν,
καί μηδέν τι πράττειν περιττόν ἄνευ τῆς ἐκείνου
γνώμης· μόνα δέ πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ
παροικία ἐπιβάλλει, καί ταῖς ὑπ' αὐτήν χώραις. Ἀλλά
μηδέ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιείτω τι.
Οὕτω γάρ ὁμόνοια ἔσται, καί δοξασθήσεται ὁ Θεός,
διά Κυρίου ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ Πατήρ, καί ὁ Υἱός,
καί τό ἅγιον Πνεῦμα»¹²⁰.

Προκειμένου νά γίνει ἀπό ὄλους κατανοητό τό
περιεχόμενο τοῦ Κανόνα αὐτοῦ, θεωροῦμε σκόπιμο
νά παραθέσουμε τήν ἐρμηνεία του, ὅπως αὐτή ὑπάρ-
χει στό Πηδάλιον, καί ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἀκόλουθη:
«Ὅλοι οἱ Ἐπίσκοποι τῆς κάθε ἐπαρχίας πρέπει νά
γνωρίζουν ἐκεῖνον, ὅπου εἶναι πρῶτος ἀνάμεσα εἰς
αὐτούς, ἤτοι τόν Μητροπολίτην· καί νά νομίζωσιν
αὐτόν ὡς κεφαλήν ἰδικήν των, καί χωρίς τήν αὐτοῦ

120. Ὁ.π., σ. 36.

γνώμην νά μή κάμνουσι κἀνένα πρᾶγμα περιττόν: ὅπου δέν ἀνήκει δηλαδή εἰς τάς ἐνορίας τῶν Ἐπισκοπῶν τους, ἀλλ' ὑπερβαῖνον αὐτάς, ἀποβλέπει εἰς τήν κοινήν ὅλης τῆς ἐπαρχίας κατάστασιν· καθώς, λόγου χάριν, εἶναι τά περί δογμάτων ζητήματα, αἱ οἰκονομῖαι καί διορθώσεις τῶν κοινῶν σφαλμάτων, αἱ καταστάσεις καί χειροτονῖαι τῶν Ἀρχιερέων, καί ἄλλα παρόμοια. Ἀλλά νά συνάγωνται εἰς τόν Μητροπολίτην, καί μαζί μέ αὐτόν νά συμβουλευόνται διά τά τοιαῦτα κοινά πράγματα, καί ἐκεῖνο ὅπου ἤθελε φανῆ περί αὐτῶν καλλίτερον, κοινῶς νά ἀποφασίζηται. Ὁ καθ' ἕνα ἀπό τούς Ἐπισκόπους, ἐκεῖνα μόνον νά πράττη καθ' ἑαυτόν, χωρίς τήν γνώμην τοῦ Μητροπολίτου του, ὅσα ἀνήκουσιν εἰς τά ὅρια τῆς ἐπισκοπῆς του, καί εἰς τάς χώρας, ὅπου εἰς τήν Ἐπισκοπήν του εἶναι ὑποκείμενα. Καθώς ὅμως οἱ Ἐπίσκοποι δέν πρέπει νά πράττωσι κἀνένα πρᾶγμα κοινόν χωρίς τήν γνώμην τοῦ Μητροπολίτου, ἔτσι παρομοίως καί ὁ Μητροπολίτης, δέν πρέπει νά κάμνη κἀνένα τοιοῦτον κοινόν πρᾶγμα μόνος καί καθ' ἑαυτόν, χωρίς τήν γνώμην ὅλων του τῶν Ἐπισκόπων. Διά τί μέ τοῦτον τόν τρόπον θέλει εἶναι ὁμόνοια καί ἀγάπη, ἀνάμεσα καί εἰς τούς Ἐπισκόπους, καί Μητροπολίτας, καί εἰς Κληρικούς, καί εἰς Λαϊκούς. Ἐκ δέ τῆς ὁμονοίας ταύτης καί ἀγάπης θέλει δοξασθῆ

ὁ Θεός καί Πατήρ, διά μέσου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, Κυρίου δέ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἐφανερώσεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τό τοῦ Πατρός του ὄνομα, καί τήν ἀγάπην ἐνομοθέτησε, λέγων· “Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοί μαθηταί ἐστε, ἐάν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις” (Ἰω. ιγ’ 35). Καί θέλει δοξασθῆ ἐν τῷ ἀγίῳ του Πνεύματι, τό ὁποῖον διά τῆς χάριτος του ἤνωσεν ἡμᾶς εἰς μίαν πνευματικήν συνάφειαν. Ταυτόν εἰπεῖν, ἐκ τῆς ὁμοιοῦσας ταύτης, θέλει δοξασθῆ ἡ ἀγία Τριάς, ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός, καί τό ἅγιον Πνεῦμα, κατά τήν εὐαγγελικήν φωνήν, τήν λέγουσαν· “Οὕτω λαμψάτω τό φῶς ἡμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τά καλά ἔργα καί δοξάσωσι τόν Πατέρα ἡμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς” (Ματθ. ε’ 16)»¹²¹.

Στόν Ἀποστολικό αὐτό Κανόνα (λδ’ τῶν Ἀποστόλων) ὑπάρχει ὁμολογουμένως μία θαυμαστή ἰσορροπία, γιά νά ἐπικρατεῖ ἐνότητα στήν Ἐκκλησία, τόσο στίς ἐπί μέρους τοπικές Ἐκκλησίες, ὅσο καί στήν καθόλου Οἰκουμενική Ἐκκλησία. Γι’ αὐτό καί ὀφείλουμε νά διευκρινίσουμε, ὅτι, νάί μέν σύμφωνα μέ τόν Κανόνα αὐτό, ὀφείλουν οἱ Ἐπίσκοποι τῆς κά-

121. Ὁ.π., σσ. 36-37.

θε ἐπαρχίας νά ἀναγνωρίζουν τόν Πρῶτο ἀνάμεσά τους Μητροπολίτη (Προκαθήμενο) καί νά τόν θεωροῦν ὡς κεφαλή τους, καί χωρίς τή γνώμη του νά μὴν κάμνουν κανένα πρᾶγμα περιττό, πού νά ὑπερβαίνει, δηλαδή, τά ὅρια τῶν Ἱεραρχιῶν τους καί νά ἀφορᾷ γενικότερα σέ ὅλη τήν τοπική Ἐκκλησία, αὐτό, ὅμως, δέν παραχωρεῖ στόν Πρῶτο τό δικαίωμα νά καταχρᾶται τήν τιμή αὐτή καί νά ἐπεμβαίνει, χωρίς τή γνώμη καί ἄδεια τῶν Ἐπισκόπων του, στίς ἐσωτερικές ὑποθέσεις τῶν Ἐπισκοπῶν τους. Κατά τόν Ἀναστάσιο Βαβοῦσκο, «ἐντός τῶν γεωγραφικῶν αὐτῶν πλαισίων ὁ ποιμαίνων Ἐπίσκοπος εἶναι παντοδύναμος καί ἀδιαμφισβήτητος ἡγέτης, καθ' ὅλο τό διάστημα, πού βρίσκεται ἐν ζωῇ καί μπορεῖ νά ἐπιτελεῖ τά ποιμαντικά του καθήκοντα (βλ. 16^ο Κανόνα τῆς Πρωτοδευτέρας), ἀσκώντας τή διοίκηση τῆς ἐπαρχίας του καί διεκπεραιώνοντας τίς ὑποθέσεις της»¹²². Γι' αὐτό καί ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης στά ἐρμηνευτικά του σχόλια στόν Κανόνα λδ' τῶν

122. AN. BABOYΣKOY, «Ἡ Πανορθόδοξη ἀντιμετώπιση τοῦ “Οὐκρανικοῦ” ὡς ἰδέα καί ὡς πραγματικότητα», 3 Δεκεμβρίου 2019, <https://www.romfea.gr/katigories/10-apopseis/33510-i-panorthodoji-antimetopisi-tou-oukranikou-os-idea-kai-os-pragmatikotita>

Αγίων Αποστόλων υπογραμμίζει με έμφαση τά εξής πολύ ένδιαφέροντα: «Διά τοῦτο καί Ἰωάννης ὁ Κίτρουσ λέγει, ὅτι, ἐάν ὁ Μητροπολίτης λειτουργήσῃ εἰς Ἐπισκοπὴν Ἐπισκόπου, πρέπει νά κάμνη μέ τήν γνώμην καί ἄδειαν τοῦ Ἐπισκόπου του. Εἰς τά δίπτυχα ὁμως νά μνημονεύῃ τό ὄνομα τοῦ Πατριάρχου, καί οὐχί τοῦ Ἐπισκόπου του. Ἐπειδή εἶναι ἀνοίκειον ὁ μεγαλύτερος νά ἀναφέρῃ τό ὄνομα τοῦ μικροτέρου, παρά Ἀρμενοπούλ. ἐπιτομ. Κανόν. (Ἐπιγραφ. δ´)»¹²³.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, δέν θά μπορούσαμε νά μήν ἐπισημάνουμε μία ἀστοχία τοῦ ἐν ἰσχύι νέου Καταστατικοῦ Χάρτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, πού ἀφορᾷ στά δικαιώματα τοῦ ἐκάστοτε Προκαθημένου της. Στό ἄρθρο 12, παράγραφος θ´, δίνεται στόν Ἀρχιεπίσκοπο τό δικαίωμα νά «ιερουργεῖ σέ ὅλη τήν Κύπρο, **μέ ἀπλῆ ἀνακοίνωση στόν οἰκεῖο Ἀρχιερέα**»¹²⁴. (Ἡ ὑπογράμμιση δική μου). Ἡ νεοφανῆς φράση «μέ ἀπλῆ ἀνακοίνωση στόν οἰκεῖο

123. ΑΓΑΠΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ, *Πηδάλιον*, Ἀθήναι 1957, σ. 37.

124. *Καταστατικός Χάρτης τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου*, Λευκωσία 2010, σσ. 16-17: Ἄρθρο 12, παράγραφος θ´.

Ἀρχιερέα», εἶναι ἀντίθετη, ὅπως εἶδαμε, πρὸς τοὺς ἱερούς Κανόνες καί τὴν παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης Καθολικῆς Ἐκκλησίας καί ἐντελῶς ἀχρείαστη, γι' αὐτό καί καλό θά ἦταν νά παρεγράφετο.

Ἐν κατακλείδι, τονίζουμε τὰ ἀκόλουθα: Κατὰ τὴ θεμελιώδη περίοδο τῆς μίας καί ἀδιαίρετης Ἐκκλησίας ὁ παπικός θεσμός, ὡς ὑπέρτατη ἀρχή τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας καί πηγὴ κάθε ἐξουσίας, ἦταν ἄγνωστος. Ἡ μία καί ἀδιαίρετη, πρὶν ἀπὸ τὸ μεγάλο σχίσμα, Ἐκκλησία εἶχε ὡς ἀνώτατο συλλογικὸ ὄργανο τὴν Οἰκουμενικὴ Σύνοδο. Τό Συνοδικό αὐτό Σύστημα Διοικήσεως παρέλαβε καί συνέχισε ἡ Ὁρθόδοξη Καθολικὴ Ἐκκλησία. Ἔτσι, τὸ Πολίτευμα τῆς Ὁρθόδοξης Καθολικῆς Ἐκκλησίας, καί ὄλων τῶν ἐπὶ μέρος Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, εἶναι σήμερα Συνοδικό καί Ἱεραρχικό. Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς τοῦ Πολιτεύματος τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας εἶναι ἀπόλυτα δικαιολογημένος καί κατοχυρωμένος ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή, ἀλλὰ καί θεσμοθετημένος καί νομοθετημένος καί ἀπὸ τοὺς θείους καί ἱερούς Κανόνες, καί τὴν Πράξη τῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτό καί κάθε προσπάθεια ἀνατροπῆς τοῦ ἀποστολοπαράδοτου αὐτοῦ Συνοδικοῦ καί Ἱεραρχικοῦ Συστήματος πρέπει νά ἀποφεύγεται,

γιατί ἡ ὀργάνωση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας εἶναι θεμελιωμένη στή Συνοδικότητα καί ὄχι πάνω στόν ἀπολυτοποιημένο, μοναρχικό καί συγκεντρωτικό Πρῶτο. Τό Συνοδικό καί Ἱεραρχικό Σύστημα Διοικήσεως τῆς Ὁρθόδοξης Καθολικῆς Ἐκκλησίας πρέπει νά διαφυλάσσεται «ὡς κόρη ὀφθαλμοῦ», ἐάν θέλουμε τήν ἐνότητα καί τήν εἰρήνευση τῆς Ἐκκλησίας, τόσο σέ τοπικό, ὅσο καί σέ οἰκουμενικό ἐπίπεδο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντας τά μέχρι τώρα έκτεθέντα έκκλησιαστικά, θεολογικά, κανονικά καί ιστορικά στοιχεῖα γιά τό Οὐκρανικό Ζήτημα, συμπερασματικά παρατηροῦμε τά ἐξῆς:

α. Ἡ ἄρση τοῦ Πατριαρχικοῦ Γράμματος τοῦ 1686 καί ἡ οἰκειοποίηση ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως τοῦ δικαιοδοσιακοῦ δικαιώματος ἐπί τοῦ έκκλησιαστικοῦ ἐδάφους τῆς Οὐκρανίας εἶναι πράξη μονόπλευρη, αὐθαίρετη καί ἀντικανονική καί, ἐπομένως, ἄκυρη. Τόσο ἡ έκκλησιαστική συνείδηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ὅσο καί ἡ Πανορθόδοξη Οἰκουμενική συνείδηση (ὅλες, δηλαδή, οἱ κατά τόπους Ὀρθόδοξες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες) ἐδέχοντο, χωρίς δισταγμούς καί ἀμφιταλαντεύσεις, ὅτι ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας βρισκόταν, κατά τά τελευταῖα 332 συνεχόμενα χρόνια (1686-2018), κάτω ἀπό τήν έκκλησιαστική δικαιοδοσία τοῦ Ὀρθοδόξου Πατριαρχείου Μόσχας καί ἀποτελοῦσε κανονικό ἔδαφος αὐτοῦ. Ἡ πανορθόδοξη αὐτή έκκλησιαστική ἐμπειρία ἐκδηλωνόταν συνεχῶς, χωρίς καμία ἔνσταση ἢ ἐπιφύλαξη σέ πανορθόδοξα συλ-

λείτουργα καί διασκέψεις, σέ ειρηνικές επισκέψεις, σέ διεθνή συνέδρια καί σέ πολλές άλλες εὐκαιρίες.

β. Ἡ χορήγηση τῆς ψευδοαυτοκεφαλίας στίς σχισματικές ομάδες τῆς Οὐκρανίας, χωρίς τήν προηγούμενη ἐνημέρωση καί συγκατάθεση τῶν ὑπολοίπων Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, οὔτε κἄν τῆς Μητέρας Ἐκκλησίας, πού, στήν προκειμένη περίπτωση, εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, εἶναι ἐνέργεια ἐντελῶς ἀντίθετη πρός τή μακραίωνα κανονική παράδοση καί διαχρονική ἐκκλησιαστική Πράξη καί δέν μπορεῖ νά δικαιολογηθεῖ ἱεροκανονικά.

γ. Ἡ ἄρση τῆς καθαιρέσεως τῶν καθηρημένων καί ἀναθεματισμένων, ἀφενός μὲν χωρίς νά προηγηθεῖ εἰλικρινῆς καί ἐκ βαθέων μετάνοια, ἀφετέρου δέ μέ τόν ἀντικανονικό ἰσχυρισμό, ὅτι ἀνέκαθεν ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως εἶχε καί ἐξακολουθεῖ νά ἔχει τό προνόμιο ἀποδοχῆς καί ἐκδικάσεως ἐκκλήτων προσφυγῶν κληρικῶν ὄχι μόνο ἀπό τίς Ἐκκλησίες τῆς δικῆς του δικαιοδοσίας, ἀλλά καί ἀπό τά ἄλλα Ὀρθόδοξα Πατριαρχεῖα καί τίς Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, ὅλα αὐτά εὐρίσκονται σέ πλήρη ἀντίθεση μέ τούς ἱερούς Κανόνες, τούς ὁποίους καί κατάφωρα παραβιάζουν. Γι' αὐτό καί ἡ παραχώρηση τοῦ καθεστῶτος Αὐτοκεφαλίας στήν

Ουκρανία δέν μπορεί νά ἔχει πραγματικές κανονικές συνέπειες καί οὔτε πρέπει νά γίνουν ἀποδεκτές ἀπό τίς κατά τόπους Ὀρθόδοξες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες.

δ. Ἡ ἀντικανονική χορήγηση τῆς ψευδοαυτοκεφαλίας στίς σχισματικές δομές τῆς Ουκρανίας οὐδόλως ἐπανεφέρε τον οὐκρανικό λαό στήν κανονικότητα, ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, ἀφοῦ ἡ τεράστια πλειοψηφία τοῦ ὀρθοδόξου οὐκρανικοῦ λαοῦ παραμένει πιστή στήν ὑπό τόν Μητροπολίτη Κιέβου καί πάσης Ουκρανίας Ὀνούφριο κανονική Ἐκκλησία. Ἀντίθετα, οἱ ἐνέργειες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου εἶχαν ὡς ὀδυνηρό ἀποτέλεσμα τήν καταστροφική διάσπαση τῆς Ουκρανικῆς Ἐκκλησίας καί τόν ἐπώδυνο διχασμό τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματός της, μέ ἐπακόλουθο σχίσμα ὀλέθριο νά ἀπειλεῖ τό Σῶμα τῆς Οἰκουμενικῆς, Παγκόσμιας Ὀρθοδοξίας.

ε. Ἡ μονομερής, αὐθαίρετη καί ἀντικανονική ἀπόφαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου νά χορηγήσει καθεστώς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας στίς σχισματικές δομές τῆς Ουκρανίας, ἐκτός τοῦ ὅτι δημιουργεῖ μεγάλο ἐκκλησιαστικό πρόβλημα καί ἀπειλεῖ τήν πανορθόδοξη ἐνότητα μέ τό ἐπάρατο σχίσμα, ταυ-

τόχρονα κλονίζει αθεράπευτα τό πανορθόδοξο κῦρος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς συντονιστικοῦ Κέντρου τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχείων καί Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

στ. Ἡ διακοπή τῆς Εὐχαριστιακῆς Κοινωνίας μεταξύ δύο Ἐκκλησιῶν, ὅταν ὀφείλεται σέ λόγους δογματικούς ἢ παραβιάσεις τῶν θείων καί ἱερῶν Κανόνων, τότε ὄχι μόνο ἐπιτρέπεται, ἀλλά καί ἐπιβάλλεται, τόσο ἀπό αὐτοῦς τοὺς ἰδίους τοὺς ἱερούς Κανόνες, ὅσο καί ἀπό τή διαχρονική ἐκκλησιαστική Πράξι. Ὁρθῶς, ἐπομένως, τό Ὁρθόδοξο Πατριαρχεῖο Μόσχας, ἐφαρμόζοντας τοὺς ἱερούς Κανόνες (1' καί 1α' Ἀποστολικούς, καί ε' τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅπως καί τόν β' τῆς Συνόδου τῆς Ἀντιοχείας) προχώρησε σέ διακοπή τῆς Εὐχαριστιακῆς Κοινωνίας μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, μέ τήν ἐλπίδα, βεβαίως, νά ἀρθοῦν σύντομα οἱ λόγοι, πού ἐπέβαλαν τήν ἀκοινωνησία αὐτή καί νά ἀποκατασταθοῦν καί πάλι οἱ σχέσεις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν «ἐν πίστει καί ἀγάπῃ», μέ φυσικό συνεπακόλουθο καί τή μεταξύ τους ἀποκατάσταση τῆς Εὐχαριστιακῆς Κοινωνίας.

ζ. Μέσα ἀπό ὅλη αὐτή τήν ἐξέλιξη γύρω ἀπό τό Ουκρανικό Ζήτημα, ξεπήδησε καί μία νέα ἀντικανονική ἀξίωση, ὅτι, δηλαδή, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κων-

σταντινουπόλεως καί Οικουμενικός Πατριάρχης στην Παγκόσμια Ὁρθοδοξία δέν εἶναι «πρῶτος μεταξὺ ἴσων», ἀλλά «πρῶτος ἄνευ ἴσων», γεγονός, πού ἀντικαθιστᾷ τό «πρωτεῖο διακονίας» του σέ «πρωτεῖο ἐξουσίας», μέ ἀποτέλεσμα τήν παραβίαση τῆς Ἀρχῆς τῆς Συνοδικότητας, πού διαχρονικά ἰσχύει στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

η. Μέσα ἀπό αὐτή τήν πολύ ἐπικίνδυνη καί ἀδικαιολόγητη κρίση, ἡ ὁποία προκλήθηκε στούς κόλπους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐξαιτίας τοῦ Οὐκρανικοῦ Ζητήματος, βγήκε, ἐπίσης, ἕνα νέο δόγμα, ὅτι, δηλαδή, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ἡ Κεφαλή τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Στενοί συνεργάτες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, παρερμηνεύοντας τόν λδ' Κανόνα τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ὑποστηρίζουν, ὅτι ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης πρέπει νά θεωρεῖται ὡς Πρῶτος καί Κεφαλή τῶν ὑπολοίπων Προκαθημένων. Ὁφείλουν, δηλαδή, ὅλοι, Πατριάρχες, Προκαθήμενοι καί γενικά ὅλοι οἱ Ἐπίσκοποι, νά ἀναγνωρίζουν ὡς Κεφαλή τῆς Οἰκουμενικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τόν ἐκάστοτε Οἰκουμενικό Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ καινοφανής, ὅμως, αὐτή θεωρία, οὔτε ἱστορικά, οὔτε ἱεροκανονικά, οὔτε δογ-

ματικά, ούτε εκκλησιολογικά, μπορεί νά σταθεῖ, γιατί ἡ Ὁρθόδοξη Καθολική Ἐκκλησία δέν ἔχει ἄλλη Κεφαλή ἐκτός ἀπό τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Μόνος αἰώνιος Ἀρχηγός καί Κεφαλή ἀθάνατη τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Δομήτορας αὐτῆς Σωτῆρας καί Λυτρωτής Χριστός.

θ. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει καί καμία ἀντίρρηση μπορεί νά προβληθεῖ, ὅτι στήν Οὐκρανία ἡ ἀρχή τῆς Συνοδικότητας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ θεμελιῶδες κεφάλαιο τῆς διοικήσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὑποχώρησε ἔναντι τῆς ἀρχῆς τῆς αὐθαίρετης καί ἀνταρχικῆς ἐξουσίας τοῦ ἑνός, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ὁ ὁποῖος, κατά εἰρωνεία τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, μόλις πρό τετραετίας εἶχε συγκαλέσει καί προεδρεύσει καί συντονίσει τίς ἐργασίες τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Κρήτης (18-25 Ἰουνίου 2016), ἡ ὁποία καί διακήρυττε στό μήνυμά της, ὅτι: «Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐκφράζει τήν ἐνότητα καί καθολικότητά της ἐν Συνόδῳ. Ἡ Συνοδικότητα διαπνέει τήν ὀργάνωση, τόν τρόπο, πού λαμβάνονται οἱ ἀποφάσεις, καί καθορίζεται ἡ πορεία της»¹²⁵.

125. «Μήνυμα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθο-

ι. Τέλος, έπισημαίνουμε καί έμείς, ότι «οί έλλη- νόφωνες Έκκλησίες, μέ βάση τήν ιστορική αλήθεια καί τήν κανονική παράδοση, γιά νά άποφευχθεί τό όριστικό σχίσμα, πρέπει νά ύποστηρίζουν τά ιστο- ρικά καί ιεροκανονικά δίκαια τής Έκκλησίας τής Ρωσίας καί νά μή στηρίζουν είτε έμφανώς είτε διά τής σιωπής των τήν άντικανονική είσπήδηση τής Κωνσταντινούπολης σέ ξένη δικαιοδοσία. Άν πρά- ξουν τό άντίθετο, ύποστηρίζοντας, λόγω φιλογενείας καί πατριωτισμοϋ, τόν Έλληνα Πατριάρχη, περιπί- πτουν στήν αίρεση τοϋ Έθνοφυλετισμοϋ, τόν όποϊον κατεδίκασε συνοδικά ή ίδια ή Κωνσταντινούπολη τό 1872»¹²⁶.

δόξου Έκκλησίας. Πρός τόν Όρθόδοξο λαό καί κάθε άνθρωπο καλής θελήσεως», *Άπόστολος Βαρνάβας*, περίοδος Δ΄, τόμος 77^{ος} (Μάιος-Ίούλιος 2016), σ. 317.

126. Θ. Ν. ΖΗΣΗ (Πρωτ.), «Τό Ούκρανικό Αύτοκέφαλο. Από- κρυψη καί παρερμηνεία έγγραφων», 2 Νοεμβρίου 2018, <https://www.romfea.gr/epikairotita-xronika/24774-to-oukraniko-autokefalo-apokrupsi-kai-parermineia-eggrafon>

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, σέ Συνέδριο γιά τόν ἀείμνηστο μεγάλο Θεολόγο Πρωθιερέα Γεώργιο Φλωρόσκι, εἶπε, μεταξύ ἄλλων, καί τά ἐξῆς πολύ ἐνδιαφέροντα: «Ἡ λύσις τῶν τρεχόντων προβλημάτων τῆς Ὁρθοδοξίας δύναται νά ἐπιτευχθῆ μόνον μέ ἀπόλυτον πιστότητα εἰς τήν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας καί τήν ἐφαρμογήν τῶν θεολογικῶν, κανονικῶν καί ἐκκλησιολογικῶν κριτηρίων»¹²⁷. Θεωρῶ, ὅτι καί γιά τήν ἐπίλυση τοῦ ὀξύτατου Οὐκρανικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ζητήματος, πού ταλανίζει στίς μέρες μας τήν Ὁρθόδοξη Καθολική Ἐκκλησία, τά κριτήρια πρέπει νά εἶναι ἀκριβῶς τά ἴδια μέ αὐτά, πού ἀνέφερε ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης, δηλαδή, κριτήριο νά εἶναι ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία, ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησιολογία καί ἡ Κανονική Τάξις. Ἡ μόνη κανονική ὁδός, γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς ἐσωτερικῆς

127. «Διεθνές Συνέδριο: Ἡ θεολογική παρακαταθήκη τοῦ Πρωθιερέως Γεωργίου Φλωρόφσκι», 2 Σεπτεμβρίου 2019, <https://www.romfea.gr/oikoumeniko-patriarxeio/31285-diethnes-sunedrio-i-theologiki-parakatathiki-tou-prothiereos-georgiou-florofsku>

ένότητας τοῦ διεσπασμένου σήμερα Ἐκκλησιαστικοῦ Σώματος τῆς σκληρά δοκιμαζόμενης Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας, εἶναι ὁ σεβασμός τῆς Ἀρχῆς τῆς Συνοδικότητας καί ἡ ἐπείγουσα σύγκληση Πανορθόξου Συνόδου. Ὁφείλει ἡ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ὁρθόδοξη Καθολική Ἐκκλησία νά ἐπιληφθεῖ, σέ μία Πανορθόδοξη Σύνοδο, τοῦ πολύπλοκου, ἀπό κανονικῆς καί ἐκκλησιολογικῆς ἀπόψεως, ἀκανθώδους Οὐκρανικοῦ Ζητήματος. Γιά τήν ἐπίλυση τοῦ δυσχερεστάτου αὐτοῦ προβλήματος, στό ὁποῖο ἐμπλέκονται, δυστυχῶς, γεωπολιτικά καί γεωστρατηγικά συμφέροντα, καί τήν ὑπέρβαση τῆς παρούσας κρίσης καί τήν ἐδραίωση τῆς ένότητας τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, θεωροῦμε, ὅτι ἡ μόνη διέξοδος εἶναι ἡ Πανορθόδοξη Συνοδική Διαβούλευση.

Ἐχοντας, ὅμως, ἐπίγνωση ὅλων τῶν δυσκολιῶν καί, ἰδιαίτερώς, τῶν πατριαρχικῶν ἀρνήσεων, πού συνδέονται μέ τή σύγκληση τέτοιας Πανορθόξου Συνόδου, εἰσηγούμαστε, ὡς δεύτερη ἐπίλογή, μία Σύναξη τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ὁφείλουν οἱ Προκαθήμενοι ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν νά πείσουν, μέ ἔντονες πιέσεις, τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη νά τούς καλέσει ὅλους σέ μία Συνάντηση, σέ μία Σύ-

ναξη. Στη Σύναξη αυτή οφείλουν, χωρίς την επίρεια εξωτερικῶν πολιτικῶν δυνάμεων καί τήν ἐμπλοκή γεωστρατηγικῶν καί γεωπολιτικῶν συμφερόντων, νά ἀναδείξουν τήν ἀρχιερατική τους σοφία, νά ὑπερβοῦν ἐγωισμούς, ἀρχομανίες καί δοξομανίες, καί μέ πνεῦμα θυσιαστικό, κενωτικό, νά ἐργασθοῦν, χωρίς ἀντιπαραθέσεις καί συγκρούσεις, γιά μία λύση στό Ουκρανικό Ἐκκλησιαστικό Ζήτημα, σύμφωνη μέ τούς ἱερούς Κανόνες καί τή διαχρονική ἐκκλησιαστική Πράξη.

Ἐάν ἀποτύχει καί ἡ προσπάθεια αὐτή, νά πεισθεῖ, δηλαδή, ὁ «πρῶτος τῆ τάξει» Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως νά καλέσει Σύναξη τῶν Προκαθημένων, τότε, ὡς τρίτη λύση, βλέπουμε τήν προσπάθεια νά ἐπαναρχίσει ἡ συζήτηση μεταξύ Ἐκπροσώπων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν γιά τό θέμα τῆς Αὐτοκεφαλίας. Γιά τό πῶς, δηλαδή, θά χορηγεῖται καί γιά τό πῶς θά ὑπογράφεται ὁ Τόμος τῆς Αὐτοκεφαλίας. Ἡ συζήτηση μεταξύ τῶν Ἐκπροσώπων τῶν Ἐκκλησιῶν πρέπει ὡς βάση νά ἔχει τά κείμενα, τά ὁποῖα εἶχαν ἐτοιμασθεῖ, ὕστερα ἀπό πολλές καί κοπιώδεις Προσυνοδικές Συνδιασκέψεις, γιά νά κατατεθοῦν στήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο τῆς Κρήτης (2016), πράγμα, πού, δυστυχῶς, δέν ἔγινε ποτέ. Ὅταν τελεσφορήσουν οἱ προσπάθειες καί ἐπέλθει

συμφωνία, τότε νά συγκληθεῖ Πανορθόδοξη Σύνοδος πρὸς τελικὴ ἐπικύρωση τῶν συμφωνηθέντων καὶ μόνιμη λύση στοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Οὐκρανικοῦ Ζήτημα, μέ βάση τὰ νέα δεδομένα καὶ σύμφωνα πάντοτε μέ τούς ἱερούς Κανόνες καὶ τή διαχρονική Πράξη τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Πιστεύω ἀκράδαντα, ὅτι ἡ Πανορθόδοξη Διαβούλευση ἀποτελεῖ τή μόνη ὁδὸ πρὸς ἐπιτυχή ἐπίλυση τοῦ χρονίζοντος Οὐκρανικοῦ Ζητήματος καί, κατ' ἐπέκταση, τήν ὑπέρβαση τῆς παρούσας κρίσης, πού ἀπειλεῖ τήν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Μπροστά στοῦ σημερινό καταστροφικό ἀδιέξοδο, πού ἀπειλεῖ μέ σχίσμα τό Σῶμα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, δέν ἐπιτρέπεται νά παραμείνουμε ἄπραγοι καὶ ἀσυγκίνητοι, ἀπαθεῖς καὶ ἀδιάφοροι, ἀλλά νά εὐαισθητοποιηθοῦμε ὅλοι πρέπει, οὕτως, ὥστε ὅλες οἱ κατά τόπους Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες νά ἀναλάβουν πρωτοβουλία ἀδελφικῆς Πανορθοδόξου Διαβουλεύσεως, πρὸς ἐπίλυση τοῦ Οὐκρανικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ζητήματος.

Ἔχω τήν πεποίθηση, ὅτι ἡ μόνη διέξοδος ἀπό τό παρόν ἀδιέξοδο, ὥστε νά μὴν ἐπαναληφθεῖ ἡ θλιβερή ἱστορία τοῦ 1054 καὶ νά γνωρίσει ἡ Ὁρθοδοξία τό μεγαλύτερο σχίσμα στήν ἱστορία της, εἶναι ὁ Διάλογος. Ὁ Διάλογος ἀποτελεῖ τό μόνο ἀντίδοτο στόν

παραλογισμό τῆς ἐγωιστικῆς δοξομανίας, πού ναρκοθετεῖ τήν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας. Μόνο μέσα ἀπό τόν Διάλογο εἶναι δυνατό νά πατάξουμε ἐγωιστικές ἐμμονές καί νά ἐπιτύχουμε τήν ἐκκλησιαστική ἐνότητα καί τήν εἰρήνη. Δέν μπορούμε σήμερα, πού διεξάγονται Διαχριστιανικοί καί Διαθρησκευτικοί Διάλογοι, νά ἀρνούμαστε τόν Διορθόδοξο Διάλογο, νά ἀρνούμαστε τή διαβούλευση μέ τούς συνεπισκόπους μας καί δὴ μέ τούς ἄλλους Ἀδελφούς Προκαθημένους τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. «Πῶς δικαιολογεῖται», διερωτᾶται ὁ λόγιος Μητροπολίτης Μεσογαίας κ. Νικόλαος, «τά στόματα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡγετῶν μας στεντορία τῆ φωνῆ νά ὑποστηρίζουν τόν διαχριστιανικό καί διαθρησκευτικό διάλογο καί νά ἀρνοῦνται τήν μεταξύ τους ἐπικοινωνία;»¹²⁸.

Ὁ ἴδιος ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, κατά τό Πατριαρχικό Συλλεῖτουργο τῆς 30ῆς Νοεμβρίου 2019 μέ τόν Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας κ.κ. Θεόδωρο Β΄, στήν παρουσία τῆς ἀντι-

128. ΝΙΚΟΛΑΟΥ (Μητροπολίτου Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς), «Διχασμένοι Αὐτοκέφαλοι ἢ Ἐνωμένοι Ἀδελφοί;», 24 Ὀκτωβρίου 2018, <https://www.romfea.gr/epikairota-xronika/24589-mesogaias-nikolaos-dixasmeno-i-autokefaloi-i-enomenoi-adelfoi>

προσωπείας από τό Βατικανό, άπευθυνόμενος προς τόν Καρδινάλιο Κούρτ Κόχ, εξέφρασε τήν ικανοποίησή του γιά τήν πρόοδο, πού διαπιστώνεται στίς έργασίες τής Μεικτής Έπιτροπής Διαλόγου τής Όρθόδοξης μέ τή Ρωμαιοκαθολική Έκκλησία σέ δύο κρίσιμα κεφάλαια, τό Πρωτείο καί τή Συνοδικότητα, στή δεύτερη χιλιετία. Υπενθύμισε, «τόν διάλογο τής αγάπης καί τής αλήθειας ανάμεσα στήν Όρθόδοξη καί τή Ρωμαιοκαθολική Έκκλησία, πού συνεχίζεται από τό 1964»¹²⁹. Καί, όμως, αυτός ό ίδιος ό Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος έκλεισε όριστικά τήν πόρτα τοῦ Διαλόγου καί άρνεϊται έπίμονα μία πανορθόδοξη διαβούλευση μέ τούς έν Χριστῶ άδελφούς του, Προκαθημένους τῶν άλλων Όρθοδόξων Έκκλησιῶν, προς ύπέρβαση τής παρούσας έκκλησιαστικής ούκρανικής κρίσης, πού άπειλεϊ μέ σχίσμα τήν Παγκόσμια Όρθόδοξη τοῦ Χριστοῦ Έκκλησία. Αντί αὐτοῦ αναπτύσσεται, δυστυχῶς, από κύκλους τοῦ Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου ή θεωρία, ότι «τό Οικουμενικό Πατριαρχεῖο έκανε τό πρῶτο βήμα. Άκολούθησαν άλλες δύο

129. Α. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, «Βαρθολομαίος: Ἡ διαίρεσις διδει ὤθησιν διά τήν ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος», 30 Νοεμβρίου 2019, orthodoxia.info/news/πατριάρχης-σε-αντιπροσωπεία-του-βατι/

Ἐκκλησίες. Στήν πραγματικότητα ἀπό τήν ἔκδοση τοῦ Τόμου τό ὄλο θέμα ἤδη τέθηκε σέ πανορθόδοξη διαβούλευση... σέ αὐτές τίς περιπτώσεις ἡ πορεία εἶναι μονόδρομος καί ὅτι σέ βάθος χρόνου τελικά ἐπέρχεται ἡ ἀναγνώριση»¹³⁰· γιά νά προσθέσουν, ἐπίσης, ὀρισμένοι ἄλλοι, ὅτι ἡ παροῦσα κρίση «κο-νιορτός εἶναι καί θά περάσει».

Ἐμεῖς στή θεωρία αὐτή ἀπαντοῦμε, ὅτι χωρίς Διάλογο τά προβλήματα δέν λύνονται, ἀντίθετα μεγαλώνουν καί ἀπειλοῦν νά μᾶς πνίξουν. Ἦδη οἱ πρῶτες ρωγμές στό Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐμφανεῖς, μετά τή βεβιασμένη καί ἐν πολλοῖς ἀκατανόητη ἐνέργεια τῶν δύο Ἐκκλησιῶν Ἑλλάδος καί Ἀλεξανδρείας νά ἀναγνωρίσουν τήν ψευδοαυτοκεφαλία τῆς Οὐκρανίας. Οἱ ρωγμές αὐτές, ἐάν δέν ἀρχίσει ἀμέσως ἕνας Διάλογος ἀγάπης μεταξύ ὄλων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, θά γίνουν σχίσμα μέγα καί ὀδυνηρό, πού θά πλήξει διά παντός τήν Ὀρθόδοξη Καθολική Ἐκκλησία. Ἐπομένως, ἡ εὐθύνη ὄλων ἡμῶν τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλη-

130. Θ. ΓΙΑΓΚΟΥ, «Ἀπό τή Σύνοδο τῆς Κρήτης στήν Ἀυτοκεφαλία τῆς ἐν Οὐκρανία Ἐκκλησίας», 29 Νοεμβρίου 2019, orthodoxia.info/news/ἀπό-τη-σύνοδο-της-Κρήτης-στην-αυτοκεφα/

σίας είναι ἡ διατήρηση τῆς ἐνότητας, κατὰ τὴν ἐπιταγή τοῦ ἴδιου τοῦ Κυρίου: «Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτούς ἐν τῷ ὀνόματί σου ᾧ δέδωκάς μοι, ἵνα ᾧσιν ἐν καθῶς ἡμεῖς»¹³¹.

131. *ΙΩΑΝ.* ιζ' 11.

ΕΠΙΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Τελειώνοντας τήν παροῦσα μελέτη, ἡ ὁποία εἶναι ἀπόρροια τοῦ πόνου καί τῆς ἀγωνίας μας γιά τήν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας, μίας ἐνότητας, πού ναρκοθετεῖται σήμερα ἀπό τήν ὀδυνηρή κρίση, πού ἀπειλεῖ μέ διχασμό τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἐξαιτίας τοῦ Οὐκρανικοῦ Ζητήματος, αἰσθάνομαι τήν ἀνάγκη νά τονίσω καί πάλι, ὅτι στεκόμαστε μέ δέος καί σεβασμό μεγάλο μπροστά στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί στήν ἐκάστοτε ἡγεσία του, τήν ἡγεσία τῆς Πρωτόθρονης τῆς Ὁρθοδοξίας Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἐπτάλοφης αὐτῆς Βασιλεύουσας Πόλης, τῆ δόξα τῆς ὁποίας ἀντιλαλοῦν οἱ αἰῶνες. Οὐδόλως ἀμφισβητοῦμε, ὅτι ὁ σφυγμός τῆς Ὁρθοδοξίας πάντοτε κτυποῦσε καί ἐξακολουθεῖ νά κτυπᾷ στήν Κωνσταντινούπολη, τήν Πόλη αὐτή, πού τήν περιθέει καί τήν περικοσμεῖ τό ἱερό Παλλάδιο τῆς Ὁρθοδοξίας καί τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὁ περιλάλητος ναός τῆς Ἀγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ὁ ὁποῖος, «κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος», βεβηλώνεται σήμερα ἀπό τούς ἀρκυωρεῖς ἀλλοθρήσκους.

Στήν Κωνσταντινούπολη τῶν θρύλων καί τῶν ἐλληνικῶν στεναγμῶν, στό πανίερο τοῦτο τῆς Ὁρθο-

δοξίας Κέντρο, «συγκλήθηκαν Οικουμενικές Σύνοδοι, διατυπώθηκε ή δογματική διδασκαλία, διαμορφώθηκαν λειτουργικές παραδόσεις, αναγνωρίστηκαν άγιοι καί όμολογητές καί έτιμᾶτο ὅλως ιδιαίτέρας ή Παναγία Μητέρα τοῦ Θεοῦ»¹³², ή Ὑπέρμαχος Στρατηγός τοῦ Γένους μας.

Στήν Κωνσταντινούπολη, τήν αἰωνόβια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἔδρα, καλλιεργήθηκαν οἱ ἐκκλησιαστικές τέχνες, «πού ἐπηρέασαν καίρια ἓνα πολύ μεγάλο τμήμα τοῦ κόσμου, ἀπό τά βάθη τῆς Ρωσίας μέχρι τά βουνά τῆς Ἀρμενίας, καί ἀπό τή Σικελία μέχρι τή Μεσοποταμία καί τήν ἔρημο τοῦ Σινᾶ»¹³³.

Στήν Κωνσταντινούπολη, στήν Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, ἔλαβε χώραν ή αὐθεντική μορφοποίηση τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος στόν ἴστο-

132. ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΟΥ (Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς), «Ὁ Ἐνθρονιστήριος Λόγος», 22 Ἰουνίου 2019, https://www.orthodoxia.newsagency.gr/patriarxeia/oikomeniko_patriarxio/archiepiskopo-pi-amerikis/o-enthronistirios-logos-tou-arxiep-amerikis/

133. Α. ΠΑΥΛΙΔΗ, *Ἡ Κωνσταντίνου Πόλις, Ἱστορία, Περιγραφή, Θρύλοι (καί σύντομη Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας)*, τόμος Β', Λευκωσία - Κύπρος 2005, σ. 13.

ρικό βίο της Ἐκκλησίας.

Ἐν ὀλίγοις, ὡς Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί πάντοτε θά τιμοῦμε καί θά σεβόμαστε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως, τό Πατριαρχεῖο τοῦ Ἑλληνικοῦ ἡμῶν Γένους. Ὁ σεβασμός, ὁμως, καί ἡ ἀγάπη μας πρὸς αὐτό, οὐδόλως μᾶς δίνει τό δικαίωμα νά ἐθελουφλοῦμε καί νά ἀποδεχόμαστε ἀδιαμαρτύρητα, ἀνταρχικές, μή κανονικές καί ἀπαράδεκτες ἐκκλησιολογικές ἐνέργειες. Ἀδιαμφισβήτητα, ἡ μονομερής ἀπόφαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου νά χορηγήσει καθεστῶς Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας στήν Οὐκρανία δημιουργεῖ σοβαρό ἐκκλησιαστικό πρόβλημα, πού ἀπειλεῖ τήν πανορθόδοξη ἐνότητα. Οἱ ἀξιώσεις, ἐπίσης, τοῦ ἰδίου Πατριαρχείου, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, νά διαδραματίζει ρόλο πανορθόδοξου ἀθηντίας πάνω σέ μείζονα θέματα ἐκκλησιαστικῆς, δογματικῆς καί κανονικῆς φύσεως, δέν τεκμηριώνονται καί δέν συνάδουν μέ τήν κανονική παράδοση καί τή διαχρονική ἐκκλησιαστική τάξη καί πρακτική. Οἱ δέ ἀπόπειρες ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου παρερμηνείας τῶν «πρεσβείων τιμῆς» καί μετατροπῆς τους σέ «πρωτεῖο ἐξουσίας», ἀλλοιώνουν τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησιολογία καί ἐπιβουλεύονται τή Συνοδικότητα τῆς

Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Γιατί «ἡ ὀργάνωση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, εἶναι θεμελιωμένη στή Συνοδικότητα καί ὄχι πάνω στόν ἀπομονωμένο, ἀπολυτοποιημένο Πρῶτο, γεγονός πού φανερώνει τόν πειρασμό τοῦ παπισμοῦ»¹³⁴.

Μπροστά, λοιπόν, σέ αὐτό τόν κίνδυνο ἀλλοιώσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησιολογίας, ὀφείλουμε, πρωτίστως, ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Ἀρχιερεῖς νά ἐνθυμούμεθα πάντοτε τούς ἱερούς ὄρκους, τούς ὁποίους δώσαμε ἐνώπιον Θεοῦ καί ἀνθρώπων, κατά τήν εἰς Ἐπίσκοπον χειροτονία μας, ὅτι θά τηρήσουμε τούς ἱερούς Κανόνες καί θά διαφυλάξουμε τήν ἐνότητα τῆς ἀνά τήν Οἰκουμένη Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, καί ἄφοβα, μέ τόλμη καί θάρρος νά ἐργαζόμαστε, γιά τή διατήρηση τόσο τῶν ἱερῶν Κανόνων, ὅσο καί τοῦ Συνοδικοῦ Ἱεραρχικοῦ Πολιτεύματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Σήμερα, λοιπόν, πού ὅλοι μας βιώνουμε μία ἐπικίνδυνη διχαστική κρίση, ἡ ὁποία ξέσπασε στους κόλπους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, μέ ἀφορμή

134. ΣΠ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, «Εὐθεία ἀμφισβήτηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη ἀπό τόν Μπάτσκας Εἰρηναῖο», 1^η Ἰανουαρίου 2020, <https://orthodoxia.info/news/ευθεια-αμφισβητηση-του-οικουμενικου/>

τή μονόπλευρη και άντικανονική χορήγηση Αυτόκεφαλίας στις σχισματικές ομάδες τῆς Ουκρανίας ἀπό τόν Παναγιώτατο Οἰκουμενικό Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως κ.κ. Βαρθολομαῖο, δέν θά μπορούσα ὡς Ἐπίσκοπος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας νά μείνω ψυχρός καί ἀδιάφορος μπροστά στήν τραγωδία τῆς διαίρεσης, πού ἀπειλεῖ νά σχίσει τό Σῶμα τῆς Μιάς, Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Σήμερα, πού τό σχίσμα τῆς Ὁρθοδοξίας, μετά καί τή συμπόρευση τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, Ἀλεξανδρείας καί Ἑλλάδος, μέ τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, εὐρίσκεται ἤδη πρό τῶν πυλῶν, ἡ ἀρχιερατική μου συνείδηση δέν μου ἐπιτρέπει νά ἀποδεχθῶ σιωπηλά τραγικές ἐμμονές καί ὀλέθρια λάθη, πού θά διχάσουν ὀριστικά τήν Παγκόσμια Ὁρθοδοξία. Ἐλεύθερος, λοιπόν, ἀπό ἐθνικιστικές ἀγκυλώσεις, καί ἐμπνεόμενος ἀπό τήν Πέτριο, ἀμέσως μετά τήν Πεντηκοστή, διακήρυξη, «πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις»¹³⁵, σεμνοπρεπῶς μέν ἀλλά καί μέ θάρρος θά διακηρύττω παντοῦ καί πάντοτε τήν ἀλήθεια, χωρίς νά φοβοῦμαι τίς συνέπειες ἀπό τίς ἐξουσίες τῆς ἐποχῆς μας, θρησκευτικές καί πολιτικές.

135. ΠΡΑΞ. ε' 29.

Αἰώνιο, ἐξάλλου, ὑπόδειγμα ἔχουμε τόν Δομήτορα τῆς Ἐκκλησίας Θεάνθρωπο καί Λυτρωτή μας Χριστό, ὁ ὁποῖος ἦλθε στή γῆ, γιά νά κηρύξει τήν ἀλήθεια, χωρίς νά φοβᾶται τίς ὅποιεςδήποτε συνέπειες ἀπό τήν ἐξουσία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τούς Βασιλεῖς καί τούς Ἀρχιερεῖς, διακηρύττοντας, ὅτι: «...ἐλήλυθα εἰς τόν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς»¹³⁶. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι, κατά τή διατύπωση, ἡ ὁποία καί μᾶς ἐκφράζει, «πολλοί κρίνοντες ἐθνοφυλετικά, θά μᾶς κατηγορήσουν γιά ἀντιπατριωτική καί ἀνθελληνική στάση. Δέν θά ἀντιπροβάλω τό ἀρχαιοελληνικό, “φίλος μὲν Πλάτων φιλότατη δέ ἡ ἀλήθεια”, οὔτε τό τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ [πῶς] “πρέπει νά θεωροῦμε ἐθνικό, ὅ,τι εἶναι ἀληθινό”. Περισσότερο μέ ἐκφράζει ἡ θέση, ὅτι οἱ χριστιανοί, πάνω ἀπό τίς ἐπίγειες πατρίδες μας, πρέπει νά θέτουμε τήν οὐράνια πατρίδα μας καί τήν ἐπί γῆς παρουσία της, τήν Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας ὅλοι εἴμαστε μέλη καί πολῖτες, ἀνεξαρτήτως φυλετικῆς καί ἐθνικῆς καταγωγῆς, Ἕλληνες, Ρῶσσοι, Σέρβοι, Βούλγαροι, Γεωργιανοί, Ρουμάνοι, Ἄραβες. Ὅλοι εἴμαστε μέλη τοῦ ἐνός σώματος τοῦ

136. *ΙΩΑΝ.* ιη' 37.

Χριστοῦ, πού εἶναι ἡ Ἐκκλησία, καί ἐν Χριστῷ “οὐκ ἐν Ἰουδαίῳ οὐδέ Ἕλλην, οὐκ ἐν δοῦλος οὐδέ ἐλεύθερος, οὐκ ἐν ἄρσεν καί θήλυ· πάντες γάρ ὑμεῖς εἶς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ” (Γαλ. γ’ 28)»¹³⁷.

Πάνω, λοιπόν, ἀπό ὅλους καί ὅλα, γιά μᾶς, τόν ἐλάχιστο τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἡ πίστη πρὸς τόν Τριαδικό Θεό καί στήν Πανάμωμη Ὁρθοδοξία καί ὁ σεβασμός τῶν θείων καί ἱερῶν Κανόνων καί τῆς διαχρονικῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως παραδόσεως. Γι’ αὐτό καί θά ἀγωνιζόμαστε πάντοτε μέ παρρησία, γιά τήν προάσπιση τῆς πίστεως αὐτῆς, ἀλλά καί γιά τήν αὐστηρή τήρηση τῶν ἱεροκανονικῶν παραδόσεων καί τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμίων, ἐμπνεόμενοι, πρὸς τοῦτο, ἀπό τό φωτεινό παράδειγμα Ἐκείνου, τοῦ ὁποίου οὔτε τόν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων του εἶμαστε ἄξιοι νά λύσουμε, τοῦ φλογεροῦ προμάχου τῆς Ὁρθοδοξίας Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, ὁ ὁποῖος, κατά τίς κρίσιμες καί φρικτές ἐκεῖνες ἡμέρες τῆς Συνόδου Φερράρας-Φλωρεντίας, 1438-39, μέ ἀκραιφνές ὀρθό-

137. Θ. Ν. ΖΗΣΗ (Πρωτ.), «Τό Ουκρανικό Αὐτοκέφαλο. Απόκρυψη καί παρερμηνεία ἐγγράφων», 2 Νοεμβρίου 2018, <https://www.romfea.gr/epikairota-xronika/24774-to-oukrani-ko-autokefalo-apokrupsis-kai-parermineia-eggrafon>

δοξο φρόνημα, μαχόμενος μόνος έναντίον πάντων υπέρ τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, παρέμεινε ἄκαμπτος καὶ ἀκατάβλητος ἀγωνιστής μέχρι τέλους καὶ ἀναδείχθηκε σέ αὐτό, πού εἶχε λεχθεῖ αἰῶνες πρὶν γιὰ τόν Μέγα Ἀθανάσιο, «ἠρωικότερος τῶν ἀγίων καὶ ἀγιώτερος τῶν ἡρώων»¹³⁸. Κατέστη ἔκτοτε τό ἱερό σύμβολο τοῦ ἀγωνιζόμενου Ἱεράρχου, ἀλλά καὶ κάθε μαχομένου υπέρ τῆς πίστεως Χριστιανοῦ.

«Οὐ ποιήσω τοῦτό ποτε κἂν εἶ τι καὶ γένηται», ἦταν ἡ ρωμαλέα ἀπάντησή του πρὸς τόν Βασιλέα, καὶ διακήρυξε: «Οὐ συγχωρεῖ συγκατάβασις εἰς τά περί τῆς πίστεως»¹³⁹.

Στοιχώντας καὶ ἐμεῖς στή διακήρυξη αὐτή τοῦ Ἁγίου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, μέ καρδιά ἀγωνιῶσα διαλαλοῦμε: «Οὐ συγχωρεῖ συγκατάβασις εἰς τά περί τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων». Γι' αὐτό, καὶ ὡς Ἱεράρχης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πυρπολούμενος ἀπό τή φλόγα τῆς εἰλικρινοῦς ἀγάπης γιὰ τήν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας, θά ἀγωνίζομαι πάντοτε χωρίς ἀμφιταλαντεύσεις, γιὰ τή διαφύλαξη τῆς ἱερο-

138. Πρβλ. ΑΔ. Δ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ (Ἄρχιμ.), *Ὁρθοδοξίας Μηνύματα*, Ἀθήναι 1978, σ. 146.

139. Πρβλ. ὁ.π., σ. 141.

κανονικῆς παραδόσεως τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, διασφαλιζομένης, ἔτσι, καί τῆς σωστικῆς ἐνότητος αὐτῆς.

Σήμερα, πού ὅλος ὁ κόσμος γύρω μας, ἀλλά καί μέσα μας, ἀνατρέπεται καί μετασχηματίζεται συνέχεια. Σήμερα, σέ μία ἐποχή, πού ἡ δυναμική τῆς παγκοσμιοποίησης καταργεῖ τά σύνορα καί ὁμοιογενοποιεῖ τήν ἀνθρωπότητα ὄχι μόνο ἐθνικά, ἀλλά καί θρησκευτικά. Σήμερα, κατά τούς κρίσιμους καί κοσμογονικούς αὐτούς καιρούς, πού σφοδρότεροι καί καταγιγιστικότεροι πνέουν γύρω μας οἱ ἄνεμοι τῆς ἀρνήσεως, ὀφείλουμε ὅλοι οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἰδιαίτερα, ὅμως, οἱ Ἡγέτες της, οἱ Προκαθήμενοι, δηλαδή, ὅλων τῶν κατά τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, νά γίνουν ὄχι πρόξενoi διχασμοῦ καί διαίρεσης, ἀλλά ἀπόστολοι τῆς ἀγάπης, τῆς ταπείνωσης καί, πρό παντός, τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὕψιστου αὐτοῦ ἀγαθοῦ, πού τόσο πολύ φθονεῖται ἀπό τόν διάβολο, ἀλλά καί τόσο πολύ ἀπειλεῖται ἀπό τήν ἀνθρώπινη ἀδυναμία καί ἁμαρτία. Σήμερα, πού ἡ ἐκρηκτική ἀνάπτυξη τοῦ τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ παραμερίζει τόν Θεό καί θεοποιεῖ τόν ἄνθρωπο. Σήμερα, πού ὁ τεχνολογικός πολιτισμός ἀφηνιασμένος κατεδαφίζει κάθε πνευματική ἔφεση καί κάθε μετα-

φυσική ανησυχία, και ο άνθρωπος δέν ενδιαφέρεται για τήν αιωνιότητα, γιατί δέν πιστεύει σέ αὐτήν, ἀλλά φροντίζει μόνο για τήν ἐπίγεια καλοπέρασή του, τίς ἀπολαύσεις και τίς τιμές του. Στήν ἐποχή αὐτή τήν ἄπιστη, δαιμονική και ἀρνησίχριστη, πού δέν διστάζει νά διώκει και αὐτή τούτη τήν Ἐκκλησία, δέν μπορεῖ νά νοηθεῖ Ἐπίσκοπος ἄξιος τῆς ἀποστολῆς του, ἄν δέν διακατέχεται ἀπό μία ἀνύστακτη ἀνησυχία, για τή σημερινή διχαστική κατάσταση, πού βιώνει ἡ Παγκόσμια Ὁρθοδοξία. Χρέος ἔχουμε ὅλοι οἱ Ὁρθόδοξοι Ἐπίσκοποι νά διαλεγόμεθα ἐν ἀγάπη πρὸς ἀλλήλους, για νά θεμελιώσουμε τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας και νά ἰσχυροποιήσουμε, μέ τή συναντίληψη και τήν ὁμοψυχία μας, τή φωνή της στά δρώμενα τῆς ἐποχῆς μας, για νά εἶναι και πάλι σέ θέση νά δώσει στόν κόσμο τή νέα μαρτυρία τοῦ Σταυροῦ και τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου και νά γνωρίσει ὁ σημερινός ἄνθρωπος τῆς δυσπιστίας, ὅτι ὁ Χριστός, μέ τή σταυρική του θυσία και τή ζωηφόρο Ἀνάστασή Του, λύτρωσε τήν ἀνθρωπότητα ἀπό τό καταθλιπτικό βάρος τοῦ θανάτου και ξανάνοιξε τήν κλειστή πύλη τῆς αἰωνιότητας και τῆς ἀθανασίας, πού εἶχε κλείσει ἡ ἁμαρτία. Ἐπιβάλλεται, σήμερα, ὅπως και σέ κάθε ἐποχή, ἡ Ἐκκλησία μας, ἐνωμένη, νά ἔχει ἐπάρκεια και ὁρμή και δυναμισμό,

για νά εἶναι σέ θέση νά φρουρεῖ καί νά διατηρεῖ ἄσπιλη καί ἀμόλυντη τήν Παρακαταθήκη τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀλήθειας, τήν ὁποία ἀπό τόν Κύριο παρέλαβε, καί ὑπέρ τῆς ὁποίας ἔδωκαν τήν καλή ὁμολογία Ἀπόστολοι, Προφῆτες, Μάρτυρες, Ὅσιοι καί Ἱεράρχες.

Στό σημεῖο αὐτό μετά συγκινήσεως ἐπισημαίνουμε, ὅτι συγκυρία ὀδυνηρή, ἐνῶ ἐγράφετο ἡ παρούσα μελέτη, καί ὀλίγον πρό τῆς ὀλοκληρώσεώς της, δημιουργήθηκε ἀπό τόν μέγιστο νεοσουλτάνο τῆς Ἀγκύρας καί φανατικό ἰσλαμιστή, Πρόεδρο τῆς Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ἐρντογάν, πού ὀνειρεύεται τήν ἀνασύσταση τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, τό μέγα θέμα τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ μουσειακοῦ καθεστώτος τοῦ, μοναδικῆς ἀρχιτεκτονικῆς συλλήψεως καί παγκοσμίου πολιτιστικῆς κληρονομιάς, ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας στήν Κωνσταντινούπολη καί τῆς μετατροπῆς του σέ τζαμί, γιά τίς λατρευτικές ἀνάγκες τῆς μουσουλμανικῆς κοινότητος. Τό ἀνοσιούργημα αὐτό ἔγινε, παρά τίς σφοδρές, μεμονωμένες, ὅμως, ἀντιδράσεις τῶν Προκαθημένων καί Ἱεραρχῶν τῶν κατά τόπους Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, μερικῶν πνευματικῶν ἡγετῶν διαφόρων Ὁμολογιῶν καί ἄλλων Θρησκευτῶν, πο-

λυαρίθμων Διεθνῶν Ὁργανώσεων, ἀλλά καί πολι-
τικῶν ἡγετῶν διαφόρων χωρῶν. Δέν θά μπορούσα,
ὅμως, νά παραβλέψω τό γεγονός, ὅτι ἀπό τίς πρῶτες
Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, πού ἀντέδρασαν ἄμεσα καί
δυναμικά ἐνάντια στό κακούργημα αὐτό τοῦ ἰσλα-
μιστῆ Προέδρου τῆς Τουρκίας, ἦταν ἡ Ὁρθόδοξη
Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας.

Παρά τήν πικρία καί τήν ἀπογοήτευση, πού
αἰσθάνονται ἀπό τήν ἀντικανονική παραχώρηση
«Αὐτοκεφαλίας» στίς Ἐκκλησιαστικές σχισματικές
δομές τῆς Οὐκρανίας, ἐν τούτοις, τόσο ὁ Προκαθη-
μενος τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας Πατριάρχης κ.κ. Κύ-
ριλλος, ὅσο καί ἡ Ἱερά Πατριαρχική Σύνοδος τῆς
Ἐκκλησίας αὐτῆς, μέ γραπτές δηλώσεις τους καυ-
τηρίασαν ἔντονα καί μέ δριμύτητα τή βδελυρή ἐνέρ-
γεια τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, νά μετατρέψουν τόν
Ἱερό Ναό τῆς Ἀγίας Σοφίας, τό ἀριστούργημα αὐτό
τῆς χριστιανικῆς ψυχῆς, τό ὁποῖο γιά χίλια περίπου
χρόνια λειτουργοῦσε ὡς ὀρθόδοξος χριστιανικός να-
ός, σέ μουσουλμανικό τέμενος. Σέ γραπτή δήλωση
τῆς Ἱεραῖς Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς
Ρωσίας, ἀμέσως, μετά τή Συνεδρία αὐτῆς, ἡ ὁποία
πραγματοποιήθηκε στίς 16-17 Ἰουλίου 2020, ἐκφρά-
ζεται ἡ βαθιά της λύπη, ἐξαιτίας τῆς ἀποφάσεως τῆς

πολιτειακής ήγεςίας τῆς Τουρκίας νά ἄρει ἀπό τόν Ναό τῆς Ἁγίας Σοφίας τό μουσειακό καθεστώς καί νά τόν μεταβιβάσει γιά λατρευτική χρήση στή μουσουλμανική κοινότητα, καί συνεχίζει, τονίζοντας, ὅτι:

«Ὁ Ναός τῆς Ἁγίας Σοφίας ἀνηγέρθη πρὸς τιμὴν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καί στή συνείδηση ἑκατομμυρίων χριστιανῶν ἐξακολουθεῖ νά παραμένει Ναός. Γιά τὴν Ὁρθόδοξη δέ Ἐκκλησία ὁ Ναός αὐτός ἔχει ἰδιαίτερη ἱστορική καί πνευματική σημασία. Ἀπευθυνόμενοι πρὸς τίς ἀδελφές κατὰ τόπους Ἐκκλησίες, μέ ἰδιαίτερη θλίψη ἐπισημαίνουμε, ὅτι ὁ ὀρθόδοξος κόσμος ἀντιμετωπίζει σήμερα διχασμένος ἓνα τόσο δυσάρεστο γιά τὴν Ἁγία Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία γεγονός, πρᾶγμα πού ἀποτελεῖ ἄμεση συνέπεια τῆς ἀντικανονικῆς νομιμοποιήσεως τοῦ σχίσματος στὴν Οὐκρανία καί ἀποδυναμώνει τίς δυνατότητες νά ἀντιπαρατεθοῦμε ἀπὸ κοινοῦ στίς νέες πνευματικές ἀπειλές καί τίς πολιτιστικές προκλήσεις. Σήμερα, σέ μία ἐποχὴ αὐξανόμενης χριστιανοφοβίας καί ἐνισχυόμενης πιέσεως τῆς κοσμικῆς κοινωνίας στὴν Ἐκκλησία, ἡ ἐνότητα εἶναι ἀκόμη πῶ ἀπαραίτητη ἀπὸ ἄλλοτε. Καλοῦμε τίς ἀδελφές κατὰ τόπους Ἐκκλησίες, ἐν πνεύματι εἰρήνης καί ἀγάπης Χριστοῦ, νά ἀναζητήσουμε διέξοδο ἀπὸ τὴν κρίση...

ἀπευθυνόμεσθε καί πρὸς τή διεθνή κοινότητα μέ τήν ἔκκληση νά συνδράμει παντοιοτρόπως στή διαφύλαξη τοῦ ἰδιαίτερου καθεστῶτος τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, πού ἔχει διαχρονική σημασία γιά ὅλους τοὺς Χριστιανούς»¹⁴⁰.

Ἀλλά καί ὁ ἴδιος ὁ Πατριάρχης Μόσχας καί πασῶν τῶν Ρωσιῶν κ.κ. Κύριλλος, ἀφοῦ ἐξέφρασε, λίγες μέρες πρὶν τή μετατροπή τῆς Ἁγίας Σοφίας σέ τζαμί, τή βαθιά του ἀνησυχία γιά τίς ἐκκλήσεις ὀρισμένων πολιτικῶν παραγόντων τῆς Τουρκίας ὡς πρὸς τήν ἀλλαγὴ τοῦ ἰσχύοντος καθεστῶτος τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἑνὸς ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἀριστουργήματα τοῦ χριστιανικοῦ καί παγκόσμιου πολιτισμοῦ, τόνισε σέ γραπτὴ δήλωσή του καί τὰ ἐξῆς συγκινητικά καί συνταρακτικά:

«Κτισμένος τὸν 6^ο αἰῶνα πρὸς τιμὴν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, αὐτὸς ὁ Ναός σημαίνει πολλὰ γιά ὅλη τήν Ὁρθοδοξία. Καί εἶναι ἰδιαίτερα ἀγαπητὸς στή Ρωσικὴ Ἐκκλησία. Οἱ πρέσβεις τοῦ Μεγάλου Πρίγκιπα Βλαδιμήρου, περνώντας τό κατώφλι αὐτοῦ

140. «Δήλωση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας, σχετικά μέ τήν ἀπόφαση τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν νά ἀναθεωρήσουν τό καθεστῶς τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας», 17 Ἰουλίου 2020, <https://mospat.ru/gr/2020/07/17/news185467/>

τοῦ Ναοῦ, αἰχμαλωτίσθηκαν ἀπό τό οὐράνιο κάλλος του. Μέ τό ἄκουσμα τῆς διηγήσεώς τους ὁ Ἅγιος Βλαδίμηρος ἀποφάσισε νά βαπτισθεῖ ὁ ἴδιος καί βάπτισε τή χώρα τῶν Ρῶς, ἡ ὁποία τόν ἀκολούθησε σέ μιά νέα γιά τήν ἴδια πνευματική καί ἱστορική διάσταση, τόν χριστιανικό πολιτισμό.

Διαμέσου πολλῶν γενεῶν κληρονομήσαμε τόν θαυμασμό γιά τά ἐπιτεύγματα αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦμε τώρα μέρος. Καί ἓνα ἀπό τά εὐλαβῶς τιμώμενα σύμβολά του ἦταν καί παραμένει ἡ Ἁγία Σοφία. Ἡ μορφή της κατέστη διαχρονική γιά τόν πολιτισμό καί τήν ἱστορία μας. Ἐνδυνάμωνε καί ἐνέπνεε τούς ἀρχιτέκτονές μας στό Κίεβο, τό Νόβγκοροντ, τό Πόλοτσκ, δηλαδή, σέ ὅλα τά κορυφαῖα κέντρα τοῦ πνευματικοῦ γίγνεσθαι τοῦ μεσαιωνικοῦ κράτους τῶν Ρῶς.

Στήν ἱστορία τῶν σχέσεων τῆς χώρας τῶν Ρῶς καί τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρξαν ποικίλες, ἐνίοτε, πολύ δύσκολες περίοδοι. Ἀλλά, ὅπως πρῖν, ἔτσι καί τώρα, ὁ ρωσικός λαός ἀντιμετώπιζε καί ἀντιμετωπίζει κάθε προσπάθεια προσβολῆς ἢ καταπατήσεως τῆς χιλιετοῦς πνευματικῆς κληρονομιάς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέ πικρία καί ἀγανάκτηση. Ἡ ἀπειλή γιά τήν Ἁγία Σοφία εἶναι

ἀπειλή γιά ὄλο τόν χριστιανικό πολιτισμό, συνεπῶς καί γιά τήν πνευματικότητα καί τήν ἱστορία μας. Ἔως καί σήμερα γιά κάθε Ρῶσο Ὁρθόδοξο Χριστιανό ἢ Ἀγία Σοφία εἶναι ἕνα μέγιστο χριστιανικό προσκύνημα... Ἐλπίζω στή σωφροσύνη τῆς πολιτειακῆς ἡγεσίας τῆς Τουρκίας. Ἡ διαφύλαξη τοῦ σημερινοῦ, οὐδέτερου, καθεστῶτος τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἑνός ἀπό τά μέγιστα ἀριστουργήματα τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ναοῦ-συμβόλου γιά ἑκατομμύρια Χριστιανούς παγκοσμίως, θά ὑπηρετήσῃ τήν περαιτέρω διαθρησκειακή εἰρήνη καί ὁμόνοια»¹⁴¹.

Αὐτή τή σθεναρή στάση κράτησε καί ἐπέδειξε ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας γιά τό ζήτημα τῆς μετὰταξης τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας σέ μουσουλμανικό τέμενος. Γι' αὐτό καί στήν ἀγωνιώδη κραυγή τῆς Ἀγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ Προκαθημένου της, σέ ὅ,τι ἀφορᾷ στήν ἀναζήτηση διεξόδου ἀπό τό ἀδιέξοδο, τό ὅποιο δημιούργησε ἡ ἀντικανονική παραχώρηση ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνστα-

141. «Δήλωση τοῦ Πατριάρχη Μόσχας καί Πασῶν τῶν Ρωσιῶν Κυρίλλου», 6 Ἰουλίου 2020, <http://www.patriarchia.ru/gr/db/text/5659216.html>

ντινουπόλεως «Αυτοκεφαλίας» στις μη κανονικές-σχισματικές ομάδες της Ουκρανίας, πρέπει να τείνουν εὐήκοον οὐς ὅλες οἱ κατά τόπους Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες καί μέ πνεῦμα εἰρήνης, ἀλήθειας καί ἀγάπης Χριστοῦ νά ἀρχίσουν ἕνα Διορθόδοξο Διάλογο πρὸς ὑπέρβαση τῆς κρίσεως καί ἐμπέδωση τῆς ἐνότητος, ἀποφεύγοντας, ἔτσι, ἕνα καταστροφικό σχίσμα γιά τήν Ὀρθόδοξη Καθολική Ἐκκλησία. Σήμερα, σέ ἕνα κόσμο πνευματικῆς σύγχυσης, κρίσης ἀξιῶν καί ἀμφισβήτησης τῶν πάντων, ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ὀφείλει νά ἀποκαταστήσει τήν ἐνότητά της καί νά προβεῖ σέ ἀνασύνταξη τῶν πνευματικῶν της δυνάμεων πρὸς ἀντιμετώπιση τῶν σύγχρονων προκλήσεων. Μόνο μέ σφυρηλατημένη τήν ἐνότητά της ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία θά εἶναι σέ θέση νά ἀντιμετωπίζει τά σύγχρονα προβλήματα μέ ἐπιτυχία καί νά ὑπερασπίζεται τήν ὀρθόδοξη πίστη ἀποτελεσματικά. Μόνο ἔτσι ἡ Οἰκουμενική Ὀρθοδοξία θά εἶναι σέ θέση νά συμμετέχει δημιουργικά στόν πνευματικό διάλογο καί στά προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας καί νά δίνει τή μαρτυρία τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως καί ζωῆς στό ἱστορικό γίνεσθαι τῆς Οἰκουμένης.

Εὐχομαι καί προσεύχομαι ὁ Ἐσταυρωμένος καί Ἀναστημένος Θεάνθρωπος καί Λυτρωτής μας Χρι-

στός νά δώσει «σύν τῷ πειρασμῷ καί τήν ἔκβασιν»¹⁴², νά δώσει, δηλαδή, σύνεση καί φωτισμό σέ ὅλους καί ιδιαίτερα στούς Προκαθημένους, Ἡγέτες τῆς Ὁρθοδοξίας, ὥστε νά προσφέρουν στήν Ἐκκλησία μας, μέσω ἑνός διαλόγου ἀδελφικῆς ἀγάπης καί χωρίς ἡγεμονικές τάσεις καί αὐταρχικές διαθέσεις, τήν εὐώδη μαρτυρία τῆς ἐνότητας.

142. *Α' ΚΟΡ.* ι' 13.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

«Άνοικτη Έπιστολή για τό Ουκρανικό Ζήτημα», *Παρακαταθήκη*, τεύχος 127 (Ιούλιος-Αύγουστος 2019), σσ. 3-10.

«Αυτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας. Εἰσήγησις τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος Ἱερωνύμου (12 Ὀκτωβρίου 2019)», *Ἐκκλησία*, τόμος 96^{ος} (Ὀκτώβριος 2019), σσ. 853-856.

«Δήλωση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας γιά τήν παράνομη εἰσπήδηση τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως στό κανονικό ἔδαφος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας», 14 Σεπτεμβρίου 2018, <http://www.patriarchia.ru/gr/db/text/5268288.html>

«Δήλωση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας», 17 Ὀκτωβρίου 2019, <https://mospat.ru/gr/2019/10/17/news178948/>

«Δήλωση τοῦ Πατριάρχη Μόσχας καί Πασῶν τῶν Ρωσιῶν Κυρίλλου», 6 Ἰουλίου 2020, <http://www.patriarchia.ru/gr/db/text/5659216.html>

«Δήλωση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας, σχετικά μέ τήν ἀπόφαση τῶν Τουρ-

κικῶν Ἀρχῶν νά ἀναθεωρήσουν τό καθεστῶς τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας», 17 Ἰουλίου 2020, <https://mospat.ru/gr/2020/07/17/news185467/>

«Διεθνές Συνέδριο: Ἡ θεολογική παρακαταθήκη τοῦ Πρωθιερέως Γεωργίου Φλωρόφσκυ», 2 Σεπτεμβρίου 2019, <https://www.romfea.gr/oikoumeniko-patriarxio/31285-diethnes-sunedrio-i-theologiki-parakatathiki-tou-prothiereos-georgiou-florofsku>

Ἐγκύκλιος. Πατριαρχική καί Συνοδική Ἐπιστολή, πρὸς τοὺς Ἱερωτάτους καί Θεοφιλεστάτους, ἐν Χριστῷ Ἀδελφοὺς, Μητροπολίτας καί Ἐπισκόπους, καί τόν περί αὐτοὺς Ἱερόν καί Εὐαγῆ Κλῆρον, καί ἅπαν τό εὐσεβές καί Ὀρθόδοξον πλήρωμα τοῦ Ἁγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καί Πατριαρχικοῦ Θρόνου Κωνσταντινουπόλεως, ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1895.

«Ἐπιστολή Μητροπολίτη Βιδυνίου Δανιήλ στοὺς Ἱεράρχες τῶν Ἐκκλησιῶν γιά τό Οὐκρανικό», 19 Ἰουνίου 2019, <https://spzh.news/gr/zashhita-very/62935-obrashhenije-mitropolita-vidinskogo-ijerarkham-cerkvej-po-ukrainskoj-probleme>

Ἡ Συνθήκη τῆς Λωζάνης. Τό πλήρες κείμενο - Προσθῆκες - Ἑρμηνευτικές διατάξεις, ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, ἐν Ἀθήναις 1923, ἀνατύπωση, ἐφημ. «Τά Νέα», Ἀθήνα 2018.

Καταστατικός Χάρτης τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, Λευκωσία 2010.

«Μήνυμα τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Πρὸς τὸν Ὁρθόδοξο λαὸ καὶ κάθε ἄνθρωπο καλῆς θελήσεως», *Ἀπόστολος Βαρνάβας*, περίοδος Δ', τόμος 77^{ος} (Μάιος-Ἰούνιος 2016), σσ. 316-321.

Ὁρθοδοξία 36 (1961), σσ. 303-304.

«Σύγκληση Πανορθόδοξης Συνόδου γιὰ τὸ Οὐκρανικὸ ζητοῦν 4 Μητροπολίτες (Κονίτσης Ἀνδρέας, Πειραιῶς Σεραφεῖμ, Κηθύρων Σεραφεῖμ καὶ Αἰτωλίας Κοσμάς)», 29 Νοεμβρίου 2019, www.ethnos.gr/ekklesia/ekklesia-tis-ellados/74798_sygklisi-panorthodoxis-synodoy-gia-oukraniko-zitoyh-4

«Χρησιμοποιούμενα ξενόγλωσσοι φράσεις (ἐκ τῆς Λατινικῆς καὶ ἄλλων γλωσσῶν)», *Νεώτερον Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἡλίου*, τόμος 18^{ος}, Ἀθῆναι χ.χ., σσ. 1047-1053.

ΑΓΑΠΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ, *Πηδάλιον*, ἐν Ζακύνθῳ 1864, ἀνατύπωσις, ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἀθῆναι 1957.

ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΥ Α. Σ., *Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες καὶ οἱ Ἐκκλη-*

σιαστικοί Νόμοι, Βιβλιοθήκη Αποστολικής Διακονίας, ἐν Ἀθήναις ²1949.

ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ Γ., «Τουρκική Ἐπέμβαση στό Πατριαρχεῖο», 15 Ὀκτωβρίου 2018, <http://www.kathimerini.2r/989769/gallery/toyrkikh-epemvash-sto-patriar-xeio>

ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΔ. Δ. (Ἄρχιμ.), *Ὁρθοδοξίας Μηνύματα*, χ.έ., Ἀθήναι 1978.

ΒΑΒΟΥΣΚΟΥ ΑΝ., «Περί συμμετοχῆς τῶν Μητροπολιτῶν τῶν Νέων Χωρῶν στή σύνθεση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου», 7 Αὐγούστου 2018, <http://orthodoxia.info/news/περί-συμμετοχῆς-των-Μητροπολιτῶν-των>

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Ἡ Πανορθόδοξη ἀντιμετώπιση τοῦ “Οὐκρανικοῦ” ὡς ἰδέα καί ὡς πραγματικότητα», 3 Δεκεμβρίου 2019, <https://www.romfea.gr/katigories/10-apopseis/33510-i-panorthodoji-antimetopisi-tou-oukranikou-os-idea-kai-os-pragmatikotita>

ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ (Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως καί Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου), «Πρός τόν Οὐκρανικόν λαόν (26 Ἰουλίου 2008)», *Ὁρθοδοξία*, περίοδος Β΄, ἔτος ΙΕ΄, τεῦχος Γ΄ (Ἰούλιος-Σεπτέμβριος 2008), σσ. 527-535.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Ἐπιστολή πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας Ἀναστάσιον», 20 Φεβρουαρίου 2019, <https://www.patriarchate.org/el/-/letter-to-archbishop-of-albania-2019-01-14>

ΓΙΑΓΚΟΥ Θ., «Ἀπὸ τῆ Σύνοδο τῆς Κρήτης στὴν Αὐτοκεφαλία τῆς ἐν Οὐκρανία Ἐκκλησίας», 29 Νοεμβρίου 2019, orthodoxia.info/news/από-τη-σύνοδο-της-Κρήτης-στην-αυτοκεφα/

ΓΚΟΤΣΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝ. Κ. (Πρωτ.), «Μικρὴ συμβολὴ στὸν διάλογο γιὰ τὸ Οὐκρανικὸ “Αὐτοκέφαλο”», 8 Ἰανουαρίου 2019, <https://www.impantokratoros.gr/961E0E58.el.aspx>

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Μικρὴ Συμβολὴ στὸν διάλογο γιὰ τὸ Οὐκρανικὸ “Αὐτοκέφαλο” Β΄», 15 Μαρτίου 2019, <https://mospat.ru/gr/2019/03/15/news171593/>

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Ἀπλές ἐρωτήσεις κατανόησης κειμένου Β΄», 22 Αὐγούστου 2019, <https://www.romfea.gr/epikairoτητα-xronika/31070-aples-erotiseis-katanoisis-keimenou-b>

ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ. (Ἀρχιμ.), *Τὰ ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Ἰεροφυλακίου σωζόμενα ἐπίσημα ἐκκλησιαστικά ἔγγραφα, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς σχέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὰς Ἐκκλησίας Ρωσσίας,*

Βλαχίας και Μολδαβίας, Σερβίας, Αχριδών και Πεκίου 1564-1863, τόμος Γ', έκ του Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1905.

ΔΟΣΙΘΕΟΥ (Πατριάρχου Ἱεροσολύμων), *Ἱστορία περί τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχευσάντων, διηρημένη ἐν δώδεκα βιβλίοις, ἄλλως καλουμένη Δωδεκάβιβλος*, τόμος Α' (βιβλία Α' καί Β'), ἐκδ. «Ρηγοπούλου», Θεσσαλονίκη 1982.

ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΟΥ (Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς), «Ὁ Ἐνθρονιστήριος Λόγος», 22 Ἰουνίου 2019, https://www.orthodoxia.newsagency.gr/patriarxeia/oikomeniko_patriarxio/αρχιεπισκοπή-αμερικῆς/o-enthronistirios-logos-tou-arxiep-amerikis/

ΖΗΣΗ Θ. Ν. (Πρωτ.), *Κωνσταντινούπολη καί Μόσχα*, ἐκδ. «Βρυέννιος», Θεσσαλονίκη 1989.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Τό Ούκρανικό Αὐτοκέφαλο. Ἀπόκρυψη καί παρερμηνεία ἐγγράφων», 2 Νοεμβρίου 2018, <https://www.romfea.gr/epikairoτητα-xronika/24774-to-oukraniko-autokefalo-apokrupsi-kai-parerminia-eggrafon>

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, *Τό Ούκρανικό Αὐτοκέφαλο*, ἐκδ. «Τό Παλίμνηστον», Θεσσαλονίκη 2019.

ΘΕΟΤΟΚΑ Γ., *Ἡ Ὁρθοδοξία στὸν καιρὸ μας - Δοκίμια*, «Οἱ Ἐκδόσεις τῶν Φίλων», Ἀθήνα 1975.

ΙΕΡΟΘΕΟΥ (Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου), «Ὁ ὄρος “Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία”», 27 Ἰουνίου 2019, *orthodoxianewsagency.gr/mitropolitiko_ergo/i-μ-ναυπάκτου-και-αγίου-βλασίου/sevasmiotatou-naupaktou-ierotheou-o-oros-aytokefali-ekklisia/*

ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ Δ. ΙΩ. (Πρωτ.), *Ἐθνικὴ ταυτότητα καὶ Θρησκευτικὴ ἰδιαιτερότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ*, ἐκδ. «Δαμασκός», Ἀθήναι 1993.

ΜΕΛΕΤΗ Γ. Β., *Διάλογος μὲ τὸν οὐρανό, Ἀδελφότης Θεολόγων ἢ «Ζωή»*, Ἀθήναι 1974.

ΜΙΛΑ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ (Ἐπισκόπου Ζάρας τῆς Δαλματικῆς), *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, Τύποις «Π.Δ. Σακελλαρίου», ἐν Ἀθήναις 1906.

ΜΟΥΡΑΤΙΔΟΥ Κ. (Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν), *Κανονικὸν Δίκαιον, Πανεπιστημιακαὶ Παραδόσεις*, Ἀθήναι 1972.

ΜΠΟΥΜΗ Π. Ι. (Καθηγητῆ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν), *Ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ ἀλήθεια τῶν Ἱερῶν Κανόνων (Ἐπιστασία - ἐρμηνευτικὸν γύμνασμα ἐπὶ τῶν 91^{ων} καὶ*

92^ο Κανόνων του Μ. Βασιλείου), έκδ. «Ἐπέκταση», Κατερίνη 1996.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Παρατηρήσεις στόν Τόμο Αὐτοκεφαλίας τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας», 24 Ἰανουαρίου 2019, <https://www.romfea.gr/katigories/10-apopseis/26620-paratiriseis-ston-tomo-autokefalias-tis-oukranikis-ekklisias>

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Τό πολίτευμα τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας», 4 Δεκεμβρίου 2019, www.romfea.gr/epikairota-xronika/33524-to-politeuma-tis-orthodojis-ekklisias

ΝΙΚΟΛΑΟΥ (Μητροπολίτου Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς), «Διχασμένοι Αὐτοκέφαλοι ἢ Ἐνωμένοι Ἀδελφοί;», 24 Ὀκτωβρίου 2018, <https://www.romfea.gr/epikairota-xronika/24589-mesogaias-nikolaos-dixasmenoi-autokefaloi-i-enomenoi-adelfoi>

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ Π. Ι., *Σύστημα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, τόμος Γ', *Τό Ποινικό Δίκαιο τῆς Ἐκκλησίας*, έκδ. Μυρτίδης, Ἀθῆναι 1962.

ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΠ., «Εὐθεία ἀμφισβήτηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ ἀπό τόν Μπάτσκα Εἰρηναῖο», 1^η Ἰανουαρίου 2020, <https://orthodoxia.info/news/ευθεια-αμφισβητηση-του-οικουμενικου/>

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΧΡ. Α. (Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος), *Η Εκκλησία της Ελλάδος. Από αρχής μέχρι τοῦ 1934, Ἀποστολική Διακονία, Ἀθήναι* ³2000 (σέ μεταγλώττιση).

ΠΑΠΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ ΧΡ. Ν. (Αρχιμ.), *Λόγοι τῆς Χάριτος, Ἀδελφότης Θεολόγων «ὁ Σωτήρ», Ἀθήναι* ²1969.

ΠΑΣΧΟΥ Π. Β., *Ὁ διάλογος μέ τή Δύση γιά τό Θεό καί τόν ἄνθρωπο - Ἡ ποιητική θεολογία τοῦ Pavel Nicolaievitch Evdokimov*, ἐκδ. «Ἀρμός», Ἀθήνα 1995.

ΠΑΥΛΙΔΗ Α., *Ἡ Κωνσταντίνου Πόλις, Ἱστορία, Περιγραφή, Θρύλοι (καί σύντομη Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας)*, τόμος Β΄, ἐκδ. «Φιλόκυπρος», Λευκωσία - Κύπρος 2005.

ΠΟΛΥΓΕΝΗ ΑΙΜ., «Διοκλείας Κάλλιστος (Ware): Δέν συμφωνῶ μέ τό Φανάρι ἀλλά οὔτε μέ τήν Μόσχα», 14 Δεκεμβρίου 2018, <https://www.romfea.gr/sinenteyxeis/25730-diokleias-kallistos-ware-den-sumfono-me-to-fanari-alla-oute-me-tin-mosxa->

ΡΑΛΛΗ Γ. Α. - ΠΟΤΛΗ Μ., *Σύνταγμα Θείων καί Ἱερῶν Κανόνων τῶν τε Ἁγίων καί Πανευφήμεων Ἀποστόλων, καί τῶν Ἱερῶν Οἰκουμενικῶν καί Τοπικῶν Συνόδων, καί τῶν κατά μέρος Ἁγίων Πατέρων*, τόμος Β΄, ἐκ τῆς Τυπογραφίας «Γ. Χαρτοφύλακος», Ἀθήνησιν 1852.

ΣΕΡΑΦΕΙΜ (Μητροπολίτου Πειραιῶς), «Ποτέ δέν ἀποδέχθηκα πρόταση, γιά ἀναγνώριση τῆς ἀνυπόστατης “Ἐκκλησίας”, πού δημιουργήθηκε στήν Οὐκρανία», 13 Ὀκτωβρίου 2019, <https://www.romfea.gr/epikairo-tita-xronika/32274-peiraios-pote-den-apodexthika-pro-tasi-gia-anagnorisi-tis-anupostatis-ekklisias-pou-dimiourgithike-stin-oukrania>

ΣΟΥΜΙΛΟ Σ. (Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Κιέβῳ Διεθοῦς Ἰνστιτούτου τῆς Ἀγιορειτικῆς Κληρονομίας), «Ἐνα παλαιό πρόβλημα τῆς νέας Ἐκκλησίας. Τό Κίνημα τοῦ Λιπκόφσκι ὡς πνευματικό, κανονικό καί ἐκκλησιολογικό πρόβλημα τῶν ἐν Οὐκρανίᾳ Ἐκκλησιῶν», 2 Ἰουνίου 2020, <https://www.romfea.gr/katigories/10-apopseis/29502-ena-palaio-problima-tis-neas-ekklisias>

ΣΤΑΥΡΙΔΟΥ Β., *Συνοπτική Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, Πατριαρχικό Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1991.

ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ Β. Κ. (Ἀρχιμ.), *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία, ἀπ’ ἀρχῆς μέχρι σήμερα*, ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἀθήναι 2^η 1959.

ΤΖΩΡΤΖΑΤΟΥ Β. Δ. (Μητροπολίτου Κίτρους), *Οἱ βασικοί θεσμοί διοικήσεως τῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχείων, μετά ἱστορικῶν ἀνασκοπήσεων*, Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν - Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἐν Ἀθήναις 1972.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Α., «Βαρθολομαῖος: Ἡ διαίρεσις δίδει ὄθησιν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος», 30 Νοεμβρίου 2019, *orthodoxia.info/news/πατριάρχης-σε-αντιπροσωπεία-του-βατι/*

ΦΕΙΔΑ ΒΛ. ΙΩ., «Τό “Αὐτοκέφαλον” καί τό “Αὐτόνομον” ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ», *Νέα Σιών*, ἔτος σα', τεύχος Α' (Ἰανουάριος - Ἰούνιος 1979), σσ. 9-32.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Ἡ διαχρονική ἐκκλησιαστική διακονία του», *Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο - Ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία*, Ὁρθόδοξο Κέντρο Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Γενεύης, Ἑλβετία - Ἐ. Τζαφέρη Α.Ε., Ἀθήνα 1989, σσ. 11-43.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία τῆς Ρωσίας (988-1988)*, Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι ³1988.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, «Ἡ Συνοδική Πράξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (1686) καί ἡ Αὐτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας Οὐκρανίας», 28 Νοεμβρίου 2018, *https://orthodoxia.info/news/h-συνοδική-πράξη-του-οικουμενικοῦ-πατρ/*

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΙΩ., *Εἰς τόν ρυθ' ψαλμόν*, PG 55, 493-495.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, *Ὁμιλία ΙΑ' εἰς τὴν πρός Ἐφεσίους Ἐπιστολήν*, PG 62, 79-88.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

- Άγγλικανοί Άνωμότες, 139
- Άγια Γραφή, 15, 157
- Άγια και Μεγάλη Σύνοδος Κρήτης (2016), 74-75, 85, 164, 168
- Άγια Σοφία, ναός Κωνσταντινούπολης, 174, 184-189
- Άγιοι Πατέρες, 15, 62-65, 87, 106, 130-131, 147, 149-151
- Άγροικική παροιμία, 59-60
- Άδελφότητα εργατῶν τοῦ Λόγου, 79
- Αθανάσιος Μέγας, 181
- Αθηναγόρας, Οικουμενικός Πατριάρχης, 70
- Αϊγαῖο, 115
- Αἶμος, 24
- Άκάκιος, 107
- Άκοινωνησία, 115, 162
- Άκοινώνητος, 119-121
- Άλάθητος, 67, 133
- Άλεξιοβίτση Ἰωάννης, Βασιλιάς Ρωσίας, 39
- Άλεξιοβίτση Πέτρος, Βασιλιάς Ρωσίας, 39
- Άλέξιος, Πατριάρχης Μόσχας, 45
- Άλήθεια, 63, 67, 70, 87, 117, 165, 171, 178-179, 184, 190
- Άλιβιζᾶτος Ἀμίλκας, Καθηγητής Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 66
- Άμμόχωστος, 105, 107

- Αναγνώριση, 48, 83, 112, 172
- Αναθεματισμός, 20, 30, 45-46, 48, 78, 81, 160
- Αναστάσιος, Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας, 122
- Ανατολική Ευρώπη, 24-25
- Ανατόλιος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, 97
- Ανθέμιτος (sic, Ανθέμιος), Έπίσκοπος Αμμοχώστου, 106-107
- Άνθιμος, Οικουμενικός Πατριάρχης, 135
- Αντικανονική, 11, 20, 60, 72, 78, 82-84, 102, 110, 119, 159-162, 165, 178, 185-186, 189
- Αντιόχεια, 106
- Αντιοχεῖς, 107
- Ανυπαρξία όντολογική, 112
- Απαρασάλευτος, 59-60
- Αποκοινωνητέος, 92
- Απολυταρχικό σύστημα, 141
- Αποστολική διαδοχή, 79, 81-82
- Αποστολικός κανόνας, 105, 121, 148, 151-152, 154
- Αποστολοπαράδοτος, 157
- Απόστολος Βαρνάβας, 27, 106-107, 109-110, 146
- Απόστολος Ίάκωβος, 134, 146
- Απόστολος Ίωάννης, 134
- Απόστολος Παῦλος, 130, 132, 146
- Απόστολος Πέτρος, 17, 131, 146

- Άππιάριος, Πρεσβύτερος στην Αφρική, 89, 91
- Άραβες, 179
- Αρμενία, 175
- Άρσεν και θήλυ, 180
- Άρσένιος, Μητροπολίτης Κιέβου και Γαλικίας, 57
- Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, βλ. Έπίσκοπος Νέας Ρώμης
- Αρχιερατική συνείδηση, 11, 27, 112, 178
- Αρχιερέας, 30-31, 55, 103, 110, 131, 148, 153, 156-157, 177, 179
- Ασία, 24
- Αυστραλία, 78
- Αύτεπαγγέλτως, 122
- Αυτόκεφαλη Έκκλησία, 20-21, 26-27, 30, 33, 35, 38, 40-43, 61-62, 70-86, 95, 100, 104, 108, 122-123, 133, 137, 157, 159-162, 167, 170
- Αυτόκεφαλία, ή Αυτόκέφαλο, 11, 20, 32, 47, 69, 71-77, 81-85, 104, 108-110, 119, 124, 137, 168, 178, 185, 190
- Αυτόκεφαλία, ή Αυτόκέφαλο Ουκρανίας, 11, 15, 28, 32, 54, 85, 125, 140, 160, 185, 190
- Αυτόνομία, 26, 69, 73
- Αυτόνομος, 69, 72
- Αυτόχειροτονημένος, 20, 112
- Άφανάσιεφ Νικόλαος, Ρώσος Καθηγητής Κανονικού Δικαίου, 67

Άφορισμός, 64

Άφρικανοί Έπίσκοποι, 90

Άφρική, 89, 91-94

Βαβουῤσκος Άναστάσιος, νομικός, 155

Βαλκανική Θάλασσα, 25

Βαλκανικοί Πόλεμοι, 115

Βαλσαμών, Πατριάρχης Άντιοχείας, Βυζαντινός νομικός, 107

Βαλτική Θάλασσα, 24-25

Βαρθολομαῖος, Οἰκουμενικός Πατριάρχης, 20, 28, 30, 32, 36,
44-46, 49, 54-56, 69, 75, 81, 84, 122, 137, 140, 161, 164,
166, 171, 178

Βασιλέας, 39, 98-99, 106, 179, 181

Βασίλειος Μέγας, 130

Βατικανό, 171

Βλαδίμηρος, Μεγάλος Πρίγκιπας Ρωσίας, 187-188

Βλαδίμηρος, Μητροπολίτης Κιέβου, 53

Βόλγας, 24

Βονιφάτιος, Πάπας Ρώμης, 89-91

Βουλγαρική Έξαρχία, 139

Βουλγαρικό Έκκλησιαστικό Ζήτημα, 57

Βούλγαροι, 179

Βυζαντινή Αὐτοκρατορία, 24

Βυζαντινή Ίεραποστολή, 24

Βυζάντιο, 25

Γενεύη, 50, 52, 57, 70

Γεωοικονομικά συμφέροντα, 31

Γεωπολιτικά συμφέροντα, 31, 167-168

Γεωργιανοί, 179

Γεωστρατηγικά συμφέροντα, 31, 167-168

Γιάγκου Θεόδωρος, Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης,
125-126, 172

Γκοτσόπουλος Άναστάσιος, Πρωτοπρεσβύτερος, 41

Γνώμη, 27, 71, 73, 89, 126, 137, 143, 151-153, 155-156

Γουέαρ Κάλλιστος, Μητροπολίτης Διοκλείας, 55-56

Γραικοί, 90

Γρηγόριος, Έπίσκοπος Νύσσης, 130

Γρηγόριος Ε΄, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, 44

Γρηγόριος Θεολόγος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, 23,
130, 139

Definimus, 82

Δελικάνης Καλλίνικος, Αρχιμανδρίτης, 49

Διάδοχος Άποστόλων, 31

Διάκονος, 78, 80, 93, 120-121, 134

- Διακοπή Εύχαριστιακής Κοινωνίας, 33, 114, 117-118, 121, 162
- Δικαιοδοσία, 22, 24, 33-35, 37-38, 40-44, 48, 50, 52, 54, 58-61, 77, 86, 88, 91, 94-97, 100, 102, 108, 117, 124, 159-160, 165
- Δικαιοδοσιακά δικαιώματα, 58, 61, 159
- Δικαιοδοσιακές διαφορές, 58-59
- Δικαιοδοσιακή εξάρτηση, 37
- Δικαιοκρισία, 91
- Δικαιώματα, 34, 44, 46-47, 72, 88, 91, 123, 132, 137, 156
- Δικανική πράξη, 65
- Διονύσιος Δ΄, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, 34-35, 39, 43, 45, 49, 51-52
- Διορθόδοξη Προπαρασκευαστική Διάσκεψη Γενεύης (2009), 70
- Διορθόδοξη Προπαρασκευαστική Έπιτροπή (1993, 2009), 74
- Διορθόδοξος Διάλογος, 170, 190
- «Δίπτυχα», 41-43, 156
- Διχαστική κρίση, 11, 177
- Διχόνοια, 29, 65, 85
- Δόγματα, 66-67, 117-118, 122, 132-133, 136, 142, 144, 148, 153, 162, 175-176
- Δομή, 11, 20, 30, 77, 81, 119, 161, 185
- Δομήτορας, 164, 179
- Δοσίθεος, Πατριάρχης Ίεροσολύμων, 49, 128

Δούκας Αντιοχείας, 105

Δωσιδικία, 101

Έθνικιστής, 16, 178

Έθνοφυλετισμός, 165

Εικονομαχία, 24

Εισπήδηση, 61, 165

«Έκθεσις Έπιφανίου», «Τακτικόν», 41

Έκκλησία Αλβανίας, 124

Έκκλησία Αλεξανδρείας, 114, 119, 121, 172, 178

Έκκλησία Αντιοχείας, 61

Έκκλησία Βουλγαρίας, 70, 124

Έκκλησία Ελλάδος, 47, 83, 114-117, 119, 121, 124, 172, 178

Έκκλησία Καρθαγένης, 89-90

Έκκλησία Κύπρου, ή Κυπριακή Έκκλησία, 20-21, 28, 38, 103-104, 108-110, 125, 137, 156

Έκκλησία Κωνσταντινουπόλεως, 188

Έκκλησία Ουκρανίας, ή Ουκρανική Έκκλησία, 11, 20, 28, 30, 32, 35, 40, 43-44, 47, 54-58, 60, 77-79, 81-85, 102, 119, 123, 125, 127, 137, 140, 159, 161, 167, 172, 176

Έκκλησία Πολωνίας, 124

Έκκλησία Ρουμανίας, 124

Έκκλησία Ρώμης, 87

- Ἐκκλησία Ρωσίας, ἢ Ρωσική Ἐκκλησία, 20, 34-35, 39-40, 43-44, 46, 53, 57, 75, 78-79, 81, 85, 103, 159-160, 165, 185, 187, 189
- Ἐκκλησία Σερβίας, 124
- Ἐκκλησία Τσεχίας καί Σλοβακίας, 124
- Ἐκκλησιαστική συνείδηση, 143, 159
- Ἐκκλησιαστικό ἔδαφος, 159
- Ἐκκλησίες Ἀνατολῆς, 90
- Ἐκκλησίες Ἀσίας, 94-95
- Ἐκκλησίες Βορείου Ἀφρικῆς, 89
- Ἐκκλησίες Θράκης, 94
- Ἐκκλησίες Πόντου, 94-95
- Ἐκκλητη προσφυγή, 33, 86, 88-91, 94-96, 100, 102, 104, 110, 160
- Ἐκκλητος, 97-99, 102-103, 109
- Ἕλληνες, 176, 179
- Ἑλληνικό Γένος, 175-176
- Ἑλληνόφωνες Ἐκκλησίες, 165
- Ἐνότητα, 7, 11-12, 22, 26, 29-30, 32, 62, 68, 72, 83, 85, 118-119, 132, 138, 154, 158, 161, 164, 167, 169-170, 173-174, 176-177, 181-183, 186, 190-191
- «Ἐνωτική Σύνοδος» Ουκρανίας, 81, 84
- Ἐνωτική Σύνοδος Φλωρεντίας, 139
- Ἐξάρχος, 59, 95-96, 99, 139

- «Έπετηρίς», 41-44
- Έπισκοπή, 41-42, 89, 97, 129, 151, 153, 156
- Έπισκοπή ἐν Σίκκη Ἀφρικῆς, 89
- Έπίσκοπος, 12, 27, 30-32, 35, 38, 46-47, 59-62, 77-80, 86-95, 97, 100-102, 105-106, 108-110, 112, 114, 120, 127, 129, 132, 135, 143, 148-156, 163, 172, 177-178, 180, 182-183
- Έπίσκοπος Νέας Ρώμης, ἢ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, 87, 94, 96-100, 188
- Έπίσκοπος Ρώμης, ἢ Πρεσβυτέρας Ρώμης, 21, 86-88, 91-94, 99, 101, 128, 135
- Έπιτιμία, 63-64, 151
- Έπιτροπικῶς, 36, 117
- Έπιφάνιος, «Προκαθήμενος» Ἐκκλησίας Οὐκρανίας, 81, 83-84, 123
- Έρντογάν Ρετζέπ Ταγίπ, Πρόεδρος Τουρκίας, 184-185
- Εὐάγριος, Ἐπίσκοπος Σόλων, 105
- Εὐσέβιος, Ἐπίσκοπος Βηρυτοῦ, 97
- Εὐταξία, 65
- Εὐτυχianoί, Μονοφυσίτες, 106
- Εὐχαριστιακή Κοινωνία, 33, 114, 117-119, 121, 162
- Ἐφεσος, 23, 62-63, 104
- Ζεβεδαῖος, πατέρας Ἰακώβου καί Ἰωάννου, 134
- Ζηζιούλας Ἰωάννης, Μητροπολίτης Περγάμου, 70

Ζήνων, Βυζαντινός αυτοκράτορας, 106-107

Ζήνων, Έπίσκοπος Κυρήνης, 105

Ζήσης Θεόδωρος, Πρωτοπρεσβύτερος, Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 50

Ζωναράς Ίωάννης, Βυζαντινός νομικός, 99

Ζώσιμος, Πάπας Ρώμης, 89-90

«Ημερολόγιον», 41-43

Ήπειρος, 115

Θᾶσος, 115

Θεοδώρητος ὁ Κύρου, Βυζαντινός συγγραφέας, 131

Θεόδωρος Ἀναγνώστης, 107

Θεόδωρος Β΄, Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, 170

Θεολογική Ἀκαδημία Κιέβου, 53

Θεόπνευστος, 67, 99

Θεοτοκάς Γεώργιος, 31

Θεοφάνεια, 123

Θεοφόροι Πατέρες, 15

Θεοφύλακτος, Ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας, 131

Θεσμός, 47, 51-53, 83, 125-126, 133, 144, 147, 157, 180

Θράκη, 24, 95

- Ίβηρία, 52
- Ίερά Σύνοδος Ἐκκλησίας Κύπρου, 21, 103, 109-110
- Ίερά Σύνοδος Ἐκκλησίας Ρωσίας, 75, 185, 189
- Ίερά Σύνοδος Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, 102, 110
- Ίεραρχικό Δημοκρατικό Σύστημα, 26-27, 66, 82, 141, 152, 157-158
- Ίερεμίας Β΄, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, 140
- Ίεροκανονική Παράδοση, 14, 180, 182
- Ίεροκανονικός, 29, 108, 121, 127, 133, 160, 163, 165
- Ίησοῦς Χριστός, 17, 19, 30-31, 106, 129-131, 133-135, 141, 144, 154, 162, 164, 180, 190
- Ίκαρία, 115
- Ίουστινιανός, Βυζαντινός αὐτοκράτορας, 98
- Ίουστινιανός Ρινότμητος, Βυζαντινός αὐτοκράτορας, 107
- Ἰσα πρεσβεῖα, 87
- Ἰσαάκ, Ἐπίσκοπος Ἐφέσου, 97
- Ἰσαυροί, 42
- Ἰωάννης, Ἐπίσκοπος Κίτρους, 156
- Ἰωάννης Χρυσόστομος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, 23, 147
- Ἰωήλ, 107
- Καθαίρεση, 45, 48, 64, 82, 89, 111, 160
- Καθέδρα (ex-cathedra), 27

- Καθολικότητα, 133, 164
- Καινή Διαθήκη, 15
- Καινοφανής, 124-125, 136, 163
- Καλβινική Όμολογία Πίστεως, 139
- Κανόνας, 15, 21-22, 24, 58-68, 73, 79, 85-90, 93-99, 101, 103-108, 110-111, 118-121, 125, 135, 144, 148-151, 155-157, 160, 162-163, 168-169, 177, 180-181
- Κανονικαί διατάξεις, 66-67, 93, 101, 122
- Κανονική δικαιοδοσία, 33, 40, 42-44, 48, 52, 54, 58, 60, 86, 88, 124
- Κανονική τάξη, 26, 74, 81, 138, 166
- Κανονικό αδίκημα, 61, 89, 103
- Κανονικό δίκαιο, 66-67, 119, 123
- Κανονικό δικαίωμα, 26, 34, 73, 86, 96
- Κανονικό έδαφος, 32, 34, 61, 159
- Κανονισμός διοικήσεως, 53
- Κασπία Θάλασσα, 25
- Καταστατικός Χάρτης Έκκλησίας Κύπρου, 103, 109-110, 156
- Καταστροφική διάσπαση, 161
- Κατενώπιον Θεοῦ, 15
- Κελεστίνος, Πάπας Ρώμης, 89, 91-92
- Κεντρική Εὐρώπη, 24-25
- Κεφαλή, 123-124, 126-127, 130-131, 135-136, 152, 155

- Κεφαλή (Ιησοῦς Χριστός), 33, 122, 129-133, 141, 144, 164
- Κιεβινοί κανόνες, 79
- Κίεβο, 34, 44, 48, 50, 188
- Κιέβου ἐπαρχία, 34, 39
- Κιέβου ἡγεμονία, 34, 44
- Κίνημα Βασιλείου Λιπκόφσκι, 78-79
- Κολυμπάρι Κρήτης, 75, 85
- «Κόρη ὀφθαλμοῦ», 158
- Κόχ Κούρτ, Καρδινάλιος, 171
- Κρήτη, 74-75, 85, 115, 164
- Κρίνειν, 35, 38, 41, 45, 47, 87, 96, 102, 104, 108-109
- Κρίνειν (jus jurandi), 38, 108
- Κριτής, 100, 104, 133
- Κυπριακή Ἐκκλησία, βλ. Ἐκκλησία Κύπρου
- Κύπριοι, 106-107
- Κύπρος, 27, 105, 107, 156
- Κύριλλος, Μοναχός, 107
- Κύριλλος, Πατριάρχης Βουλγαρίας, 70
- Κύριλλος, Πατριάρχης Μόσχας καί πασῶν τῶν Ρωσιῶν, 187
- Κύριλλος Λούκαρης, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, 139
- Κωνσταντέλλος Δημήτριος, Πρωτοπρεσβύτερος, Καθηγητής Πανεπιστημίου, 67
- Κωνσταντινούπολη, 22, 50, 116, 137

Λατῖνοι Ἱεράρχες, 137

Λέσβος, 115

Λέων ΣΤ΄ ὁ σοφός, Βυζαντινός αὐτοκράτορας, 98

Λῆμνος, 115

Λιπκόφσκι Βασίλειος, ψευδοεπίσκοπος, 79-80

Μακεδονία, 115

Μαλέτιτς Μακάριος, ἀχειροτόνητος Ἐπίσκοπος, 20, 78-79, 81, 112

Μᾶρκος Εὐγενικός, 180-181

Μαρτύριο αἵματος, 28

Ματθαῖος, Εὐαγγελιστής, 106

Μεγάλη Ρωσσία (= Ρωσία), 49

Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, βλ. Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο

Μεῖζων Ἐνδημοῦσα Σύνοδος, 33, 137-140

Μεικτὴ Ἐπιτροπὴ Διαλόγου Ὁρθόδοξης - Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, 171

Μελέτιος Πηγάς, Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, 140

Μέλη ἑνός Σώματος, 179

Μέλη Ἱεραῶς Συνόδου Ἐκκλησίας Κύπρου, 21, 109

Μεσοποταμία, 175

Μητέρα Ἐκκλησία, βλ. Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο

Μητρόπολη Κιέβου, 34-37, 39-40, 48, 50-52, 56, 60

Μητρόπολη Μόσχας, 140

Μητροπολίτης, 19, 30, 36, 38-39, 43, 45, 48, 51, 53-57, 59, 70, 77-78, 81-82, 84-85, 95, 99-100, 105, 115-117, 135, 151-153, 155-156, 161, 170

Μητροπολίτης Κιέβου, 36, 39, 53-54

Μητροπολίτης Κύπρου, 38

Μητροπολίτης Μόσχας, 53

Μητροπολίτης Πετρούπολεως, 53

Μία Άγία Καθολική καί Άποστολική Έκκλησία, 22, 33, 73, 122, 127, 178, 182

Μικρά Ρωσία (= Ουκρανία), 49

Μικρασιατική Καταστροφή, 116

Μίλας Νικόδημος, Έπίσκοπος Ζάρας τής Δαλματικής, 129-130, 132, 147

Μολυσμός, 113

Μονοφυσίτης, 106

Μόσχα, 50, 52-53

Μουσουλμανικό τέμενος, 185, 189

Μπούμης Παναγιώτης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, 123, 145

Μστισλάβ, αυτοπροσδιοριζόμενος Πατριάρχης, 79

Νασραντίν Χότζας, 65

Νέα Ελλάδα, εφημερίδα, 69

- Νέα Ίουστινιανή (Αμμόχωστος), 107
- Νέες Χῶρες, 115-117
- Νεοφανής, 54, 156
- Νηστεία, 148
- Νίκαια, 23, 61, 90, 112, 120
- Νικηφόρος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, 23
- Νικόδημος Ἀγιορείτης, 96-97, 99, 104, 106-107, 127, 133, 148, 155
- Νικόλαος, Μητροπολίτης Μεσογαίας, 170
- Νίκων, Πατριάρχης Μόσχας, 49
- Νόβγκοροντ, 188
- «Νόμιμον», 65
- Νομιμοποίηση, 32, 73, 186
- Νοταρᾶς Χρῦσανθος, Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, 42
- Ντενισένκο Φιλάρετος, πρώην Μητροπολίτης Κιέβου, 20, 45, 48, 57, 78, 81, 111
- Ὅθωμανική Αὐτοκρατορία, 184
- Οἰκειοποίηση, 60, 123, 159
- Οἰκονομία, 61, 82, 153
- Οἰκουμενικές Σύνοδοι, βλ. Οἰκουμενική Σύνοδος
- Οἰκουμενική Ὁρθοδοξία, ἢ Παγκόσμια Ὁρθοδοξία, 12, 21, 28, 31, 84, 144, 161, 163, 171, 178, 183, 190
- Οἰκουμενική Σύνοδος, ἢ Οἰκουμενικές Σύνοδοι, 25, 65-67, 69,

- 72-73, 100, 104, 133, 135, 142-144, 147
- Οικουμενική Σύνοδος Α΄, ἐν Νικαία, 23, 47, 89-90, 111-112, 148, 162
- Οικουμενική Σύνοδος Β΄, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 21-22, 61, 73, 111
- Οικουμενική Σύνοδος Γ΄, ἐν Ἐφέσῳ, 23, 38, 61, 63, 104, 106, 108
- Οικουμενική Σύνοδος Δ΄, ἐν Χαλκηδόνι, 23-24, 59, 63, 87-88, 94-97, 99, 134, 149
- Οικουμενική Σύνοδος Ε΄, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 22
- Οικουμενική Σύνοδος Ζ΄, ἐν Νικαία, 23, 64, 149-150
- Οικουμενική Σύνοδος ΣΤ΄, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 22, 59, 63, 89, 93, 101, 149-151
- Οικουμενικό Πατριαρχεῖο, ἢ Οἰκουμενικός Θρόνος, ἢ Μητέρα Ἐκκλησία, ἢ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, 11, 21-26, 32, 34, 37, 40, 42-50, 52, 55, 60, 72-73, 76-77, 81, 86, 95, 102-104, 109-110, 114-119, 121, 123-124, 127, 135, 159-160, 162, 171, 174-176, 188-189
- Ὁμόνοια, 126, 152-154, 189
- Ὁνούφριος, Μητροπολίτης Κιέβου καί πάσης Οὐκρανίας, 30, 43, 77, 81, 85, 161
- Ὁρατή κεφαλή, 132
- Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἢ Ὁρθόδοξη Καθολική Ἐκκλησία, ἢ Πανορθόδοξη Ἐκκλησία, 11-12, 14, 19, 22, 26-33, 55, 58, 61, 65-70, 73, 82-83, 86, 93, 96-97, 112, 118-119, 122-123, 127-133, 135-137, 141-147, 154, 157-158, 163-164, 166-167, 169, 171-172, 174, 177, 182, 186, 190

- Ὁρθόδοξη Ἐκκλησιολογία, 27, 166-167, 177
- Ὁρθοδοξία, 14, 20, 23, 29-30, 32, 71, 76, 111, 169-170, 174, 178, 180-181, 187, 191
- Ὁρθόδοξο Κέντρο Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στό Σαμπεζύ Γενεύης, 50, 52
- Ὁρκος, 101, 177
- Ὁρος, 36-37, 65-66, 77, 117
- Ὁρόσημα, 65
- Ὁρους Ὁμιλία, 17, 101
- Οὐκρανία, 11, 15, 20, 28, 34-35, 42-45, 47, 49, 55-56, 61, 77, 82-85, 119, 121, 140, 159-161, 164, 178, 185-186, 190
- Οὐκρανική Ἐκκλησία, βλ. Ἐκκλησία Οὐκρανίας
- Οὐκρανικό Ζήτημα, ἢ Οὐκρανικό Ἐκκλησιαστικό Ζήτημα, 11, 14-15, 20, 28, 30-33, 122, 159, 162-163, 166-169, 174
- Οὐκρανικός λαός, 77, 83, 161
- Οὐνίτης, 78
- Οὐράνια πατρίδα, 179
- Ὁφειλετική διακονία, 44
- Παγκόσμια Ὁρθοδοξία, βλ. Οἰκουμενική Ὁρθοδοξία
- Παγκοσμιοποίηση, 182
- Παῖσιος, Οἰκουμενικός Πατριάρχης, 49
- Παλαιά Διαθήκη, 15
- Παλαιολόγος Μιχαήλ, Βυζαντινός αὐτοκράτορας, 97

- Παναγία, 175
- Πανορθόδοξη αὐθεντία, 176
- Πανορθόδοξη διαβούλευση, 167, 169, 171-172
- Πανορθόδοξη Ἐκκλησία, βλ. Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία
- Πανορθόδοξη συναίνεση, 70-71, 76
- Πανορθόδοξη Σύνοδος, 26, 91, 167, 169
- Πανορθόδοξο ἐπίπεδο, 113, 126
- «Πάντα τά ἔθνη», 47
- Πάπας Ρώμης, 27, 70-71, 82, 126, 134
- Παπικό πρωτεῖο, 71
- Παπικό σύστημα, 82, 141
- Παπισμός, 177
- Παραγραφή, 58-59, 157
- Παρατυπία, 61
- Παρέμβαση, 61-62, 122
- Παροικία, 36, 59-60, 128, 152
- Παρρωσική Σύνοδος, 53
- Πάστορας, 78
- Πάσχα, 150
- Πατριαρχεῖα Ἀνατολῆς, 97, 139
- Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας, 35, 83
- Πατριαρχεῖο Ἀντιοχείας, 35, 118, 137
- Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων, 35, 117-118, 137

- Πατριαρχείο Ρωσίας, ἢ Πατριαρχείο Μόσχας, ἢ Ρωσικό Πατριαρχείο, 11, 32, 34-37, 40, 43-46, 48, 52-58, 60, 77-78, 84-85, 114, 118, 121, 140, 159, 162
- Πατριάρχης Αντιοχείας, 38, 105, 107-108
- Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, 57, 73, 88, 94, 100, 124, 136, 160, 163, 168, 178
- Πατριάρχης Μόσχας, 39, 46, 49, 51
- Πατριαρχική Ἐγκύκλιος (1895), 134
- Πατριαρχική Πράξη (1686), 34-37, 42-43, 49-50, 54, 56, 60, 159
- Πατριαρχική Σύνοδος, 100-101, 116
- Πατριαρχική Σύνοδος Ἐκκλησίας Ρωσίας, 103, 185
- Πατριαρχικό Ἀρχιεπισκοπικό, 49
- Πατριαρχικό Γράμμα (1686), 36-37, 39, 60, 159
- Πατριαρχικό Χρυσόβουλλο, 140
- «Πειθαρχεῖν Θεῷ», 178
- Πενθέκτη ἢ ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενική Σύνοδος, 22, 148
- Περσία, 52
- Πέτρος Κναφεύς, Ἐπίσκοπος Αντιοχείας, 106
- Πέτρος Μέγας, Αὐτοκράτορας Ρωσίας, 35, 44-45, 52
- Πηδάλιον, 88, 93-94, 104, 152
- Πλάτων, Ἀρχαῖος Ἑλληνας φιλόσοφος, 179
- Ποινή, 48, 103, 115
- Πολίτευμα, 29, 33, 66, 141-146, 151, 157, 177

- Πόλοτσκ, 188
- Πόντος, 24
- Πράξεις Ἀποστόλων, 130, 145-146
- Πράξη, 34-37, 43, 47, 49, 54, 61, 65, 81-82, 85, 112, 117-119, 121, 130-131, 145-146, 157, 159-160, 162, 168-169
- Πρεσβεῖα τιμῆς, 21, 73, 128-130, 176
- Πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα, 124, 139
- Πρεσβυτέρα Ρώμη, 88, 92
- Πρεσβύτερος, 80, 89-91, 93, 120-121, 145-146
- Προκαθήμενος, 25-27, 38, 62, 71, 81, 83-85, 87, 117, 119, 121, 123, 125, 128, 133-134, 137, 155-156, 163, 167-168, 170-171, 182, 184-185, 189, 191
- Πρόκλος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, 23
- Προνόμιο, 33, 86-88, 92, 94, 100, 104, 106, 138, 160
- Προσάρτηση, 35, 44-45, 115
- Προσυνοδική Διάσκεψη Γενεύης (1976), 57
- Προτεστάντης, 78
- Πρωτεῖο, 25, 71, 128, 134, 171
- Πρωτεῖο διακονίας, 163
- Πρωτεῖο ἐξουσίας, 25, 27, 163, 176
- Πρωτεῖο εὐθύνης-διακονίας, 26
- Πρωτεύων, 93-94, 130
- Πρωτοδευτέρα Σύνοδος, 155
- Πρωτοκαθεδρία, 21, 41, 128, 134

Πρῶτος, 89, 100, 114, 125, 127, 134, 152, 163

Πρῶτος ἄνευ ἴσων, 163

Πρῶτος θρόνος, 73

«Πρῶτος μεταξύ ἴσων» (primus inter pares), 26, 73

Πρῶτος τῆ τάξει, 168

Πρωτότοκος, 130

Ρηγῖνος, Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντίας, 105

Ρουμάνοι, 179

Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία, 141, 171-172

Ρώμη, 90

Ρώς, 188

Ρωσική Ἐκκλησία, βλ. Ἐκκλησία Ρωσίας

Ρωσικό κράτος, 35

Ρωσικό Πατριαρχεῖο, βλ. Πατριαρχεῖο Ρωσίας

Ρωσικός λαός, 188

Ρῶσοι, 179

Σαλαμίνα, 105, 107

Σαμοθράκη, 115

Σάμος, 115

Σαμπεζύ Γενεύης, 50, 52

Σεραφεῖμ, Μητροπολίτης Πειραιῶς, 100

- Σιβηρία, 52
- Σιγή ιχθῦος, 32
- Σικελία, 175
- Σίκκη Ἀφρικῆς, 89
- Σινᾶ, 175
- Σιναΐτικό Ζήτημα, 139
- Σοβιετικές Ἀρχές, 79
- Σολέας, 80
- Σολωμός Διονύσιος, ἔθνικός ποιητής, 179
- Σουΐδας, 107
- Σταυρίδης Βασίλειος, Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης,
72
- Σταυρική θυσία, 183
- Σταυροφόροι, 137
- Στεφανίδης Βασίλειος, Ἀρχιμανδρίτης, Καθηγητής Πανεπι-
στημίου Ἀθηνῶν, 51
- Στουδίου, Μονή, 23
- Στρεψοδικία, 65
- «Συγκατάβασις εἰς τὰ τῆς πίστεως», 181
- Συγκατάθεση, 76, 81, 137, 160
- Σύγκλητος, 87
- Συλλείτουργο, 114, 119, 159, 170
- Συναίνεση, 20, 26, 70-71, 75-76, 93, 139-140

- Συναντίληψη, 183
- Σύναξη Προκαθημένων, 26, 137, 167-168
- Συναπόφαση, 74-75, 126
- Συνθήκη Βουκουρεστίου, 115
- Συνθήκη Λωζάνης, 116
- Συνοδική Έπιτροπή Νομοκανονικῶν Ζητημάτων, 125
- Συνοδικό Γράμμα Πατριάρχη Παΐσιου, 49
- Συνοδικό Δημοκρατικό Σύστημα, 26-27, 66, 82, 141
- Συνοδικό Ίεραρχικό Δημοκρατικό Πολίτευμα, 29, 33, 66, 141, 146, 151, 177
- Συνοδικός Τόμος, 49
- Συνοδικότητα, 27, 125-126, 133, 145, 158, 163-164, 167, 171, 176-177
- Σύνοδος Αντιοχείας, 120, 151, 162
- Σύνοδος Καρθαγένης, 88-89, 91-94, 101
- Σύνοδος Λαοδικείας, 151
- Σύνοδος Σαρδικῆς, 86, 88-90, 94-95, 99
- Σύνοδος Φερράρας - Φλωρεντίας (1438-39), 180
- Συνορθύλευμα, 81
- «Συνταγμάτιον», 40-44, 48
- Συντονισμός, 26, 69, 73
- Σχίσμα, 14, 28, 30-31, 55, 81-82, 111-112, 119, 121, 165, 169, 171, 178, 186, 190

- Σχίσμα (1054), 29, 73, 137, 142, 157, 169
- Σχισματικές δομές (ή ομάδες) Ἐκκλησίας Οὐκρανίας, 11, 20, 30, 55, 76-77, 81-83, 85, 111-112, 114, 119, 121, 160-161, 178, 185, 190
- Σωστική ἐνότητα, 30, 182
- «Τακτικά» (Notitia Episcopatum), 41
- «Τακτικόν», 41-42
- Ταράσιος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, 23
- Τεσκερές Νομαρχίας Κωνσταντινούπολης, 116
- Τεσσαρακοστή, 148-149
- Τζωρζᾶτος Βαρνάβας, Μητροπολίτης Κίτρους, 51
- Τιμητικά πρεσβεῖα, 27
- Τιμητική προεδρία, 26, 73
- Τόμος Αὐτοκεφαλίας, 124, 168
- Τόμος Αὐτοκεφαλίας Οὐκρανίας, 47, 75, 82, 84, 119, 123, 127, 137, 172
- Τοπική Σύνοδος, 15, 147, 149-150
- Τοποτηρητής, 50, 131
- Τουρκία, 185-187, 189
- Τοῦρκοι, 116
- Τριακονταετής χρόνος, 59-60
- Τσεκάλιν Βικέντιος-Βίκτωρ, καθαιρεμένος Διάκονος Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, 78

Τσεχόφσκι Βλαδίμηρος, ἀρχηγός «Ἀδελφότητος ἐργατῶν τοῦ Λόγου», 79

«Τυπικαί Διατάξεις», 41, 43

«Τύπον καί τόπον» Χριστοῦ, 30

Τύρος, 97

Τύφος, 62, 92

Τύχων, Πατριάρχης Ρωσίας, 79

Υβρις, 32

Υπαγωγή, 35, 38, 40, 45-46, 48, 51, 60, 108

Υπέρμαχος Στρατηγός, 175

Υπερόριος, 24, 33, 61, 86, 97, 104-105, 122

Υπομνηματισμός, 56, 96-97, 99, 106

Υποταγή, 142

Φανάριον, 55, 114, 123

Φειδᾶς Βλάσιος, Καθηγητής Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 38, 52-54, 72, 138

Φιλογένεια, 165

Φλωρόφσκυ Γεώργιος, Πρωθιερέας, 166

Φώτιος, Ἐπίσκοπος Τύρου, 97

Φώτιος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, 23

Χαλκηδόνα, 22-23, 87, 95, 97

Χειραφέτηση, 50

Χειροτονεῖν, 35-36, 38, 95, 108-109

Χειροτονεῖν (jus ordinandi), 38, 108

Χίος, 115

Χορήγηση Αὐτοκεφαλίας, 26, 32, 69-85

Χριστεπώνυμο πλήρωμα, 20, 27, 75-76, 161

Χριστιανισμός, 106

Χριστόδουλος, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, 115

Ψευδοεπίσκοπος, 78-79

Ὠμοφώριο, 56

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΥΚΚΟΥ ΚΑΙ
ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ «ΤΟ ΣΥΓ-
ΧΡΟΝΟ ΟΥΚΡΑΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ
Η ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΘΕΙΟΥΣ ΚΑΙ ΙΕΡΟΥΣ
ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΟΥ» ΣΤΟΙ-
ΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ
COLIBRIS PRINT AND PUBLISH-
ING SOLUTIONS LTD ΚΑΙ ΤΥΠΩ-
ΘΗΚΕ ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ LITHO-
GRAPHICA LTD ΤΟΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟ
ΤΟΥ 2020